CONSTANTIN STREIA

CUTEZĂTORII

HAIDUCII

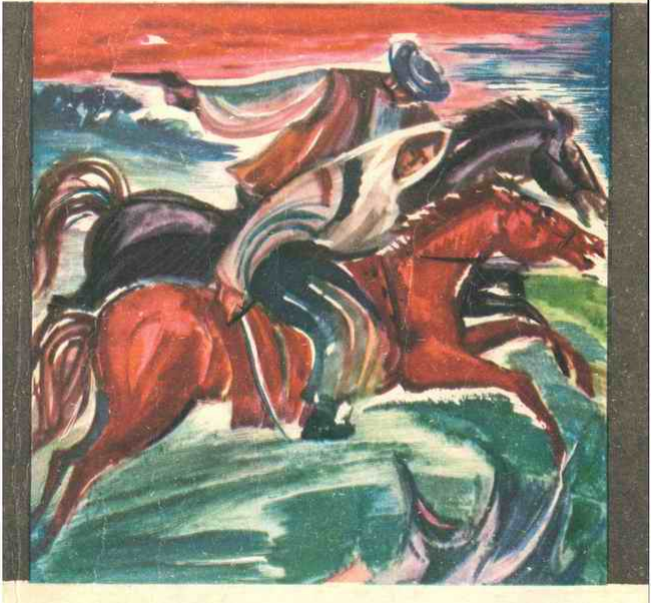

EDITURA ALBATROS

CONSTANTIN STREIA

HAIDUCII

Roman

EDITURA ALBATROS

Coperta de ADRIAN IONESCU

Redactor : IORDANA URECHE
Tehnoredactor : CORNEL CRISTESCU

Apărut 1971. Comanda nr. 10027. Coli de tipar 11.

Tiparul executat sub comanda nr. 923 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii" str. Piața Scînteii nr. 1 București.
Republica Socialistă România

„Părinții mei se trag dintr-un sat din partea de din jos a Gorjului, a început mătușa Maria, învățătoarea pensionară. Taica își cîștiga viața cu cărăușia. Pămînt nu stăpînea. Avea doi cai pirpirii și o căruță cu coviltir. Casa lui, alcătuită dintr-o odaie, era făcută din chirpici și lipită de grajdul în care se aflau caii. Rămăsese orfan de mic; abia împlinise doisprezece ani cînd murise bunicul și-i lăsase moștenire, pe lîngă colibă, doar o căruță și doi cai. Cînd l-au văzut singur, fără nici un fel de rudă nici mai de aproape, nici mai de departe, unii l-au sfătuit să vîndă caii și căruța și să se bage slugă la boierul Stîrcea, care-și avea conacul chiar lîngă sat. Însă el s-a apucat de cărăușie cît era de mic; fiindcă de îndată ce se făcuse mai măricel, bunicul îl luase cu el oriunde se dusese, îl deprinsese de cînd era de-o șchioapă cu șoselele nesfîrșite, pline de praf și de hîrtoape, bătute fără milă de arșița soarelui, cu potecile umbroase ale pădurilor și cu nopțile petrecute sub coviltirul de rogojină, în scîrțîitul molcom al roților unse cu economie.

Nu-l speriau nici țipetele cucuvaielor, nici umbrele pomilor clătinîndu-se cu chipuri de balauri în lumina lunii, ori furtunile ce-l prindeau uneori pe cîmp sau prin păduri, nici zăpada, nici lupii care urlau iarna a spaimă, chinuiți de foame, alergînd în haite pe drumuri de pradă.

Vreo doi-trei ani, pînă a mai crescut, a dus-o mai greu, dar se învățase cu toate nevoile și nu se plîngea. Se mulțumea cu cîte un boț de mămăligă și cu cîte o ceapă, iar din vară pînă toamna tîrziu se hrănea mai mult cu poamele de prin grădini, că de poame, slavă

Domnului, era plin pămîntul, de nu mai știau oamenii ce să facă cu ele. Așa a crescut tata de capul său și, răbdător, mai punea cînd și cînd și cîte un ban deoparte.

Cînd s-a pornit războiul contra turcului s-a dus voluntar și s-a întors acasă cu o decorație, pe care stăpînirea i-o dăduse ca dovadă a vitejiei lui. La douăzeci și șapte de ani s-a îndrăgostit de-o fată de-i zicea Zamfira.

Acum trebuie să spun că și maica se născuse în bordeiul unuia dintre cei ce se culcă seara și se scoală dimineața cu gîndul la o bucată de pămînt a lor, ca să-și hrănească plozii pe săturate. Cînd mama a împlinit zece ani, tată-său, de nevoie, a dat-o la curte să-i fie de ajutor fetii-n casă de acolo. Dînsa a rămas la coana Stîrcea vreo patru ani, în care vreme, tot luînd seama la vorbele boierilor, a învățat și ea să vorbească mai altfel decît ceilalți țărani, fără a se desprinde însă nici cu sufletul, nici cu mintea de cei în mijlocul cărora se născuse. Cam pe la vîrsta de paisprezece ani n-a mai putut răbda viața de la curte și s-a întors la taică-său, hotărîtă să-ndure mai bine foamea, decît să mai stea la porunca stăpînilor. Că la ei o slugă era ca o păpușă fără simțire, pe care o joacă păpușarul după voie și plac. Nicicînd Mihai Vizantea, tatăl meu, nu ar fi ajuns ceea ce a ajuns, dacă boierul Stîrcea nu ar fi avut o crescătorie de tauri de rasă.

Să spun cum era boierul ăsta, ca să se înțeleagă mai bine ce se va mai petrece. Dacă-i dădeai ce credea el că i se cuvine, apoi nu era rău. De la dînsu' luai pămîntu-n dîjmă, îl munceai cu ce puteai și-i plăteai jumătate din roadele strînse. Te chinuiai cu plugul de lemn, iar dacă nu-l aveai, săpai țarina cu hîrletul, apoi îmblăceai pînă ce ieșea sufletu' din tine. Pe lîngă asta, trebuia să duci la curte plocoanele cuvenite, că dacă nu le duceai, odată se umfla boierul, și cînd se umfla el te dezumflai tu, de ziceai c-acuși-acuși ajungi în fața Celui Preaînalt înainte de soroc. Încolo era bine, că ce să aibă el împotrivă-ți, dacă te plecai pînă la pămînt de se nemerea să treci pe lîngă dînsul, și te făceai că nu vezi cînd îi plăcea vreo fată și-o lua ca pe-o poamă din grădina lui, chiar dacă-ți fusese juruită ție, ori era chiar

odrasla ta? Cu el te-aveai bine dacă-i recunoşteai drepturile şi nu încercai să le clinteşti cît de cît. Era om glumeţ, vesel şi de petrecere, ba, după credinţa soaţei sale, cucoana Ruxandra, chiar prea de petrecere.

Ciocoiul avea o crescătorie de tauri. Într-o zi, pe cînd Zamfira se întorcea de la puţ pe drumul satului, pe umeri cu o cofă de apă, unul din tauri s-a repezit la ea, a trîntit-o la pămînt şi-a dat s-o piseze cu picioarele. Spre norocul ei, taica tocmai se îndrepta cu coasa pe umeri către livada unui om din sat să-şi cosească oleacă de fîn. Văzînd ce se petrece, nu a pregetat o clipă, a spintecat burta vitei, a luat fata în braţe şi-a dus-o la baba Docana s-o doftoricească, fiindcă animalul îi sfîşiase şoldul cu cornul.

De aici i s-a tras toată nenorocirea. Stîrcea îşi iubea taurii cum şi-ar fi iubit copiii, dacă i-ar fi avut, şi ar fi fost în stare să răstignească şapte suflete de creştin chiar şi numai pentru un picior scrîntit al unui necuvîntător de ăsta, darămite pentru moartea lui! Tata n-a apucat bine să iasă din bordeiul babei Docana, că l-a întîmpinat stăpînul.

— Mi-ai ucis taurul, tîlharule! a răcnit el.

— Nu am avut încotro, cucoane. De n-aş fi venit la vreme, ar fi omorît-o el pe Zamfira.

— Şi dacă?! De tîrîturi ca ea e satul plin, dar taur ca ăsta nu mai găseşti în toată Ţara Muntenească, mîrlan puturos! a strigat boierul, nebun de furie, pornind să-l lovească peste faţă cu vina de bou.

De nu l-ar fi oprit slugile venite o dată cu stăpînul lor, cred că tata-l răpunea, fiindcă era un om înalt şi puternic, iar boierul abia-i ajungea pînă la umăr şi se sfrijise de petreceri. Cînd s-a văzut în primejdie, Stîrcea a început a urla ca apucat şi a-l lovi şi mai aprig, în timp ce oamenii săi îl ţineau pe taica de mîini. După ce ciocoiul a obosit, a şuierat, gîfîind:

— O să-mi plăteşti taurul cu tot ce ai şi-o să te bag şi la puşcărie, lepădătură!

Mihai Vizantea a pornit clătinîndu-se spre bordeiul lui şi a zăcut acolo pînă seara, cu capul gol de gînduri. Apoi, după ce şi-a mai venit în fire, a început a cugeta. Nu pricepea cum poţi să pui în cumpănă viaţa unui om

pentru o vită. Şi pe măsură ce mintea i se limpezea, îl cuprindea o neînchipuită furie împotriva celui ce-o făcuse pe Zamfira tiriturâ. Toate celelalte sudălmi, chiar şi bătaia, dacă nu le-ar fi uitat, poate că le-ar fi împins undeva, într-un ascunziş întunecos al sufletului său, dar ocara asta îl ardea ca un fier înroşit în foc. „Pentru ce tiriturâ, boierule?“ îngîna el, umblînd prin odaie ca o fiară în cuşcă.

De cum s-a lăsat noaptea, s-a dus la baba Docana. Zamfira se mai dezmeticise. Mătuşa o oblojise după priceperea ei şi se părea că fata se va alege numai cu urme unei răni destul de adînci şi cu spaima.

— Hai! a spus tata, întunecat. Poţi să te mişti?

Ea a încercat să se ridice, însă a căzut îndărăt cu un geamăt. Atunci el i-a poruncit Docanei să iasă afară din odaie, s-a aşezat pe marginea patului şi a început a vorbi, iar ochii îi luceau ca la rîşi.

În noaptea aceea, hambarele de la curte au ars toate ca o claie de fîn, şi erau multe, că Stîrcea adunase în ele recolta de grîu şi porumb pe timp de trei ani. Să fi fost peste cincizeci de vagoane de bucate. Vîlvătăile se ridicau pînă la cer, luminînd drumul cărăuşului, care pornise cu căruţa, împreună cu Zamfira, pe căile neumblate ale pădurilor, dar numai după ce dăduse foc şi grajdului, şi colibei lui, pentru ca boierul să nu se aleagă nici măcar cu atîta, iar pe el să nu-l mai atragă nimic către locurile pe care-şi petrecuse copilăria şi tinereţea.

Şi-au pornit în sus, către pădurile dinspre munte. Se hrăneau cu ce vînau prin codri şi pescuiau prin rîuri. Pentru că-şi agonisise viaţa de mic, Vizantea se deprinsese să întindă laţuri, să prindă felurite vietăţi şi să pescuiască. Zamfira, după ce bolise vreo trei săptămîni, de-o ducea taica numai în braţe cînd trebuia să coboare din căruţă, pînă la urmă se tămăduise şi-i stătea alături bărbatului său cu mare folos. Că se dovedise de la început a fi din aluatul cel bun şi nu-i era mai prejos părintelui meu nici în curaj şi nici în dîrzenie. Însă omul e făcut să nu poată trăi singur; el are nevoi pe care nu şi le poate îndeplini decît dacă ţine legătura cu semenii săi. Mihai şi Zamfira aveau trebuinţă de mălai şi făină, de cîte-o bucată de slănină, de sare şi de atîtea alte lu-

cruri. Așa că-și găsiră gazde prin cîteva așezări de țărani, și cu ajutorul lor își mai astîmpărau nevoile. Dar acestea se cuveneau mulțumite, bucatele plătite, și Vizantea s-a văzut curînd cu chimirul gol. Bruma de agoniseală pusă deoparte cu mare greu din cărăușia lui se topise ca un grunz de sare uitat în ploaie, și la lipsa asta se mai adăugase într-o zi și pierderea unui cal, mort de bătrînețe. Atunci și-a amintit Mihai pentru prima oară că Stîrcea nu avea numai tauri, ci și vreo opt cai de rasă, și gîndul nu a mers decît cu un pas înaintea faptei.

Într-un miez de noapte, cei doi fugari s-au apropiat de sat, au intrat pe nesimțite în grajdul boierului, au legat cu meșteșug boturile cailor să nu necheze și s-au strecurat cu ei afară, mistuindu-se în adîncul pădurii. Umblaseră poterele și mai înainte după ei, dar după furtul cailor parcă le ardeiase boierul dosul cu boiaua cea mai iute, că se țineau de urmele lor ca scaiul de lîna oii. Numai că pădurea era deasă și adîncă, de nu-i dădeai de capăt, iar cărările ei tăinuite nu le cunoșteau decît fugarii.

Ca totdeauna, greu a fost doar începutul, că ce-a mai venit pe urmă s-a așternut pe drum bătut. Șase din caii boierului tata i-a vîndut unui geambaș din Turnu Severin, care i-a vopsit și i-a trecut munții în Transilvania. Doi i-a păstrat pentru el și soață, de căruță și călărie. Că Zamfira se dovedise și în treaba asta plină de rîvnă, ca și în altele, și în scurtă vreme ajunsese a se lua la întrecere în fuga calului cu bărbatul ei.

Sărăcia era mare în satele presărate prin văi și prin cîmpii; boierii socoteau țăranul mai prejos decît o vită și-l țineau ca pe un cîine legat în lanț, lăsîndu-l a îmbuca doar atît cît să-și păstreze zilele. Așa că cei doi își găseau ușor gazde credincioase, care le-ar fi stat alături numai din răzvrătire, darămite cînd le mai puneai în palmă și cîte un gologan, ca să-și mai cîrpească nevoile.

Într-o zi, pe cînd tata și mama se aflau într-un han din Turnu Severin, au cunoscut un neamț care se întorcea dintr-o călătorie în țara turcească. Acesta avea de vînzare două flinte din cele bune, făcute la Viena, și

l-a îmbiat pe tata să le cumpere, zicînd că nu mai are ce face cu ele. Taica s-a-nvoit, că de la vînzarea cailor nu trecuseră nici trei săptămini, şi chimirul îi era plin de galbeni.

De îndată ce au pus mîna pe arme, cei doi s-au înfundat în pădure, pe unde-şi aveau ascunzişul, şi-au pornit a le mînui fără odihnă, ca să nu se dea de ruşine la nevoie. După o vreme, tot mînuindu-le şi văzînd că au înclinare pentru îndeletnicirea asta, şi-au amintit că boierul Stîrcea era putred de bogat, că stăpînea case la Turnu Severin şi Craiova, că o ducea într-o petrecere, şi banii îi măsura cu lopata, pe cînd oamenii de pe moşiile lui şi din satul lor de baştină mai că nu aveau după ce bea apă. Tot gîndindu-se ei la Stîrcea şi trăgînd în vreo pasăre de pradă ori vreo jivină a pădurii, au socotit că e nedrept ca unii să se scalde în bine, iar alţii să-şi dea duhul răpuşi de nevoi. Şi, de îndată ce-au ajuns la încredinţarea asta, au început a chiti cum să îndrepte lucrurile.

Ca să se lumineze la minte, Mihai Vizantea s-a dus cu Zamfira să asculte slujba într-o mănăstire, unde nu-i cunoştea nimeni. Auzind ei acolo pe popă spunînd că e mai lesne pentru cămilă să treacă prin urechile acului, decît pentru bogat să intre în împărăţia cerului, şi-au întărit cugetul să uşureze păcatele boierului, luîndu-i cît or putea din avutul adunat pe nedrept şi împotriva voiei lui Dumnezeu, pentru a-i ajutora pe săraci şi a lărgi astfel urechile acului, ca să se strecoare şi Stîrcea în rai, răsplătindu-i răul cu binele, aşa cum scrie la sfînta Evanghelie. Şi-au mai gîndit că ar fi de folos să treacă mai întîi şi pe la o mănăstioară de pe Cerna, unde se afla o icoană făcătoare de minuni. Socoteau că le-ar prinde bine să atingă armele de icoană, iar stareţul să le binecuvînteze şi să le stropească bine cu agheazmă, ca să nu dea greş cînd o fi la adicătelea. Drumul a fost anevoios, dar merita. Iată cum mi-a povestit mama sfiuţirea armelor :

„Luasem cu noi flintele, hangerele şi două pistoale cumpărate de la neamţu' din Turnu pe un preţ aproape de nimica, deşi erau ca noi, şi cînd pornea plumbul din ele pocneau de se clătina toată firea. Mănăstirea de pe

Cerna, tare micșoară, o ridicase din lemn în vremi străvechi un cneaz, de care nu-și mai amintea nimeni. În ea trăiau doar cinci călugări și un stareț. Era pitită într-o vîlcea, la o aruncătură de băț de rîul ce șușotea printre pietre, limpede ca lacrima. Aproape de sfîntul lăcaș am întîlnit un călugăr sfrijit pescuind păstrăvi; acestuia, cum a dat cu ochii de mine călare și înarmată, i-a picat de uimire undița din mînă, și-a făcut trei cruci mari, apoi, luîndu-și cu sîrg picioarele la spinare, a pierit ca o nălucă printre copaci.

Cînd am ajuns noi la sfînta mănăstire, ne-a ieșit în întîmpinare starețul, care se vedea că fusese înștiințat. Era un om rotofei, cu obrazul rotund, îmbujorat de sănătate și cu ochi mari, negri și lucioși. Pletele îi cădeau pe umeri ca ale sfinților din icoane — chiar se și spunea despre dînsul că e un sfînt — și în barba-i stufoasă întrezăreai ici și colo cîte un fir argintiu.

— Domnul cu voi! a zis el, făcînd semnul crucii către noi, cînd am oprit caii dinaintea lui.

Mihai și cu mine am descălecat și i-am sărutat dreapta.

— Am venit, preacinstite stareț, a spus tată-tău, să ne sfințești armele acestea.

El s-a uitat la noi, apoi la arme, și din nou la noi și la arme.

— Intrați în sfîntul lăcaș să ne povățuiască Domnul! a zis dînsul după un timp de gîndire.

Cei cinci călugări, care-și duceau viața cu dînsul acolo, se ațineau primprejur, cu urechile ciulite și cu picioarele gata de fugă, dacă ar fi să se îngroașe gluma. Am pășit înăuntru, ne-am închinat, am sărutat icoanele și-am început a sta de vorbă în fața altarului.

— Zice Domnul, a pornit a cînta starețul pe nás, să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuți și să nu ridici arma asupra lui.

— Noi nu vrem să ridicăm arma asupra aproapelui nostru, cuvioase stareț, a răspuns Mihai, oarecum mirat, ci numai împotriva boierilor.

— Vai de mine! a strigat mai marele mănăstirii, făcîndu-și cruce cu nespusă evlavie. Dacă vă purtați cu

gîndul ăsta, apăi să ştiţi că păcat mai de neiertat ca el nu-i. Ei sînt stăpînii lăsaţi de Domnul.

— Eu, părinte, n-am venit să-mi sfinţeşti armele pe degeaba, a răspuns Mihai, care se pricepea cum să cuvinte cu o faţă bisericească. E ştiut doar că şi sfinţia ta trebuie să ai folosul cuvenit, aşa fiind rînduiala, pe care, de-o călcăm, nici Domnul n-o să-şi plece privirea asupra noastră.

Stareţul s-a înseninat pe jumătate, ne-a scormonit chimirele cu privirea şi-a zis cu îndoială :

— Asta-i treabă grea, costă multe parale.

Mihai a băgat două deşte-n chimir şi-a scos un galben. Cînd preasfîntul l-a văzut, s-a înseninat de tot, apoi şi-a lăsat cucernic ochii în jos, împreunîndu-şi mîinile pe burtă — şi-avea o burtă ca un dovleac turcesc, uitat de-un gospodar pe-un scăunel.

— Greu, e greu să-l îndupleci pe Domnul numai cu atît, a murmurat el, oftînd din adîncul bojocilor.

Mihai n-a pregetat, a mai scos vreo cinci băncuţe de argint şi i le-a întins. Cuviosul părinte le-a luat, le-a cîntărit pe îndelete în palmă să le simtă greutatea din plin şi le-a dat drumul în buzunarul fără fund al anteriului. După aceea s-a grăbit în altar şi şi-a îmbrăcat patrafirul. Cînd a ieşit, cu patrafiru' pe el, şi-n mînă cu sfînta Evanghelie, părea mult mai arătos. Ziceai că mai crescuse cu un lat de palmă cel puţin, atît de mult îşi înălţase capul. Înainte de a porni la treabă, şi-a dus două deşte la gură şi-a fluierat ; după cîteva clipe, au năvălit înăuntru cei cinci călugări, care s-au rînduit cu rîvnă în strane, zîmbind cu gura pînă la urechi. Şi-a-nceput sfînta slujbă, şi-a fost o slujbă cum nu mai auzisem pînă atunci şi n-am mai auzit nici după aia. Avea stareţul un glas de-ţi mergea la inimă şi te făcea să lăcrimezi, iar cei cinci călugări îi ţineau isonul cu atîta credinţă, trăgînd cu ochiul spre chimirele noastre, că era mai mare minunea. Noi pusesem armele jos, la picioarele preacuviosului, da' ne ţineam ochii pe ele, că nu puteai şti ce le trece prin minte feţelor bisericeşti. Cînd s-a ajuns cu slujba dinaintea icoanei făcătoare de minuni, adînc credincioşul stareţ a strigat cu glas mare,

luînd pămătuful de busuioc și stropind armele cu agheazmă :

— Fie ca aceste arme să-i trăsnească fără greș pe cei ce li se vor împotrivi, acum și-n vecii vecilor, amin !

Mihai a fost atît de mulțămit de slujbă și de credința cu care a fost făcută, că i-a mai dăruit starețului cîțiva bani de argint, și fiecărui călugăr cîte două băncuțe. La plecare, cuviosul călugăr a zis :

— Cînd ăți simți că vă apasă greu păcatele săvîrșite cu aceste sfințite arme, să mai treceți pe la mine să vă spovedesc și să vă iert în numele Domnului, că El e mare, îndurător și blînd cu binefăcătorii bisericii !

Pe drumul de-ntoarcere mă gîndeam : E bine să ai omu' tău de-ncredere, să pună un cuvînt la judecata de apoi, că nu-i jude care să nu se lase mînjit dacă nu cu o gîscă ori o rață, măcar cu nouă-zece ouă acolo. Și mă simțeam parcă mai bărbată pentru tot ce pusesem la cale".

II

„Într-o noapte întunecoasă de nu vedeai la trei pași, a continuat bătrîna, Vizantea și Zamfira s-au oprit la marginea pădurii dinspre satul lor, și-au legat bidiviii de-un copac, apoi au coborît pe uliță. Au stat în sat vreo trei ceasuri, după care au încălecat și au pornit iar către adăpostul lor. Peste vreo săptămînă au venit din nou, tot în toiul nopții, au șușotit ce-au șușotit cu vreo cîțiva rumâni și nu s-a mai auzit de ei vreo jumătate de lună, pînă cînd taurii de rasă ai boierului Stîrcea au pierit de pe locul lor de pășunat, de parcă-i înghițise pămîntul. Aflînd boierul de cele petrecute, mai să-l lovească damblaua și-alta nu. A încălecat pe cel mai aprig armăsar al său, că-și adusese de cîteva zile din Țara Ungurească doi armăsari și șase iepe, și, însoțit de zece slugi, s-a repezit în căutarea vitelor.

Nu i-a fost greu să dea de urma lor, că erau mari și grele și li se înfundau copitele în pămînt atît de adînc, de-ai fi zis că dinadins lăsau semne în urmă-le, ca să le găsească stăpînul. Dar în ziua aceea, către seară, pe cînd Stîrcea cu ai lui, înarmați pînă-n dinți, mergeau pe urmele animalelor, s-a pornit o ploaie cu tunete și fulgere, de vuia pădurea. Prăpădul lui Dumnezău și alta nu! Din cerul negru se lăsa fără contenire o pînză de apă, de nu mai vedeai la doi pași. Însoțitorii boierului s-au împrăștiat, căutînd adăpost, iar acesta, după ce-a mai bîjbîit o vreme, a dat de-o adîncătură într-un zid de stîncă și s-a băgat în ea împreună cu armăsarul. Însă nu a apucat să zică bine „of", că s-a pomenit cu niște mîini mari pe gură, a simțit cum pistoalele îi zboară de la brîu, și pînă să-și dea seama de ceea ce se petrece,

s-a văzut legat fedeleş şi suit pe armăsarul său. Apoi a pornit prin potopul ce se lăsa din cer, străjuit de două umbre, una de-a dreapta, iar alta de-a stînga. Au mers multe ceasuri, pătrunzînd tot mai adînc în inima codrului. Spre dimineaţă, ploaia s-a potolit, şi cei trei oameni au intrat cu cai cu tot într-o peşteră. Iată cum mi-a povestit mama ce s-a mai întîmplat :

„Abia acolo, înăuntru, la lumina unei torţe de răşină a văzut boierul pe-a cui mînă încăpuse şi se uita la noi cu ochi obosiţi şi rotunzi ca de bufniţă, parcă nevenindu-i a crede că nu visează. Codrii erau plini de fugari, unii dintre ei adunaţi în cete, care aţineau calea călătorilor. Pînă în clipa aceea Stîrcea nu fusese dumirit cine-i furase vitele. Întîi parcă l-a apucat frica, dar apoi s-o fi gîndit : «Cum să mă tem eu de nişte robi ca ăştia ? Doar pînă mai ieri au dus viaţă de oameni umili !» Zic : «s-o fi gîndit», că de ce se petrecea în capul lui nu ne-a spus. Atît a făcut : de cum s-a văzut dezlegat, şi-a întins braţele să şi le dezmorţească, s-a aplecat de cîteva ori să-şi alunge cîrceii din picioare, a răsuflat adînc, umflîndu-şi pieptul, şi şi-a potrivit părul pe cap, că i se cam răvăşise. Părea un cocoş bătrîn, ce se pregăteşte de bătălie, gîndindu-se c-or sări cumva cocoşii vecinului la găinile lui. Mihai ştergea caii cu un şomoiog de fîn, iar eu făceam focul, fiindcă ploaia adusese frig cu ea, şi în peşteră se cam răcorise. Pe boier nu-l prea luam în seamă nici eu, nici Mihai. Pusesem bine flintele şi pistoalele, aşa că-l lăsasem în voia lui, aruncîndu-i doar din cînd în cînd cîte o privire să vedem ce face. Deodată l-am auzit vorbind :

— Vizantea !

Avea glas poruncitor. Se răşchirase pe picioare în mijlocul peşterii, cu mîinile-n şold şi pieptul scos în afară. Mihai nu i-a răspuns ; îşi vedea liniştit de treabă, de parcă eram singuri. Şi cum tocmai se uita la dinţii armăsarului cu care ne urmărise boierul, s-a întors spre mine, zicînd :

— Grozav cal ! N-are mai mult de trei ani. Poate că-l oprim noi, da' dacă nu-l oprim şi-l vindem, luăm pe el cît n-ai lua nici pe treizeci de hectare de pămînt.

— Pe armăsarul meu ?! a răcnit Stîrcea, înecîndu-se de furie.

Mihai nu i-a răspuns nici acum şi a urmat, întors către mine :

— Eu o să mă duc pe la tauri. Într-un ceas sînt îndărăt.

— Stai ! a poruncit boierul, galben la faţă de minie. N-o să apuci să-nfunzi puşcăria, c-o să te omor eu, ciine ! Tot tu mi-ai furat şi caii, aşa-i ? Mărturiseşte, unde sînt caii mei ? Crezi c-aşa merge, banditule ? O să pun slugile să te biciuiască pînă or scoate sufletul din tine ! O să te jupoi de viu şi-o să-ţi umplu pielea cu paie !

Se înecă de năduf, şi Mihai, văzîndu-l în starea asta, mi-a spus :

— Să-i dai o ştacană cu apă să se mai răcorească şi să-şi vină în fire, că mai pe urmă avem treabă cu dînsul.

A zis, şi-a înşăuat calul, a încălecat şi pe-aci i-a fost drumul.

Stîrcea a-ncremenit. Nu-i venea a-şi crede ochilor. Vizantea plecă, fără să-l privească nici măcar ca pe-o muscă ce-ţi bîzîie pe dinaintea nasului ! Din galben ce era se făcuse roşu ca racul şi răsufla căscînd gura întocmai ca un peşte pe uscat. Şi uite că dă cu ochii de unul din caii noştri. Se duce repede la el şi-i pune mîna pe gît.

— Asta-i calul meu ! Din cei opt ! Uite dovada, ce mai vrei ? Voi mi i-aţi furat !

A pus mîna pe faclă şi a apropiat-o de animal, să-l privească mai cu de-amănuntul.

— Dacă l-aţi betegit cumva, mai bine v-aţi lua zilele înainte de a vă pune cu la cazană, sufla el, dînd tircoale necuvîntătorului. Lasă c-o să spuneţi voi unde sînt şi ceilalţi, o să spuneţi şi laptele pe care l-aţi supt de la maica voastră. Mărturiseşte, unde sînt caii ?

Eu tocmai rînduiam un ceaun pe pirostrii. Cu două zile mai înainte adusesem un sac de mălai de la un morar prieten, pe care omul îl lăudase plin de rîvnă. Şi-n ziua aia voiam să-l încercăm cu brînză de oaie. Mai aveam nişte slănină şi nişte costiţă de porc şi mă gîndeam cu plăcere la masa pe care-o pregăteam. Eu

și Mihai chiteam așa, că dacă ai de unde lua, nu duci lipsă. Și cum boierii aveau, că luau de la mulți, trebuia să ne ținem pe lîngă dînșii, ca să ne alegem și noi și alții cu ceva din prada lor. Și-apoi, noi ajunsesem în starea în care trebuia, ca să trăim, să ne îndestulăm de la cei ce-aveau, că de la sărmani, chiar de i-am fi întors pe dos, nu ne-am fi ales cu nimic. Întîi, fiindcă lua ciocoiul totul, și-al doilea, pentru că n-aveam nici priceperea lui să-i facem să scoată unt din piatră seacă, pe care, chiar de-am fi avut-o, n-am fi folosit-o pe pielea lor. Doar erau oameni de-ai noștri, pe care, nu numai că nu trebuia să-i jefuim, ci, dimpotrivă, să-i ajutăm.

— Auzi? a răcnit Stîrcea, cînd a văzut că nici eu nu-l iau în samă.

— Aud, cum să n-aud?!

— Să știi că nu plec pînă ce nu mărturisești unde-s caii și ce-ați făcut cu taurii. Spune repede, că te sfărîm, femeie!

— Cofa-i colo! am răspuns eu.

— Și dacă?!

— E și-o stacană alături. Bea de te răcorește, boierule, că de atîta zbucium o să-ți faci rău la rărunchi, și-apoi stăi liniștit, că am treabă!

Nu știu de ce vorbele astea l-au supărat, de parcă i-aș fi băgat o sulă-n dos, că a sărit ca ars și s-a repezit la mine. Eu m-am întors iute pe călcîie, l-am privit în ochi și mi-am dat sama că se sfîrșise cu gluma. Acu' trebuie s-o iau mai din urmă, ca nu cumva să crezi că ce urmează e vreo născocire. După vreo lună de cînd am plecat eu de la curte a murit taica de împunsătura unui bou. Și m-a luat la el un frate de-al mamei, că ea se stinsese de mult. Unchiul ăsta, după moartea nevestei sale, se cam zăpăcise. Cînd s-a pomenit cu mine pe capul lui, a zis că nu știe să crească o fată și m-a crescut ca pe fiu-său. Făceam treabă de om: înjugam boii, spărgeam lemne, ridicam saci grei, săpam și mînuiam coasa ca un bărbat, și cînd mă prindeam la trîntă cu vreun flăcău, nu se știa bine cine rămîne de rușine.

Într-o zi de sărbătoare, unchiul ne-a luat pe amîndoi, pe mine și pe văru-meu, la iarmaroc. Acolo se aflau și niște saltimbanci, printre care și un luptător cu fi-su.

Luptătorul era înalt, cu spete de urs şi ceafă de taur, iar băiatul lui părea să-i calce pe urme, cu toate că nu avea mai mult de cincisprezece ani.

După ce luptătorul a ridicat de jos, în sunet de trîmbiţă, nişte greutăţi neînchipuit de mari, a-nceput a se bate în piept şi a striga :

— Al care se crede mai tare să iese-n faţă şi să stea de vorbă cu mine ! Cine mă răzbeşte, cîştigă un pol.

După cum era de aşteptat, nimeni nu a cutezat să se ia la trîntă cu el. Atunci au sunat iar trîmbiţele, şi saltimbancul a ţipat de-mi ţiuiau urechile :

— Uite, lîngă mine se află fi-miu. Un copil. Abia de-a-mplinit cinşpe ani acu' trei zile ! Al care-l dovedeşte cîştigă zece lei.

Unchi-meu se cam făcuse. Vinduse nişte piei de oaie argăsite de el, că era meşter mare în treaba asta ; ne ospătasem toţi trei, şi dinsul băuse de nădejde, că nu se dădea-ndărăt, ba dimpotrivă. Şi cum stăteam noi aşa în primul rînd, căscînd gura, unde ce-l văd că se apropie de luptător.

— Vrei să-ţi încerci puterile cu fi-miu ? îl întrebă acesta.

— Eu ? ! Da' ce, am băut agheazmă ? Ori vrei să-l fac fărîme între deşte şi, hîc, să rămîi fără el ? Fi-tu e bine făcut şi, hîc, pare om, da' cred că nu merită să se ia la trîntă decît cu nepoată-mea, copilă de şaptesprezece ani.

Cînd dihania de om îl auzi vorbind aşa, dădu să se-nfurie, da' se lumină deodată la obraz şi începu a striga către lume :

— Auziţi, oameni buni ! Fi-miu, pe care-l vedeţi, o să se lupte cu o fată. Băiatul e voinic, da' şi fata e cît un munte. Braţele îi sînt ca bulumacii, picioarele, ca ale unui elefant, iar pumnul, ca un baros, ucide o vită cu o singură lovitură dată-ntre coarne. Să sune trîmbiţele !

Au sunat trîmbiţele. Saltimbancul a mai spus că fata e ca o Urgie, ca o Spaimă, pe care dac' apuci s-o vezi o dată nu o mai uiţi cît ăi trăi, şi muierile ar face bine să n-aducă ţîncii cu ele, că-i înţarcă înainte de vreme. Apoi i-a poftit pe toţi să plătească fiecare cîte zece go-

logani și să intre în cort, unde se va vedea de îndată încăierarea cea de pomină. Cortul s-a umplut cît ai clipi de atîta omenire, de ziceai că nici un ac, de-ar fi căzut, nu și-ar fi găsit locul să ajungă pe pămînt.

Eu rămăsesem buimacă afară, cu văru-meu alături. E drept că la șaptesprezece ani eram bine făcută, dar chiar dacă oi fi fost mai crescută decît altele de vîrsta mea, nu eram cît un munte, brațele mele nu s-asemănau nici pe departe cu bulumacii, iar de picioare nici nu mai vorbesc, că văzusem mai nainte un elefant cu niște picioare groase și ptova de mă speriasem. Doar nebună să fi fost să mă iau la trîntă cu băiatul saltimbancului! Cu toate astea, mă răzbise furia. Veneticul mă înfățișase ca pe-o vrăjitoare atît de urîtă, că te-apuca spaima cînd te uitai la ea; iar printre oamenii ce-l auziseră vorbind, și-acum intraseră în cort, se afla și Mihai Vizantea, de care eram îndrăgostită pînă peste urechi. Oare ce-o zice el de cele-ntîmplate? În vreme ce mă frămîntam așa, uite că mă ia unchiul de braț și, cercînd să mă tragă către cort, îngîna, sughițînd:

— Hai, Zamfiro, hîc, de dă cu el în pămînt să sughit o săptămînă, hîc; să ne luăm banii și să plecăm, că n-avem, hîc, vreme de pierdut.

— Ba eu nu, m-am stropșit. Nu-s Muma Pădurii să fiu de batjocura norodului adunat aci. De-aș ști, unchiule, că mă stîlcești în bătaie și tot nu m-aș lua la trîntă cu namila asta!

— Atunci ce-i de făcut?! Ce-i de făcut?! a îngăimat el, clătinîndu-se pe picioare.

— Să lupte Petre — adică văru-meu — am zis eu. El o să-l răzbească pe băiat și gata.

În clipa asta ieși luptătorul din cort.

— Ce faci, omule? Unde-i fata? se repezi el nerăbdător la unchiu-meu. Nu vezi cum strigă și fluieră lumea întărîtată?

— Uite fata, da' nu vrea să lupte!

Măscăriciul mă privi cu ochi rotunzi și zbieră:

— Asta?!! Păi cum să lupte asta cu fi-miu?! O suflă și cade pe spate!

Vorbele lui m-au înfuriat oleacă, da' n-am zis nimic, ci doar am scrîșnit din dinți. După ce mă făcuse Muma

Pădurii și Spaimă, acu' mă mai socotea și neputincioasă! Maica nu m-a dăruit cu prea multă răbdare; dacă saltimbancul n-ar fi fost om în toată firea și nu l-aș fi văzut ridicînd greutăți pe care eu nici din loc nu le-aș fi putut urni, i-aș fi plesnit cîțiva pumni, de i-ar fi sărit măselele din gură.

— Atunci ia-l pe fi-miu, că nu-i de lepădat. Și el, hîc, o să dea cu odrasla ta-n pămînt de-o să facă, hîc, o gaură de-o juma' de metru.

Din cort răzbeau pînă la noi fluierături și-o hărmălaie nemaipomenită.

— Bine, hai, oi vedea eu ce-oi face, a zis el și-am intrat toți înăuntru.

Dar cînd măscăriciul a spus lumii că fata care trebuia să lupte se îmbolnăvise pe negîndite și era înlocuită de un flăcău, oamenii au început a striga, a fluiera și a urla, de se cutremura cortul:

— Vrem să vedem fata! țipau ei.

— Vrem Spaima! pentru ea am dat banii!

Atunci, saltimbancul s-a repezit la mine, m-a smucit de mînă și pînă să mă dezmeticesc, m-am pomenit în mijlocul arenei, lîngă fiu-său. Cînd cei de față, în loc de o arătare, au văzut o fată ca toate fetele, s-au înfuriat și mai abitir și poate că ar fi făcut scaunele praf și-ar fi sfîșiat perdelele după care stau măscăricii înainte de a ieși în arenă, dacă luptătorul nu s-ar fi pus a striga cu glas de tunet:

— Ascultați! Ascultați! Nu vă uitați că pare o fată ca oricare alta. E o vrăjitoare. Și-a luat chipul ăsta, ca să vă amăgească. Mai adineauri am văzut-o cu nas coroiat și ascuțit ca o coasă, cu dinți de lup și ochi de foc!

Cînd am auzit vorbele ce-i ieșeau din gură, m-a răzbit furia, mi-am pierdut răbdarea și i-am ars lu' fi-su un pumn cu atîta sete, ca să-mi vărs năduful pe tatăsău că mă făcea vrăjitoare, încît el, luat pe neașteptate, s-a clătinat și a căzut jos ca o bleandă. Eu începusem a vedea negru dinaintea ochilor, toate le auzeam ca prin vis și le zăream ca prin ceață, cu gîndul doar la ocară și la Mihai. Cînd băiatul s-a ridicat de jos într-o clipită și m-a apucat de brîu, eu, cătrănită cum eram, m-am năpustit asupra lui cu ghearele să-i scot ochii, și de nu

s-ar fi ferit la vreme, chiar de n-ar fi rămas orb de tot, cu o betegeală tot s-alegea. Pesemne că flăcăul a făcut cine știe ce mișcare caraghioasă cu capul, fiindcă cei de față s-au pus pe-un rîs cu hohote, de se clătinau toate-n jur. Eu însă m-am gîndit că poate de mine rîdeau, și de unde pîn-atunci mi-era negru dinaintea ochilor, acu' vedeam roșu ca un taur. Furios, el m-a cuprins cu brațele și m-a strîns ca-ntr-un clește, ca să-mi ia puterea și să mă pună jos; însă eu m-am lipit de dînsul ca o frunză pe care-o pălește vîntul de trunchiul unui copac și nu se desface de el pînă ce nu se potolește suflarea văzhudului. A încercat să se desprindă, da' n-a putut și-a-nceput a țopăi, dînd ocol arenei, cu mine agățată de gîtul lui. Lumea părea atît de mulțumită de măscăreala asta, că tropăia și frămînta pămîntu', strigînd:

— Arde-i una-n burtă!

— Dă-i pe sub măsele!

— Nu te lăsa, fătuță!

— Umflă-l!

Ba unii mă-ndemnau:

— Mușcă-l de nas! Mușcă-l de nas!

— Hă-hă-hă! rîdea cîte-un nătîng, de ziceai că i-a rămas o prună-n gît și se căznește s-o scuipe-afară.

— Cîtă-i namila și nu poate să răzbească o fată!

— Are mușchi de mămăligă!

— Și vine de cocoșel betegit!

Cîte nu urlau oamenii, și mie îmi vijîiau urechile de încordare și necaz. «După măscăreala asta, Mihai n-o să se mai uite la mine! îmi spuneam eu, dar o să-mi plătiți voi, draci împelițați!» Și cînd dușmanul mi-a băgat pumnul sub bărbie să mă desprindă de dînsul, eu l-am mușcat de mînă cu atîta nădejde, că am simțit sărătură de sînge-n gură. «Ptiu! M-am spurcat cu sînge de măscărici! mi-am zis, înfiorată. Nici un om cumsecade n-o să mă mai ia de nevastă, darămite Mihai!». Și, cătrănită peste fire, am început a-i căra cu nemiluita la pumni pe sub bărbie și pe unde apucam; atunci s-a-ncins încăierarea și mai tare. Dar, fiindcă primisem vreo două bune pe sub fălci, m-am dezmeticit și parcă mi se năzărea că dușmanul meu nu pornea împotrivă-mi cu toate pute-

rile, şi-n clipa aia m-a trezit un gînd : «Nu cumva ăştia, ca să-i mulţămească pe cei ce-şi deschiseseră băierile pungii, se joacă cu mine ca pisica cu şoarecele ? Oho ! Apăi staţi, că n-o să mă batjocoriţi voi cum vă vine bine !». Am suflat şi eu şi am început a scuipa. El, cînd l-a plesnit primul scuipat în frunte, de uimire mi-a dat drumul şi-a făcut un pas înapoi. Atunci am aruncat o privire primprejur, că hărmălaia se făcuse atît de avană, de credeam că mi se prăbuşeşte şandramaua-n cap. Văzînd eu asta, m-am pus pe scuipat cu furie-nzecită.

— Uite-o, mă, cum sîsîie şi scuipă ! Ca mîţa lu' nea Mitru !

— Parc-ar fi o pisică încolţită de motan !

— Zgîrie-l şi scoate-i ochii !

— Strîmbă-te la el, să vezi cum fuge !

Băiatul se vede că-şi pierduse răbdarea faţă de atîta batjocură, că s-a repezit deodată asupra mea, m-a cuprins de mijloc şi m-a ridicat de jos ca pe-un fulg. Abia atunci mi-am dat eu sama de ce putere avea şi-mi făceam socoteala că atîta mi-a fost. Da' nu-ş cum am făcut, că m-am apucat cu ghearele de subsuoarele lui. Şi ce să vezi ? De cum mi-a simţit deştele în partea asta a trupului său, băiatul a icnit de două ori, obrazul i s-a destins şi l-am auzit scîncind încet ca un căţelandru pe care-l scarpini pe burtă. Întîi m-am mirat — tăria braţelor îi slăbise şi ea deodată — însă m-am dumirit curînd că era gîdilicios şi-atît mi-a trebuit. M-am agăţat de el şi dă-i şi gîdilă-l ca de frica morţii şi nu m-am lăsat pînă ce nu l-am văzut întins pe spate, rîzînd ca un bezmetic.

Aşa l-am învins eu pe fiul luptătorului, care, după cum s-a dovedit mai pe urmă, era atît de voinic, că s-ar fi putut lupta cu trei ca mine deodată. Lumea a plecat mulţămită, şi noi — eu, unchi-meu şi cu vărumeu — am rămas cu măscăriciul să ne plătească cei zece lei făgăduiţi. Că hîr, că mîr, că dacă şi-ar fi pus mintea cu mine, fiu-său m-ar fi buşit de pămînt din a dintîi clipă, că-l gîdilasem şi-l scuipasem, de-l făcusem de ocară şi cîte şi mai cîte. Unchi-meu însă o ţinea una şi bună — să-i dea banii, că doar se văzuse în faţa

lumii cine era mai tare. Atunci, saltimbancul, care părea om de-nțăles, a zis :

— Hai să-mpăcăm și capra și varza ! Îmi place de nepoată-ta. În loc de zece lei o să-i dau ceva ce-o să-i fie de folos toată viața și face de-o sută de ori mai mult decît banii ăștia.

Eu m-am uitat la el curioasă. Îmi trecuse furia, că-s foc de paie — așa m-a făcut mama — iar unchiul a-ntrebat :

— Ce ?

— Uite ce. O s-o-nvăț niște secreturi de-ale noastre, pe care, cînd le-o deprinde, chiar de s-o repezi la ea un om cît un munte, o să-l trîntească la pămînt cît ai zice pește, fără măcar să se străduie prea tare.

— Oare ? !

Unchiul îl privea cu gura căscată. Se mai trezise din aburii băuturii, și vorbele măscăriciului îl puseseră pe gînduri.

— E-un chilipir, nu-l lăsa ! zicea omul. Secreturile să știi că le-am învățat de la un japonez pe care nimeni nu-l putea birui.

Noi habar n-aveam din ce neam de om era japonezu', da' numele lui ni se părea plin de-atîta taină, că ne-am hotărît să-i dăm ascultare.

M-a-nvățat cum să-mi răschirez două degte și să le vîr în ochii celui ce m-atacă. Mi-a arătat cum, fără măcar să mă încordez prea tare, să-l plesnesc ușor cu mucheea palmei acolo unde se îmbină gîtul cu umărul, cum să-i apăs pumnu-n gîtlej și cum să-i ard una la lingurică, să-l apuce leșinul. Mi-a pus, spre lămurire, atîtea piedici, de ziceai că numai dracu fusese-n stare să le născocească și cîte și mai cîte. Și ca nu cumva să fie totul vreo păcăleală — deși, uneori, în timp ce mă mușstruluia, abia m-atingea, că-mi venea să mă culc pe-o rînă și să gem, toate secreturile astea le-am încercat de îndată pe pielea lu' văru-meu, de-am fost nevoiți să-l ducem pînă la car în circă. Ce-am învățat de la măscăriciu' ăsta nu i-am arătat decît lu' Mihai."

III

„Așadară, cînd m-am întors și l-am privit pe Stîrcea-n ochi, mi-am dat sama că se sfîrșise cu gluma. Rînjea, iar ochii îi sticleau ca la dulăi. Să nu te mire că într-o astfel de împrejurare, în loc ca el să-ncerce a da bir cu fugiții, ca să-și scape zilele, se mai gîndea la prostii. După cum ți-am mai spus, era om de petrecere, alte treburi nu avea și-i plăcea ce s-ascundea sub fuste tot atît cît și îmbucăturile și băuturile de soi. Unde mai pui că era atît de plin de sine, încît nici prin minte nu-i trecea că o fetică ar cuteza vreodată să i se împotrivească. Și-apoi, cînd l-a văzut pe Mihai plecînd, și-o fi zis : «Nu cumva ăsta mă lasă cu nevastă-sa, ca să mă mulțămească și să-i iert pe-amîndoi c-au greșit?» Pe de altă parte trebuie să-ți spun că acum oi arăta eu cum oi arăta, da' pe vremea aceea nu eram femeie de lepădat, și înainte de a mă lua Mihai, mulți flăcăi își bătuseră tălpile pe urmele mele. Așa că boierul s-a apropiat de mine și mi-a pus mîna-n piept, socotind că nu mai e mult pînă s-o sui în pom și-o culege poame, după care-o pleca mulțămit acasă, călare pe armăsarul său și mînînd din urmă ăi opt cai și cireada lui de tauri. Da' vezi că socoteala de-acasă nu s-a potrivit cu cea din tîrg.

Chitind eu că dovedește pofte nesăbuite, mi-am amintit de învățătura măscăriciului, i-am pus palma ușurel pe obraz, de-o fi crezut că vreau să-l mîngîi, un picior l-am adus după el, așa cum spunea secretu' japonezului, și boierul s-a poticnit deodată și-a căzut pe spate. Întîi a rămas năuc, uitîndu-se la mine cu niște ochi de parcă o vedea pe maică-sa mare înălțîndu-se din mormînt, da'

a sărit iute-n picioare și s-a năpustit asupra mea. Eu mi-am răşchirat doar deştele de la mîna dreaptă, le-am întins înainte și i le-am vîrît în ochi, de-a răcnit ca și cum aș fi băgat coasa-n el, începînd a urla : «Viperă ! Viperă !» în vreme ce da iar năvală pe mine. Atunci, eu, care nu uitasem nimic din învățătura măscăriciului, fie sănătos pe unde-o umbla cu japonez cu tot, i-am plesnit ușurel una cu muchia palmei unde trebuie, și numai ce-l văd că se-ntinde lat și-ncepe-a geme. Eu m-am aplecat, îngrijorată că l-oi fi lovit prea tare, da' uite că el s-agață de mine, cercînd cu ăle din urmă puteri să mă doboare și bîlbîind de ziceai că-și dă suflarea : «Lepădătură, lepădătură !» Vorba asta m-a cam supărat și ce era să fac ? Mai aveam și mămăliga pe foc și mirosea a ars, Mihai trebuia să vină și el curînd, nimic nu era gata, așa că m-am hotărît. Am adus genunchiul drept după toată regula și l-am pălit peste gîtlej. El a zis «of» și s-a-ntins pe pămînt, adormind ca un prunc după ce i-a dat mă-sa țiță. L-am dus repede pe-un maldăr de paie, că-mi stătea-n drum, și-am pornit a mesteca mămăliga. Cînd a venit Mihai, l-a găsit dormind liniștit ca țîncu' la pieptu' maică-si.

— Ce-i, a obosit boieru' ? a întrebat el.

— O fi obosit, am răspuns eu, nevoind a-i povesti ce se petrecuse.

Nu voiam, temîndu-mă că de-o auzi cu ce gînduri se băgase-n mine, l-o betegi rău, ori noi ne înțelesesem să umblăm ușurel cu dînsul. Și-apoi mă simțeam cam vinovată, fiindcă-l luasem să ne plătească ce ne datora, nu să-i muiem oasele.

Abia am sfîrșit noi masa, că s-a deșteptat și dînsul. Se mișca de parcă-l durea tot trupul. I-am dat o strachină de mămăliguță cu brînză, două hălci de slănină și-o bucată de costiță de porc afumată. Nu voiam să zică după aia că nu l-am ospătat cu toată cinstea. Omul a pigulit pe ici pe colea cîte ceva-n silă, cu o mutră acră, de parcă înghițise un șobolan. După ce a mîncat, și eu am strîns și am rînit în fața lui — îi cam tremurase mîna cînd dusese bucatele la gură și-mproșcase primprejur — Mihai a zis :

— Acu', boierule, avem și noi o vorbă! și l-a lămurit că noi nu pretindem de la el decît vreo două mii de galbeni.

Cînd a auzit de bani, domnul Stîrcea s-a dezmeticit ca prin farmec, a răsuflat de cîteva ori adînc și a dat să se scoale țanțoș, cum îi era obiceiul, da' i-au căzut ochii pe mine și cum m-a văzut, s-a dezumflat ca o broască mare ce-și termină oacoacul și s-a lăsat iar pe paie. Ce s-o fi petrecut în capul lui nu știu, chitesc că și-o fi zis: «Dacă numai muierea a fost în stare să m-aducă în halul ăsta, apăi ce-o să mi se-ntîmple dacă Vizantea și-o pune și el mintea cu mine?» Așa zic c-o fi socotit, că nouă nu ne-a spus nimic. Oricum, a rînjit cu gura pînă la urechi, și rînjetul și privirea parcă-i erau date cu miere.

— Dragă Vizantea! a zis el.

Eu am încremenit, auzindu-i vorba.

— Dragă Vizantea, eu niciodată nu ți-am vrut răul. Iar dacă mi-am pierdut firea atunci, cînd cu taurul, iartă-mă și tu, că oameni sîntem. Doar n-o să cauți acum să-mi iei viața numai pentru atîta lucru?!

— Viața nu ți-o iau, boierule. Nu vreau decît două mii de galbeni, a zis Mihai, înnodîndu-și o nojiță de la opincă.

— Dacă-mi ceri atîta bănet, e ca și cum mi-ai cere viața, frate, a răspuns domnul Stîrcea cu glas blînd și mustrător. Îți dai seama ce înseamnă suma asta? Cu ea poți să cumperi o casă cu două caturi și-ți mai rămîne și pentru o moșioară.

— Viața domniei-tale prețuiește și mai mult, a răspuns Mihai.

— Cum... viața!

— Așa.

— Aha!

Prin ochii prinsului a trecut o boare de frică, de parcă începea să i se deschidă mintea.

— Doar n-o să-ți faci păcat cu mine!

— Fac o danie la o sfîntă mănăstire și mă iartă Dumnezău, a spus Mihai, scoțînd cojocelul de pe el.

Lu' Stîrcea i s-a năzărit că tat-tu se pregătește să sară asupra lui, că a zis cu glas încet:

— Nu... nu mă omori, că te spînzură stăpînirea...

— Da' nici nu mă gîndesc ! a vorbit Mihai, mirat de frica boierului, care i se părea că-l apucase din senin. Noi sîntem aici să cădem la învoială, nu să ne ţinem de altele.

Că hîr, că mîr, că două mii n-are, dar dac-ar fi două sute poate-ar găsi. Că dac-ar pune la socoteală hambarele arse, grîul prăpădit, cei opt cai şi taurii, cu preţul lor s-ar cumpăra o moşie de o mie de hectare. Rumânul e om cu suflet, şi el, Mihai, doar e rumân de-al lui, n-o să ţină să-l aducă la sapă de lemn. Că nu i-ar mai rămîne nici după ce bea apă. Ce-o să mănînce el şi-ai lui, dacă...

— Ce mănîncă şi ţăranii de pe moşia domniei-tale.

— Ei sînt învăţaţi cu puţin, frate Mihai, a răspuns boierul, amărît. Că burta lor se mulţumeşte din tată-n fiu cu mai nimica toată, pe cînd a noastră e altfel făcută...

Mihai asculta răbdător. Într-un rînd, în timp ce-i mergea gura cu sîrg, fiindcă îşi venise-n fire aproape de tot, Stîrcea l-a bătut pe umăr cu atîta prietenie, de ziceai c-acuşi-acuşi-o să-l ia în braţe şi-o să-l pupe.

— Îţi dau patru sute, că eşti om de pe moşia mea, iar tu-mi înapoiezi caii şi taurii. Hambarele şi grîul prăpădit trec cu buretele peste ele.

— Eu, cucoane, sînt om cinstit. Nu vreau să te mint. Caii s-au dus, nu-i mai am decît pe aceştia doi, care ne trebuiesc nouă, mie şi Zamfirei. De tauri, ce să mai vorbim, că-s ca şi vînduţi. Aşa că să nu mai porţi nădejde nici din partea asta. Iar din ăi două mii de galbeni, dacă mai stăm mult la tocmeală, zic c-or să se facă trei.

Cînd Stîrcea a auzit una ca asta, a sărit în picioare — cam icnind, că încă-l dureau părţile de trup pe care i le vătămasem — şi a urlat :

— Ciine ! Îmi scurgi sîngele din vine ca o lipitoare ! Vrei să mă mănînci de viu...

Mihai l-a împins în jos de umeri, pînă ce l-a aşezat iar pe maldărul de paie ; boierul şi-a dat sama că e neputincios, că n-avea slugile lîngă el să-l ajute şi, de năcaz, i-au dat lacrimile.

— Eu, boierule, nu sînt lipitoare, a grăit Mihai, răbdător. E drept că vreau să-ţi las oleacă de sînge, da'

sîngele ăsta nu-i de-al domniei-tale, e supt de la țărani de-ai noștri...

Pînă la urmă, de voie, de nevoie, Stîrcea a iscălit hîrtia prin care cerea să fie adusă chiar de nevasta lui, neînsoțită de nimeni, suma de două mii de galbeni la un anumit loc din pădure și la un anume ceas, dacă vrea să-i scape zilele. Dar soața boierului, cucoana Ruxandra, femeie de neam, de loc de prin Moldova, în loc să aducă banii, a asmuțit poterele pe noi. Cînd am văzut una ca asta, ne-am grăbit să dăm cireada în primire omului de la Turnu Severin, care a trecut-o fără întîrziere în Ardeal, și noi ne-am întors la peșteră, unde ne aștepta boierul legat fedeleș. Aici nu ne temeam c-o să ne dibuiască vreunul. Codrul era fără de sfîrșit și ne aflam în inima lui. Poterele, nedîndu-ne de urmă, au mai slăbit cu alergatul, și boier Stîrcea părea uitat. Noi îl țineam legat, da-l hrăneam cum se cuvine și ne purtam cu el cuviincios, că ce rost ar fi avut să-l umilim ori să-l înfometăm, cînd era în puterea noastră și puteam să-i luăm zilele în orice ceas?

Cam după vreo trei săptămîni, eu și Mihai am ajuns la încredințarea că n-o să putem pune mîna pe bani, dacă n-o priponim și pe coana Ruxandra. Greu n-a fost, că oamenii noștri din sat ne dădeau de veste de orice mișcare a ei, și cînd a pornit într-o dimineață în trăsură la drum lung, am așteptat-o la un loc potrivit, am dat iureș în vizitiu și în însoțitorii lui, am suit-o pe cucoană pe un cal și am luat-o cu noi.

Trebuie să spun de la bun început că Stîrcioaia era o muiere tare aprigă, arătoasă, de vreo treizeci și ceva de ani. Avea ochi negri ca păcura, și dac-o supărai, te fulgera cu ei de ziceai că te pătrund două iatagane. Era îmbrăcată în negru, după bărbatu-su, pe care-l credea mort. A dintîi întrebare a ei a fost:

— Ce-i cu soțul meu, așa-i că l-ați omorît?

— Ba nu.

Cînd a auzit că trăiește, s-a înnegrit la față ca pămîntu' și n-a mai scos multă vreme nici o vorbă. La primul popas însă — că pînă la peșteră era drum lung — coana Ruxandra s-a mai muiat și i s-a așternut zîmbetul pe față. Eu o cunoșteam de cînd o servisem la curte și

știam după zîmbetul ei că pune ceva la cale. Ce anume, nici prin gînd nu-mi trecea, că pînă-n ziua aia nu mai avusesem prilejul s-o văd cu tot dinadinsul la treabă. Ea, neîndoindu-se de ce-i poate pielea, l-a fulgerat pe Mihai cu niște priviri focoase, de credeai că vrea să aprindă pădurea. Atunci s-a încumetat și el a se uita (care-i bărbatu' care să nu se uite, dacă-l ațiți și ai cu ce?) și vedeam după ochii lui, că de s-ar afla singur cu ea în codru, ar da buzna ca ursul la miere. Mihai era atît de chipeș și cu lipici, că se țineau muierile de el ca muștele de borcanu' cu dulceață, și nici dînsul nu se lăsa greu cînd vedea cîte una că-i ard ochii de poftă, c-avea suflet bun.

Așadar, cucoana se țintea de el, cu ochii țintă-n ochii lui. Ne-am suit iar pe cai, și ca s-a prefăcut că-i obosită și l-a rugat s-o salte-n șa, da' numai săltat nu se chema aia, că s-a lipit de el și nu se mai dezlipea, ca și cum se dăduse cu clei. Pe drum, să nu mai vorbim, că de îndată ce-i venea bine, îl lua de mînă, chipurile să se sprijine de el să nu cadă, și la un nou popas, tată-tău, ajutînd-o să coboare de pe cal, ea i s-a ghemuit la piept, de parcă-și potrivea perna sub cap să se culce. Atîta sclifoseală la o muiere nu mai văzusem pînă atunci și nici nu aș fi avut cum să văd, că una mai fără de rușină ca ea nu apucasem. Pe mine mă uitase și-și vedea de-ale ei în toată liniștea. E drept că eu încercam să mă mîngîi cu gîndul că așa o fi obiceiul ălor din neam boieresc — ce le place, întind mîna și iau, chiar de-ar fi al altuia. Însă tot mă rîcîia pe suflet și-mi ziceam : «Ai noroc de treaba pe care o avem cu tine, că ți-aș arăta eu ție ce știe japonezu'!»

Noi pusesem mîna pe cucoană așa, după vremea prinzului, și tot rătăcind prin pădure, că făceam ocoluri mari, ca să nu învețe doamna drumul la peșteră, soarele s-a lăsat în asfințit. Pentru că prin partea aia codrul era des ca peria, și pe-ntuneric chiar de cunoșteai împrejurimile umblai tare anevoie și cu primejdie să cazi în vreo văgăună, am căutat un loc de dormit. Noaptea era friguroasă, și după ce am făcut un foc bun, ne-am încălzit, am îmbucat ceva și ne-am culcat. Cît am stat așa nu știu, poate că ațipisem, cînd m-am deșteptat într-o șoaptă :

— Vino mai aproape!

Era glasul cucoanei, oleacă răguşit şi plin de fierbinţeală. Şi-am ciulit urechile.

— Nu te teme, doarme! a mai zis dînsa.

Am simţit cum Mihai se dă mai lîngă ea, şi muierea a-nceput a şopti încet, ca o suflare; se vede că-şi lipise buzele de urechea lui, că unele cuvinte-mi scăpau, cu toate acestea tot înţelegeam destule. Şi pe măsură ce înţelegeam cu ce gînduri se purta, mă apuca mirarea şi spaima de ce se poate petrece în sufletu' unui om!

— Să-l omori! zicea dînsa. Nu-l mai pot îndura. M-a luat de fată, m-a adus aici şi m-a îngropat la conac ca într-un mormînt. Şi se ţine de femei, de-am ajuns să trăiesc ca o călugăriţă. Voiam de mult să scap de el, şi pe tine am pus de mult ochii, însă n-am avut încă prilejul să-ţi dau a înţelege că-mi arde carnea de dorul tău. Tu eşti un bărbat cum am visat de cînd a-nceput a-mi creşte pieptul (ca să vezi a dracului cum îl ungea cu miere!), dar am avut nenorocul să dau peste Stîrcea, care mi-a mîncat zilele, de-o să-mbătrînesc înainte de vreme. Vreau să fiu liberă şi de capul meu, să-mi trăiesc viaţa. Dacă-l omori, te fac vătaf peste toate moşiile pe care le moştenesc de la Stîrcea, că nu mai are alte rude, de-o să ajungi boier mare. Eu o să-mi petrec o parte din an la Craiova, unde se ţin seratele lanţ, însă locul meu de odihnă şi dragoste tot aici, la conac, o să fie, unde o să găseşti uşa iatacului meu totdeauna deschisă.

Mihai a dat să spună ceva, însă ea nu l-a lăsat.

— Taci! a suflat dînsa, înghemuindu-se în el. Ştiu ce vrei să spui; femeie ca mine, pricepută şi cu plăcere de dragoste, nu mai găseşti în toată Ţara Munteneasca...

Aici a zis ceva ce n-am înţăles şi-mi venea să sar din pătură s-o plesnesc peste gură, că prea părea spurcată, dar m-am stăpînit.

— Ca să-ţi dovedesc dragostea şi buna mea credinţă, să se ducă Zamfira cu o scrisoare a mea şi s-o dea vreunuia din sat s-o înmîneze fratelui meu de la conac. O să-i spun unde găseşte cheile de la sipet, să trimită încoace nu două mii de galbeni, ci trei. De îndată ce pri-

meşti banii, tu-l omori pe Stircea, şi eu plec la Bucureşti să te scap de orice răspundere. Apoi mă-ntorc, te fac vătaf peste toate şi ibovnicul meu.

N-am mai putut îndura, am tuşit, m-am mişcat, şi ea a tăcut.

Am ajuns la peşteră; şi-a strîns în braţe bărbatu', l-a pupat cu foc, arătîndu-se plină de îngrijorare, şi i-a spus că venise să-l scape. Ce-or mai fi vorbit între ei nu ştiu, dar se vede că-şi schimbase gîndul să scrie singură scrisoarea, c-au aşternut-o împreună pe hîrtie. Au cerut fratelui cucoanei să bage în scorbura unui stejar dintr-un anumit loc trei mii de galbeni. Mihai mi-a dat scrisoarea s-o duc unui om de-al nostru din sat, însă eu, înainte de a pleca, i-am spus:

— Bagă de samă, rămii singur cu o viperă, care vrea să facă din tine ucigaş cu plată.

— Du-te, că ştiu eu ce am de făcut, a răspuns el.

Pînă-n sat am mers tot în fuga calului, ca să mă întorc cît de curînd înapoi. Nu voiam s-o las pe cucoana Ruxandra prea multă vreme singură cu Mihai al meu. Doar se ştie că pe-un bărbat, o femeie cu nuri îl duce de nas ca pe-un viţeluş de funie, şi cum vrăjitoarea asta avea inimă de cîine în trup îndrăcit de muiere poftcioasă, mă temeam să nu-l hotărască la cine ştie ce faptă necugetată. Nu că l-ar fi răpus pe boier, că nu-şi merita viaţa nici măcar cît o gîză răufăcătoare, însă niciodată nu ştii ce iese din astfel de treburi. În ciuda grabei mele, tot a trebuit s-aştept două zile în pădure, într-un loc tăinuit, cu ochii pe conac şi cu urechea la veştile pe care mi le dădeau vreo trei oameni de-ai noştri din sat. În ziua a doua, către seară, boierul Vlasiu a adus cei trei mii de galbeni şi i-a vîrît în scorbura unui stejar, aşa cum i se poruncise. Venise singur, pe furiş, să nu afle nimeni. Se temea pesemne de viaţa soră-si. Eu am luat săculeţul de galbeni, am încălecat şi nu m-am oprit din goană pînă ce nu am ajuns la peşteră.

Al dintîi gînd al meu a fost să arunc o privire pe faţa şi în ochii cucoanei, şi cînd am văzut-o zîmbind mulţămită, odată mi s-a suit sîngele la cap. Dar iar m-am stăpînit, că de, cu tată-tău nu-i de glumit, e iute la mînie

și mă pusese dracu' de-i mai arătasem și secreturile japonezului, așa că dac-ar fi fost la o adicătelea nu aveam nici cum să mă apăr...

Ce s-a petrecut după aceea nu am uitat niciodată. Mihai le-a desfăcut legăturile la amîndoi, spunîndu-le că sînt slobozi. Stîrcea și-a dezmorțit picioarele, sărind prin peșteră, și ochii-i luceau de bucurie, zicîndu-și pesemne că viața e mai dulce decît trei mii de galbeni. Iar cucoana îl privea pe bărbatu-meu mirată și întrebătoare. Mihai nu se uita la ea, și-a vîrît în brîu două pistoale, mi-a poruncit să fac și eu la fel și ne-am pregătit de călătorie, să-l ducem pe boier și pe nevasta lui acasă, așa cum se cuvenea după făgăduiala dată. Numai că pe măsură ce trecea vremea, doamna se tot încrunta. Cînd a fost gata, Mihai s-a întors către Stîrcea și-a zis :

— Acuși, cucoane, o să-ncaleci pe cal împreună cu soața domnici-tale, ca să vă-nturnăm îndărăt în culcușul vostru. Ai fost în puterea mea și nu ți-am luat viața, nu că ai merita să trăiești, fiindcă traiul înălțimii tale se ridică pe mormîntul celor ca mine, ci fiindcă viața e scumpă și nu vreau nici să-mi calc făgăduiala dată. Poate că greșesc, ce știu eu ? Iar dumneata, cucoană Ruxandră, află că Mihai Vizantea n-o să ajungă niciodată ucigaș cu plată.

Dacă Stîrcea o fi-nțăles aceste din urmă vorbe ale lu' tată-tău, nu știu. După ce i-am legat pe amîndoi la ochi, i-am suit pe cai și am luat-o pe cărările cele neumblate ale pădurii, noi ducînd caii lor și pe-ai noștri de dîrlogi. Am mers așa pînă după ceasul prînzului, cînd am socotit că nu mai e nici o primejdie dacă văd locurile pe unde trec, le-am luat năframele de pe ochi și ne-am urmat drumul călare, nerăbdători să scăpăm și de corvada asta, dar bucuroși că toate se sfîrșesc cu bine. După o vreme, i-am coborît de pe cai și i-am lăsat pe picioarele lor, noi făcînd cale-ntoarsă. După trei zile ne-am dus în taină-n sat, dar abia am apucat să descălecăm într-o văgăună cunoscută numai de noi și de vreo trei țărani prieteni, că din tufiș a ieșit unul din ei, anume Toader Vieru.

— Ce-i, Toadere ?

— Nu-i bine! Vă aştept de mult. În dimineaţa asta, o slugă de la curte l-a găsit pe boier Stîrcea mort în pădure, la Dîmbul Turcului, cu un hanger înfipt în spate. Cucoana Ruxandra a recunoscut că hangerul e al vostru, şi pînă-n sară o să vină jăndari cită frunză şi iarbă să vă ia urma.

— A dracului muiere! a zis Mihai. Mi-a poruncit apoi: Pe cai, femeie! şi-am pornit îndărăt ca o furtună.

Întîi am aşteptat să vedem ce se-ntîmplă. În două zile pădurea dinspre conac se împînzise cu dorobanţi. Pentru doi oameni, stăpînirea adusese atîta armată, de ziceai că vrea să pornească împotriva turcului — şi în fruntea ei era cucoana Ruxandra. Muierea asta aprigă ne pusese gînd rău şi, ca să-şi arate durerea pentru moartea bărbatului ei, pe care singură îl răpusese, făgăduise o răsplată de cinci sute de galbeni oricui ne-o preda jăndarilor morţi ori vii. Unii dintre ţărani, de la noi şi din împrejurimi, se învoiră să-i călăuzească pe dorobanţi prin coclaurile pădurii, mai ales că şerpoaica le mai hotărîse şi o simbrie bună.

Oamenii stăpînirii se împrăştiaseră pe căprării şi băteau codrul bucată cu bucată, ca după jivine. Jivinele eram noi — eu şi Mihai. Doamna Ruxandra călărea bărbăteşte în fruntea hăitaşilor pe un cal negru ca tăciunele şi se băga fără teamă prin toate văgăunile, doar-doar ne-o da de urmă. Ehe, era furioasă că-i scăpase ibovnicu' printre deşte, da' şi mai furioasă, că se socotea păcălită. Pe mine nu m-a răbdat inima şi tot i-am spus într-o zi lu' Mihai:

— De n-ai fi lăsat-o să se-ndulcească, nu ar fi atît de-ntăritată şi nu ne-ar fi adus pe cap atîta cătănime.

El, drept răspuns, mi-a-nfipt mîinile-n brîu, m-a ridicat în sus ca pe un fulg, şi după ce m-a-nvîrtit în văzduh de m-a apucat ameţeala, m-a strîns în braţe, m-a sărutat şi-a rîs. Tat-tu pe cît era de aprig uneori, pe atît de zevzec răsărea într-alte dăţi, însă aşa cum era, nu l-aş fi dat pe-o sută de bărbaţi mai chipeşi decît el, cu toate că mai chipeşi nu puteau să fie. E drept, ori de cîte ori făcea cîte-o faptă nepotrivită, mă cuprindea furia şi

tare aș fi vrut să-l strunesc ca pe un băiețel fără minte, numai că nu era chip. Odată se uită la mine pe sub sprîncene, se-ncrunta și se întuneca la față (că mă cunoștea ce-mi poate pielea), iar eu bombăneam ce bombăneam, și pînă la urmă rămîneam cu bombăneala și-mi puneam pofta-n cui.

Eu nu le purtam ură muierilor ce se țineau de capul lui, da' spurcăciunii ăștia îi pusesem gînd rău — umbla să-mi omoare bărbatul, și asta cum să i-o iert?! Așa că am căutat să dau de ea. Mihai împărțise pădurea în două: într-o parte pîndea el, cealaltă rămăsese în sama mea; asta, ca să nu ne ia hăitașii fără veste și să ajungem în bătaia puștii vînătorilor. Dorobanții cam obosiseră. Nu erau învățați să bată codrul zi și noapte, și cînd o căprărie ajungea la un loc mai ferit, oamenii făceau focul, s-așezau în jur și s-apucau de snoave. Numai cucoana Ruxandra nu obosea, de parcă înghițise o ciușcă de ardei roșu și nu-și mai afla astîmpărul. Noi umblam atît de încet prin pădure, că nu făceam în drumul nostru mai mult zgomot decît vulpea plecată după pradă.

Și într-o zi, cum mă strecuram eu printre copaci cu fereală, visînd să dau de urma cucoanei, aud deodată zgomot de copite și de crengi călcate-n picioare. Mi s-a tăiat răsuflarea, pentru că nu se simțea decît un singur cal îndemnat de-un glas de femeie: glasul ei! Inima a-nceput a-mi face tica-taca, tica-taca; am descălecat, mi-am dus iute fugarul într-o vîlcea, apoi am pornit să ies în întîmpinarea muierii. Și cum mă furișam către ea, gîndind cum s-o iau fără veste, furia creștea în mine ca aluatul pus pe cuptor. «Acu' să mă răfuiesc cu tine!» îmi ziceam eu. Eram hotărît să-i fac sama — că doar o scorpie ca ea nu merita altceva — însă mai-nainte voiam să-mi vărs focul să mă ușurez. M-am suit într-un arbore din calea ei, și cînd a ajuns în dreptul meu, i-am căzut în spinare. I-am zvîrlit pistolul de la brîu, că umbla și ea înarmată, spurcăciunea, și, înainte de-a apuca să se dezmeticească bine, am legat-o cum știu eu, i-am pus un căluș în gură și am urcat-o iar pe cal. Am dus caii de dîrlogi, mergînd așa destulă vreme pînă la un loc ferit de orice cărăruie și departe de jăndari. Acolo am dat-o jos din șa, am dezlegat-o și i-am scos călușul din gură.

— Urlă ! i-am spus eu.

Ea m-a săgetat pe sub sprîncene, clocotind de furie.

— De ce să urlu ? a zis dînsa.

— Așa, că ți-a sosit ceasu'.

Am văzut-o că se-nfioară și se albește la față ca pă-retele. Apoi a-nceput a striga cît o țineau bojocii :

— Ajutooor ! Ajutoor ! Aici, dorobanți...

Numai că eu știam unde se aflau cătanele și unde eram noi, așa că m-am așezat pe-un stejar prăbușit de furtună și-am așteptat să văd ce-o să mai facă.

— Ți-e frică ? Apăi pe bună dreptată ți-e frică, am vorbit eu, c-a venit ziua socotelilor. Ți-ai omorît bărbatul și te-ai dat la omu' meu, că altul n-ai mai găsit, și-acu vrei să-l ucizi și pe el ! Să știi că ți-a sosit ceasu' de-ade-văratelea !

A tăcut, parcă rușinată că strigase. A dracu, nu se-mănă cu Stircea, nu se speria ! Mie parcă-mi mai trecuse furia, da' cînd am văzut-o că se uită plină de dispreț la mine cu ochii ei negri ca păcura, am început a socoti că n-ar fi rău mai întîi să-i scot ochii cu unghiile și să sfîșii ițoalele cele frumoase de pe ea. Mă mîncau palmele și-mi ardea pămîntu' sub tălpi de nerăbdare. Însă, cînd să mă reped, unde-o aud :

— Halal muiere de haiduc ! Omoară o femeie fără apărare, pe cînd ea e înarmată pînă-n dinți !

Eu am zvîrlit pistolul și un hanger de care nu mă despărțisem de cînd luasem calea pădurii.

— Acu' mai vrei ceva ? Sînt ca tine, cu mîinile goale.

Am zis și m-am năpustit pe ea. Oho, fata mea, să-i dea Dumnezău sănătate măscăriciului și lu' fiu-său, că mulțămită lor mi ți-am tărbăcit-o pe vrăjitoare, de chi-răia și hîcăia în mîinele mele ca o găină pe care-o ju-mulești de vie. «Îți mai arde de bărbatu' alteia ? Na, dacă-ți mai arde !» îi ziceam eu, pocnind-o potrivit de tare, ca să n-o întind lată înainte de vreme și să scape mai ușor decît se cuvenea. «Da' pe bărbatu-meu vrei să-l mai omori ? Na !» mă răsuflam eu și-i mai lipeam un secret de-al japonezului, de-o lua cu amețeala. De fiecare dată trăgeam și de țoale, de i le făcusem ferfeniță, că, simțindu-mi palmele pe trupul ei și chitind că-l ademe-nise cu el pe Mihai, m-am trezit deodată că m-apucă nă-

bădăile și-mi pusesem în gînd s-o belesc ca pe-o oaie. E drept că nici dînsa nu se lăsa și-mi mai plesnea cîte una de vedeam stele verzi, cercînd să-mi scoată și ochii cu unghiile. Dar parcă se putea pune ea cu mine?! Și tocmai cînd mă aflam eu mai aprig la treabă, desfătîndu-mă cum nu mă mai desfătasem niciciînd, și mi se răcorise inima de ziceai c-o adie un vîntuleț înmiresmat de primăvară, mă simt apucată de ceafă, ridicată de la pămînt și aruncată în lături ca o aşchie. Era Mihai. Cum de răsărise lîngă noi înainte de a-mi găta eu treaba, nu știu, însă el era. «Oho! am strigat eu, tot de partea ei te dai?!» Și, pierzîndu-mi firea de tot, am sărit pe dînsul. De Ruxandra nu mai vorbesc, că nu mai merita s-o iei în samă. Stătea întinsă la pămînt, cu un ochi umflat și negru, aproape goală, cu trupul acoperit de vînătăi și sufiind ca o broască. Mihai s-a-mpiedecat de piciorul meu, pe care-l pusesem unde trebuia cu bună știință, m-a apucat cu palmele de umeri și m-a scuturat, întrebînd:

— Ai înnebunit, Zamfiro?

Eu am izbutit să mă desfac, am cules hangerul din iarbă și...

— Ce faci?

— O omor pe zgripțuroaică înainte de a te omorî ea pe tine!

L-am auzit spunînd cu glas domol:

— Aruncă hangerul, nevastă!

Așa vorbea el înainte de a se înfuria tare și m-am temut. L-am aruncat. De altfel, îmi vărsasem focul și mă potolisem.

El s-a dus și-a ridicat-o pe cucoană de jos.

— Vezi, doamnă Ruxandră, ce pățești dacă nu stai cuminte acasă? Lasă poterele să-și facă treaba pentru care sînt tocmite și nu te băga în rosturile altora.

Ea l-a îndepărtat cu mîinile, șuierînd:

— O să vă omor pe amîndoi!

— Loveşte-o peste bot! am strigat eu.

— Taci! a poruncit Mihai.

S-a dus și a venit curînd cu caii.

— Sus, doamnă, să te-ntorci acasă.

A suit-o-n șa, iar cînd am ajuns la un loc, de care, dacă treceam mai departe, ar fi fost cu primejdie, a dat-o jos de pe cal.

— Și calul ? ! Mă lași să mă duc pe picioare ? !

— Îl opresc eu. E-al Zamfirei. Cu atît se alege și ea din osteneala ei. Dumneata te alegi cu mai mult — cu viața, pe care, dacă nu veneam la vreme, ai fi putut-o pierde.

A zis, am încălecat amîndoi și am pornit în fuga mare către bîrlogul nostru. Alergam în urma lui ca umbra. Furia îmi trecuse de tot și-mi venea să-i ies înainte, să-l opresc din goană și să-i spun : «Ehe, Mihai !» să-l iau în brațe, să-l strîng și să-l alint... Așa era el. Nu i te puteai împotrivi nici cînd se înfuria, nici cînd arunca o vorbă ce te ungea la inimă de ziceai : «Alt bărbat ca el de-ai umbla pămîntul tot n-ai găsi și nici ți-ar place !»

Din ziua aia parcă dăduse strechea-n dorobanți. Cucoana Ruxandra se întărîtase peste fire. De la o iscoadă am aflat că plecase la București, drept la curtea domnească, să se plîngă lu' Vodă și să-i ceară ajutor să pună mîna pe noi. Acesta cică l-ar fi certat pe ăl mai mare peste jăndari și i-ar fi dat poruncă să se facă luntre și punte să se termine cu noi. Iar cucoana, care s-a întors fără întîrziere la conac, a înarmat și ea, pe socoteala ei, vreo douăzeci de slugi și le-a trimis să bată pădurea, întărîtîndu-le cu o răsplată împărătească. Iscoada noastră spunea că în ziua cînd doamna le-a dat drumul pe poartă slugilor înarmate le-a zis : «Să nu uitați muierea. Pe capul ei plătesc o răsplată și mai mare !» Muierea eram eu. Da' ei, în codru, nu i-a mai călcat piciorul multă vreme."

IV

„Se lăsa toamna și începuse a se îngălbeni frunza. Cerul se acoperea de nori; cînd nu te gîndeai te pomeneai cu o răpăială ce desfunda pămîntul. Cucul plecase de mult, și veveriţele se grăbeau să-și umple cămările cu alune și ghindă. Bursucul rar mai ieșea să se prăjească la soare, iar urșii mîncau în pace jir laolaltă cu cerbii și căprioarele, ca să se-ngraşe de iarnă.

Dorobanţii, în ciuda cucoanei Ruxandra, s-au mai răcorit, apoi s-au aciuat în sat. Slugile înarmate își făcuseră mai în adîncul pădurii vreo două colibe, plecau de la conac ca și cum umblau după noi și benchetuiau cît era ziulica de lungă pe socoteala stăpînei. Atunci am rămas eu grea cu tine. În peșteră era cald și liniște; de-ale mîncării nu duceam lipsă, că ne îndestulasem din vreme cu de toate, iar apă luam de la un izvor din apropiere. Trăiam cu caii la un loc, fiindcă într-altă parte nu aveam unde-i adăposti. Erau animale de treabă, care se deprinseseră cu noi și înţelegeau de vorbă ca niște oameni. Cînd a început a ninge, între noi și cei ce ne urmăreau s-a ridicat un zid de zăpadă, păzit de haitele de lupi, care alergau, urlînd de foame, prin viscol. Atunci, în iarna aia, mi-am dat sama ce înseamnă odihnă fără griji. Da' după vreo trei luni de iarnă grea ne-a apucat urîtul. Așa că am răsuflat ușurați cînd s-a topit zăpada, au dat cei dintîi muguri, și pe cer s-au ivit nori de ploaie.

De îndată ce am socotit că putem merge cu căruța prin pădure, am încărcat-o pe jumătate cu fîn. Deasupra am pus tot ce aveam noi mai de preț: două șube, o velință flocoasă din lînă țigaie, cîte două perechi de

opinci, două rînduri de primeneli, șeile și ce-o mai fi fost. Dedesubt am vîrît flintele, pistoalele și hangerele; doi cai i-am înhămat în față, iar pe ceilalți doi i-am legat în spate, de capetele loitrelor, și-am pornit.

Am plecat fără gînd de întoarcere. Eram încredințați că Ruxandra Stîrcea n-o să se liniștească pînă ce nu ne-o dibui bîrlogul. Și, după cum am aflat mai tîrziu, bine am făcut, pentru că jăndarii și slugile doamnei tot ne-au descoperit pînă la urmă ascunzătoarea, numai că noi eram departe. Adică departe și nu prea, fiindcă, după multe drumuri ocolite, am ajuns la Turnu Severin, la un om de încredere pe care-l aveam acolo. Gazda asta nu ne putea vinde nici pentru prețul mare pus pe capul nostru, fiindcă era chiar geambașul care ne cumpărase caii și taurii boierului Stîrcea. Iar pentru că puteam fi recunoscuți după fugarii de rasă pe care-i aveam cu noi, i-am vîndut tot lui și i-a trecut curînd și pe ei în Țara Ardealului.

În mai te-am născut pe tine, și în iulie ne-am pregătit de plecare. Se zvonea că jăndarii ne căutau prin Turnu. Cumpărasem din vreme doi cai tătărăști, mici și subțirei; cînd te uitai la ei ziceai că nu sînt în stare de nimic, dar cînd îi încălecai și-i îndemnai oleacă, s-așterneau pe o goană nebună cu burta la pămînt, de nu-i ajungea din urmă nici pasărea în zbor. Ne făcusem la un meșter bun și o căruță nouă, mare, adîncă și cu coviltir întocmit din două rînduri de rogojini. Paie, cîteva boarfe, trei ălbii, șase ciubere, cincizeci de linguri de lemn și armele dedesubt; așa am pornit noi pe tăcute într-o dimineață din oraș. Ție îți încropisem culcuș cald într-una din ălbii și n-o duceai prost. Albiile și celelalte le luasem să-i amăgim pe cei ce ne întrebau, că sîntem plecați de la munte să ne vindem munca la șes. Pornisem către Craiova, să ni se piardă urma și să ne înjghebăm pe vreundeva o gospodărie, ca să ne liniștim. Ne ziceam că boieroaica și jăndarii n-or să ne caute prin locuri fără văgăuni, e drept cu unele păduri mai întinse, dar nu ca cele dinspre munte. Bani aveam să trăim fără grijă o viață de om, da' noi parcă eram făcuți să-i ținem? Că dacă ajungeam într-un sat și ve-

deam amarul, ne deschideam băierile pungii. Țăranul trăia mai pretutindeni ca un rob pe lîngă moșia boierului, și după voia acestuia o ducea rău ori mai binișor, după cum era sufletu' și toana stăpînului. Însă e greu să trăiești după bunul plac al altuia și să fii la cheremul lui în toată clipa, că ți se cătrănește inima și ți se face lehamite de viață, mai cu osebire cînd trebuie să cîntărești îmbucătura-n palmă de zece ori înainte de a o băga în gura copilului tău.

Într-o zi, cam pe la ceasul prînzului, am ajuns într-un sat unde ne-a ieșit soarta-n cale. Pe uliță am văzut oameni cu straie peticite și copii slabi și dezbrăcați. Acolo stăpînea un domn, anume Ticleanu. Zic «stăpînea», fiindcă, deși țăranii păreau liberi, ei erau în mîna boierului întocmai ca vrabia în mîna strînsă a unui păsărar. Zi de sărbătoare; tocmai se ținea hramul bisericii, și țărănimea aștepta împărțirea colivei și a colacilor. Oamenii își curățiseră opincile, își spălaseră cămășile și itarii de pe ei și veniseră la slujbă. Înăuntru erau mai mult femei și înstăriți cu nevestele și copiii lor — că aceștia din urmă aveau pentru ce mulțămi Iu' Dumnezău — bărbații ceilalți aținingu-se prin pridvor și prin curtea sfîntului lăcaș.

După ce am tras căruța mai la o parte, la umbra unui dud, am intrat și noi să ne-nchinăm. Pe tine te-am luat în brațe să-ți arăt și ție altarul, că pîn-atunci n-apucaseși să vezi așa ceva. Nici măcăr nu te botezasem, fiindcă nașterea ta nu puteam s-o vestesc după regulă, de teamă să nu te dăm de gol. Și-apoi tu nu păreai nerăbdătoare să te scufunde popa-n cristelniță, așa că botezul l-am făcut uitat. Ne-am zis că pentru atîta lucru nu și-o pune Dumnezău mintea cu noi. Ne-am închinat, și după aceea ne-am uitat primprejur. În două strane mari, lucrate cu meșteșug, de lîngă iconostas, se aflau un boier și o cucoană. O țărancă amărîtă ne-a spus, cînd am întrebat-o în șoaptă, că era domnul Ticleanu cu soața sa, ctitorii sfintei biserici. Glasul ei părea atît de plin de evlavie, de-ai fi crezut că stăpînul acelor locuri nu era nici mai mult, nici mai puțin decît Sfîntul Duh, care binevoise a lua chip de om și coborîse pe

pămînt, în mijlocul prostimii. Numai că noi, eu și Mihai, văzusem ce-i un boier cînd apuci să-l strîngi cu ușa, iar cucoana Ruxandra socoteam că-mi dăduse măsura pentru toate boieroaicele, ceea ce am descoperit curînd că nu era așa.

Ticleanu fusese ales de soartă să ne hotărască drumul. Era un bărbat cam de patruzeci de ani, trupeș, care se uita încruntat pe sub sprîncenele-mbinate, și din privirea lui răzbătea o nespusă trufie. Soața sa, dimpotrivă, era subțire ca o trestie, cu ochi mari și gînditori și niște mîini de ziceai că sînt din cele zugrăvite pe icoane.

Cînd s-a sfîrșit slujba, cucoana cea firavă a ieșit afară, și din niște coșuri aduse de slugi a început a împărți pomană, în timp ce o slujnică punea rumînilor în palmă cîte un pumn de colivă. „Bogdaproste!" ziceau oamenii, trecînd mai departe, să-i lase pe alții să se bucure și ei. Doi copii s-au luat la bătaie pentru o coajă de colac, și dacă nu s-ar fi băgat unul mai mare între ei, poate că încăierarea s-ar fi întins și la alții. A ieșit și boierul afară, urmat de un om îndesat, cu mustăți groase, la brîu cu o vînă de bou, care părea să fie vătaful. Gloata s-a dat în lături, deschizînd o cărare largă, de puteau trece pe ea zece inși deodată. Țăranii își smulgeau căciulile din cap și se plecau în fața lui ca babele dinaintea popii cînd iese în fața altarului, îmbrăcat în odăjdii, în mînă cu sfintele daruri.

Eu stăteam cu tine în brațe și cu Mihai alături. Tatătău se rezemase de gardul bisericii și se uita cum împărțea cucoana pomană, cînd, uite că boierul se opri și-l fulgeră cu privirea. Apoi făcu vreo cîțiva pași și se apropie de noi.

— Cine ești tu? îl întrebă el cu glas aspru.

— Niculae Goangă, răspunse Mihai repede.

— De unde vii?

— De la munte, cu ălbii, ciubere și linguri.

— Unde ți-e căruța?

— Ici, sub dud.

— Hai s-o văd și eu!

Mihai îi arătă drumul, și eu m-am luat după ei. Boierul, urmat de vătaf, se opri în fața căruței, se uită cu dispreț la caii pirpirii și-și băgă capul sub coviltir.

— Ce pute-așa ? întrebă el.

— Eu zic că nu pute, boierule !

Ticleanu se încruntă, aruncîndu-i o privire ascuțită.

— Ba pute.

Mihai își vîrî și el capul sub coviltir.

— Or fi pîrdalnicîle astea de șube, că miros tare a oaie. Așa-i mirosul lor.

Boierul își îndreptă trupul și se uită crunt la tată-tău. Îl vedeam că se înfurie și nu știam de ce.

— Căciula ți-e lipită de păr ? întrebă el. Ia vezi, Tudore, se-ntoarse dînsul către vătaf, îi e lipită de păr căciula aia ?

În clipa asta, vătaful îl pocni pe Mihai cu pumnul în față, apoi își scoase vîna de bou de la brîu și după ce-l plesni de două ori peste obraz, cu o altă lovitură îi smulse căciula din cap.

— Văd că nu-i lipită, grăi boierul, și pe fața lui întunecată se așternu un zîmbet fugar.

Eu încremenisem. Mihai rămăsese cu capul gol. De la tîmple către bărbie i se așternuseră două dungi sîngerii.

— De ce dai ? întrebă el domol.

Loviturile vătafului și glasul lui Mihai mă-nspăimîntară. Dacă tată-tău nu se stăpînea, eram pierduți. Nu știu de ce în clipa aia am azvîrlit o privire în jur, ca și cum aș fi putut găsi vreun ajutor de undeva. Cîțiva țărani stăteau și se uitau tăcuți de departe. Atunci o văzui pe cucoana boierului pășind grăbită către noi, și cînd vătaful ridică din nou mîna să-l lovească pe Mihai, ea-l apucă de braț :

— Destul !

Avea un glas slab, dar plin de hotărîre.

— Nu te amesteca ! îi porunci boierul, aspru.

— Pentru ce-l lovește pe omul acesta ?

— Pentru că nu și-a scos căciula din cap cînd a trecut stăpînul, răspunse vătaful.

— Pleacă, Tudore ! porunci doamna, și de data asta, porunca ei suna a amenințare.

— Prostimea s-a cam obrăznicit, zise Ticleanu, repezit. Dacă nu luăm seama, ni se suie-n cap. Iar dumneata, doamnă, ești o bonjuristă.

Ea își plecă ochii, însă răspunse hotărît :

— Să nu-l mai lovească !

— Să părăsești numaidecît satul, îi porunci boierul lu' Mihai. Dacă peste o jumătate de ceas te mai prind pe aici, te biciuiesc cu mîna mea.

Mihai ridică, mut, ochii la mine. Am rămas singuri. El stătea drept, cu fruntea în bătaia vîntului ; dungile de pe obrazul lui sîngerau, avea ochii goi, iar vîntul îi flutura pletele : ele păreau singurul lucru viu care mai rămăsese într-însul. Încremenisem și eu. Ne hotărîsem să ne aciuăm undeva și să ne potolim ; nu e puțin lucru să simți mereu vînătorii pe urmele tale. Și-apoi mai erai și tu ; voiam să te văd la adăpost. Și-acum se spulbera orice gînd de liniștire. Îl cunoșteam pe Mihai ; în clipa aceea mi-am dat seama că eram sortiți să fim fugari pînă la sfîrșitul zilelor noastre. Că oriunde ne-am așeza, cu boierul am păți la fel : în fața lui trebuia să-ți pleci capul ca în fața lu' Dumnezău, să te umilești, ori noi ne învățasem cu libertatea și cu lipsa de umilință. Și m-a cuprins furia, poate furia deznădejdii. Mă visasem într-o căsuță nu mai mare decît o odaie încăpătoare, cu o palmă de loc în jur, cu vreo cîțiva pomi roditori și cu o vacă ; m-aș fi mulțumit și cu o capră. Și-acum le luase vîntul pe toate ! Boierul și vîna de bou a vătafului ne zvîrlise din nou pe drumuri de pribegie. Se sfîrșise tot, și în clipa aceea s-a săpat în mine ura. Pînă atunci, în ciuda nedreptății, nici eu, nici Mihai nu apucasem să ne dăm sama că urîm. Mîniile noastre ne făcuseră pe amîndoi dintr-o plămadă ciudată ; nu puteam îndura umilința și nedreptatea, de-aia ne răzvrătisem împotriva lu' Stîrcea, și-o făcusem fără măcar să bănuim încotro ne duce fapta noastră. Eram tineri și iuți din fire. După ce Mihai dăduse foc pătulelor boierului și fugisem în pădure, ne speriasem, apoi trecuse prima furie și ne cuprinsese grija. Dacă poterele nu ne-ar fi urmărit mereu, poate că ne-am fi potolit de-atunci. Ne gîndisem să trecem munții în Ardeal, dar auzisem că și rumînii de pe-acolo o duc tot atît de greu cu boierii lor. Și-am rămas și i-am luat lu' Stîrcea întîi caii, apoi taurii, și pe măsură ce vedeam că de ce ne apucăm ne iese bine și aflam că nici boierul nu era Dumnezău, ne venea inima la loc. Dar nu uram, ori poate nu știam că urîm. Cînd Mihai se întorsese acasă de la războiul cu turcul, unde

luptase cu nădejde, ca să scăpăm de robie, socotise că o să se schimbe ceva și pentru cei ca noi, ca să ne fie și nouă mai bine. Așa i se spusese la reghiment de un ofițer tînăr, umblat prin țări străine, însă după aia se văzuse că nu se schimbase nimic. Și mai era ceva. Cînd vedeai că poți să alini amarul unui amărît cu un galben-doi, simțeai cum ți se ridică o căldură de la inimă, de parcă ai fi cîștigat cine știe ce. Într-o zi am socotit că nu ne era dat nouă să schimbăm lumea, și după ce cucoana Ruxandra își ucisese bărbatul, ne-am zis : „Gata, s-a sfîrșit cu haiducia !“ Și uite că în satul acela de amărîți ne poticneam iar. Știam, după cum își ținea capul, trupul și pumnii, că și cu Mihai se petrecea ce se petrecea cu mine.

Ne-a deșteptat din încremenire un om îndesat, cu mustăți groase, pleoștite, rupt ca un cerșetor, și în cap cu o căciulă cît o baniță.

— Hai, bade, să punem caii la căruță !

Nu a așteptat răspuns, a tras un cal la oiște și l-a-nhămat ; tat-tu l-a-nhămat pe celălalt, și cînd a fost gata, omul a zis :

— Să mergem !

Eu m-am suit în căruță cu tine, iar Mihai și țăranul cel îndesat s-au așezat pe scîndura din față. Nu numai că vedeam, da' și simțeam că omul e de-al nostru, așa că aveam încredere în el și l-am lăsat în voie cînd a pus mîna pe hățuri și-am pornit. Am ieșit din sat, și după o vreme am intrat într-o pădure. Abia ne-am afundat bine în desișul ei, că țăranul și-a trecut hățurile-n stînga, și-a dat căciula pe ceafă și-a-nceput a cînta :

Pădure, mări pădure,
Un' mă duc, un' mă întorc,
Tot de tine am noroc,
Că boieru' mă jupoaie,
Mă belește ca pe-o oaie,
Ne adună tot din sat,
De nu las' un dumicat !
Săi, Vizanteo, ce mai stai ?!
Săi în grabă, măi Mihai,
Că ne ia tot de la gură,
A din urmă-nbucătură...

Eu am rămas cu ochii pe spinarea lui lată, iar tată-tău a pus mîna pe hăţuri.

— Stai ! a zis el şi a oprit căruţa. De unde-a răsărit cîntecul ăsta ?

Omu' l-a-ntrebat :

— Da' ce, tu pe ce lume trăieşti ? N-ai auzit de Mihai, haiducul, şi de nevasta lui, Zamfira ?

— Nu.

— Păi cum, frate ?! Cîntecul ăsta se cîntă de la munte-n vale către şes, pînă-n aşezarea Craiovei.

— Aha !

Noi ascultam miraţi.

— Şi cine l-a făcut ?

— Unul dinspre deal, iar cine se pricepe, îi mai lipeşte şi el o vorbă şi-şi varsă năduful, că năduf îi destul, n-avem de ce ne plînge. Da' acu' hai, că dacă grăbim, ajungem curînd.

Şi-am ajuns. Era o colibă într-o poiană de cîţiva stînjeni. Omul a tras căruţa la umbră, apoi am intrat înăuntru. Se făcuse ceasul prînzului : ne-a poftit la masă — un boţ de mămăligă rece şi ceapă. După ce am mai scos noi cîte ceva şi ne-am ospătat, am băut apă.

— Şi-acu' să ne lămurim, a zis el.

Stăteam pe nişte buturugi în jurul unei mese scunde, şi de-afară se auzea ciocănit de ghionoaie. Tu dormeai în albioară, pe patul de fîn al omului care ne găzduia.

— Aflaţi că bunicu' a primit pămînt în... 64 de la Cuza, pe plată, ca şi alţii, după cum ştiţi, pe termin de cincisprezece ani. A plătit el de s-a spetit şi l-a strîns Dumnezău de pe drumuri, lăsînd patru feciori. Împărţindu-se cele zece hectare moştenite între cei patru, s-a ales fiecare cu două hectare şi jumătate. Tată-meu a avut şi el o fată şi un băiat : pe mine. Împărţindu-ne noi averea la moartea părintelui nostru, ne-a venit la fiecare cîte un hectar şi un sfert.

— Mda, a zis Mihai, cînd rumânu' a ajuns aici cu povestea vieţii sale ; peste tot s-a fărîmiţat pămîntu-aşa, de nu se mai poate trăi de pe urma lui.

— Soră-mea s-a măritat cu un meşteşugar de la oraş şi-a arendat pămîntu' la boier pe cincisprezece ani pe o nimica toată — cum e obiceiul. Avea nevoie de bani. Aşa

am rămas eu singur dintre toți cei ce erau din neamul meu, că-i luase vîntu' nevoilor și-i aruncase departe, de nu le mai știai de urmă. Nenorocirea mi s-a tras de-acolo că palma mea de ogor se afla între moșia lui și pădurea pe care tot el o stăpînea. Iar prin dreptul ei făcea rîul un cot, unde se putea ridica o moară de apă. El a zis să i-o arendez, ca și soru-mea, pe cincisprezece ani. Da' eu n-am vrut ; țineam la pămînt. Acu' vreo doi ani, vătafu' lui a intrat în ogoru' meu ; eu am sărit la el cu parul, da', ajutat de slugi, m-a bătut crunt, m-a legat cobză și m-a dus dinaintea boierului.

— Tu ești ? a zis moșierul. Ai venit să hotărîm arenda pentru pămîntul tău ?

Eu abia mă mai țineam pe picioare, că mă fărîmase vătafu-n bătaie, da' tot am zis :

— Nu arendez pămîntu'.

— Bine.

Cînd să ies pe poartă, vătaful a sărit iar asupra mea cu vreo patru slugi, m-au tîrît împreună într-un pătul și m-au făcut sînge, după care m-au dus iar dinaintea boierului.

— Aha ! a zis el. Te-ai răzgîndit ?

— Ba nu, am grăit eu, și ce s-a mai petrecut nu știu, că mi s-a făcut negru dinaintea ochilor și-am căzut jos.

M-am trezit în șanț, aruncat acolo ca un gunoi, și dacă nu-mi veneam în fire curînd, m-ar fi mîncat porcii, care-și și băgaseră colții în piciorul meu. Ciocoiul a arat pămîntu', l-a semănat și-a rînduit pază, să nu mai calc pe el. Eu am pus iar mîna pe par și-am betegit vreo două slugi, însă după aia m-au betegit ele, de-am zăcut o lună. Ce era să fac ? Ziceau unii să pornesc judecată, de parcă judecătorii mi-ar fi dat mie dreptate ! Mi s-ar fi întîmplat ca lu' Gheorghe Stavrat, care într-o pricină ca a mea, tot cheltuind, a ajuns în sapă de lemn, și-a mai pierdut și procestul. Așa că stăpînul și-a ridicat moara, s-a ales cu pămîntu' meu, iar eu am rămas cu buza umflată.

Dar asta nu-i tot. Cu vreo doi ani mai înainte îmi luasem nevastă dintr-un sat vecin, tînără și cu vino-ncoace. Aveam cu ce-o ține. Stăpîneam petecul de pămînt de care vorbii și mai munceam și ca un rob cu palmele pe la curte ori pe la avuți. La început toate au mers bine. Mă

omorîsem cu munca vreo patru ani mai înainte, răbdasem de foame de mă făcusem ca un țîr, și cînd am luat-o pe Anica, am înțolit-o ca pe-o nevastă de om cu stare.

Muierii mele îi plăcea să se poarte. Îi luceau ochii după podoabe și se sulemenea, de ziceai că-i zugrăvită. Iar eu, nătîngul, eram mîndru de ea și mă umflam ca un curcan în pene cînd o vedeam pășind țanțoșă pe ulița satului, ori prinzîndu-se în horă în vreo zi de sărbătoare. Îmi ziceam : «Halal femeie ți-ai luat, Marine, că pe mine Marin mă cheamă. Ți-a pus Dumnezeu mîna-n cap. Cine mai are ca tine la așternut o muiere ca ea ?» Numa' se vede că în vreme ce Dumnezău mă ținea de chică, dracul mă trăgea de-un picior, că femeia s-a dovedit curînd rea de muscă. Am prins-o c-un flăcău, și ca s-o dezvăț, i-am muiat oasele nu prea tare, ca să n-o vatăm pe dinăuntru, că de dragă mi-era dragă ca ochii din cap, iar pe flăcău cred că l-am învățat minte pe vecie să ademenească soața altuia.

Eu, după cum spusei, țineam la dînsa, mă-ntunecasem la minte și-o pierdeam din ochi de dragă, că mă-nfofolise, șerpoaica, de n-o mai vedeam decît pe ea. După scărmăneală părea' că se făcuse nevastă credincioasă și-am dat un acatist de mulțămire. Da' am văzut curînd că-mi luase popa banii degeaba. Mi s-a-ntîmplat nenorocirea cu pămîntu', de muncit nu mai aveam pe unde, că stăpînu' conacului nu se mai uita la mine nici ca la un vierme, iar avuții, știind cum stau cu Ticleanu, nu mă tocmeau de frica boierului. Muierea se-nvățase însă cu binele, și-acu', la rău, se scîrbise de gospodărie și de tot. Cît era ziua de lungă tuna și fulgera, pînă-ntr-o dimineață, cînd a pierit de-acasă. Își luase țoalele și podoabele cu ea și plecase. M-am întristat peste măsură, m-am dus în satul vecin, la părinții ei, însă n-am găsit-o acolo. Am întrebat, am iscodit, și-abia după un an am aflat c-o ademenise Ticleanu, o dusese la oraș, trăise ce trăise cu ea, și-apoi o lepădase. Cînd femeia s-a văzut singură, fără un ban, a-nceput să se țină ba cu unul, ba cu altul. A mai căzut și la darul beției, și într-o noapte de iarnă, ieșind ea de nu știu unde, amețită de băutură, s-a rătăcit în drum spre casă, a prins-o viscolul și-au găsit-o oamenii dimineața înghețată tun. Cînd am aflat, mi s-a-nnegrit inima ca

păcura. Dacă rămînea acasă, o dădeam eu pe brazdă și s-ar fi potolit, da' așa... se pierduse. Boierul, după ce-mi luase pămîntu', după ce mă stropșise-n bătaie, o luase și pe ea, ca să-mi fie rușinea și mai mare. Nu pricep, măi frate, de ce m-a batjocorit el așa pe mine, un țăran de rînd, și el, un domn mare cu atîta bănet! Asta n-o pricep în ruptul capului! Eu atîta aveam: palma de ogor și nevasta... De-atunci îmi petrec viața-n codru. Mă hrănesc cu ciuperci și poame pădurețe, cu jir și cu cîte-o sălbătăciune pe care-o prind cu lațu'. Cînd mă duc prin sat, mă privesc toți ca pe-o jivină, și mulți se feresc de mine, zicînd că-s nebun. Boierul, de se nimerește să-mi iasă-n cale, nu mă ia-n samă, de parcă nici n-aș fi pe lume, da' pînea de pe ogorul meu o mîncă. Nici de arenda pămîntului, oricît de puțin acolo, nu-și mai amintește. Și-o zice că-i gata — el rămîne cu moștenirea mea, și eu o să mor într-o zi în pădure, sfîrtecat de jivine. Da' eu nu vreau să mor înaintea lui și a lu' Tudor, asta e.

A tăcut, privindu-ne pe sub sprîncene.

— Ce zici? l-a-ntrebat apoi pe Mihai.

— Ce să zic?

— Să-i pîndim în pădure pe-amîndoi, pe cioçoi și pe Tudor? Codrul ăsta e-al lu' Ticleanu. Merge zvonu' că-l dă-n tăiere. A-nceput să-l cutreiere cu vătaful și să-nsemne copacii. A crescut veninu-n mine, de-o să mă-nec într-o noapte-n el. Vreau să mă răfuiesc cu ei, și după aia pot să-mi dau și eu suflarea. Să le plătesc pentru pămînt și nevastă. Vrei?

Își pusese pumnii pe masă și, aplecat înainte, îl privea pe Mihai în ochi.

Tată-tău a zis:

— Vreau.

Atunci Marin Pană s-a ridicat de pe buturugă. Cu picioarele rășchirate înfipte-n pămînt și-a umflat pieptul de două ori și-a oftat adînc, de ușurare.

— Acu' să ne răfuim, boierule, să ne răfuim cu vătaf cu tot, a vorbit el cu glas răgușit.

Cînd Mihai a scos flintele și hangerele de sub paiele din căruță, a zis:

— Ești fugar?

— Da. Sînt Vizantea, și aceasta e nevasta mea, Zamfira.

Omul l-a privit îndelung, cu ochii umezi.

— Mi te-a scos soarta-n cale! a zis el, dînd să-i sărute mîna.

— Nu fi prost! l-a repezit Mihai. Du-te și-ți fă rost de un cal.

Marin și-a luat cușma și-a plecat, zicînd:

— Pînă-n miezul nopții sînt îndărăt, după care a pierit după copaci.

Am rămas singur cu Mihai, uitîndu-ne unul la altul, fără să scoatem o vorbă. Apoi el s-a dus și te-a privit, pe gînduri, cum dormeai.

— De-acu' nu mai sfîrșim cu haiducia decît o dată cu viața, a murmurat el.

— Așa să fie, am zis eu.

— Să vedem ce fac caii.

Către miezul nopții am auzit tropot de copite. Era înăbușit, dar urechea noastră se învățase cu toate zgomotele codrului și prindea orice mișcare străină, de parcă ni se ascuțise auzul ca la sălbăticiuni. Era noul nostru prieten. De unde luase fugarul nu ne-a spus și nici nu l-am întrebat. Aflase că boierul și vătaful or să pornească în zori prin pădure însoțiți de doi țărani, ca să însemne copacii care trebuiau doboriți. Știa și pe ce drum or apuca, fiindcă unul dintre țărani, anume Ion Geamănă, era prieten bun cu el.

Cînd luna dădea să apună, ne-am sculat, ne-am înarmat și am luat-o către locul de pîndă. Pană avea un hanger turcesc cu prăsele de sidef. Treptat, s-a crăpat de ziuă, păsările s-au pornit să ciripească prin copaci, pădurea fremăta — se deșteptase și ea. N-am așteptat mult. Abia se ridicase soarele din hău și gonise bezna, că am auzit zgomotul topoarelor ce însemnau copacii. Cum să năvălim pe ei hotărîsem mai dinainte. Am descălecat, ne-am legat caii de-un trunchi și-am luat-o pe jos. Nu pot să spun că nu-mi era frică. Inima ticăia-n mine să se spargă, da' strîngeam flinta-n mînă, îndîrjită să merg fără șovăire pînă la capăt. Semnele însîngerate de pe obrazul lu' Mihai mă îndîrjeau.

I-am zărit. Țăranii erau răspîndiți pe lîngă cîte un trunchi, aproape unul de altul, cu toporul în mînă, cioplind copacii la porunca boierului și a vătafului. Ticleanu și sluga lui se aflau călare.

Toate s-au petrecut ca-n vis.

Eu am întins flinta către cei doi țărani, poruncindu-le să-ncremenească pe loc. Mihai și Marin Pană s-au repezit și au apucat caii de dîrlogi. Ciocoiul a răcnit, a scos un pistol și-a dat foc asupra lu' tată-tău, da' tocmai în clipa aia calul s-a ridicat în două picioare și Mihai a scăpat cu viață. Văzîndu-se teafăr, a întins mîna și l-a tras pe Ticleanu jos din șa. Eu aproape că-i uitasem pe țărani, cu ochii la bărbatu-meu și la potrivnicul lui, încleștați pe viață și pe moarte. Dușmanul era tare vînjos, dar Mihai, mai iute. Cînd s-au desprins o clipă unul de altul, și Ticleanu a scos cuțitul de vînătoare din brîu, Mihai l-a pocnit sub bărbie și l-a trîntit jos. Ce-a mai venit după aceea s-a petrecut atît de repede, că abia mi-am dat sama de ce se-ntîmplă. Marin Pană s-a năpustit asupra ciocoiului care tocmai era pe cale să se ridice și i-a-mplîntat hangeru-n piept. Ticleanu a icnit, a căzut și nu s-a mai sculat. Mai încolo, numai la vreo cinci pași, zăcea vătaful, ucis de Marin cu același hanger cu care-l răpusese și pe boier. Apoi, omul s-a ridicat în picioare și, ștergîndu-și hangerul de iței, a zis, uitîndu-se la cele două leșuri :

— Ați vrut pămînt ? Iaca, v-am dat pămînt să vă zvîrcoliți în el în veacul veacului. Așa !

Mihai stătea nemișcat, cu capu-n jos, întunecat, pe gînduri.

Pe țărani i-am luat cu noi, să nu dea de veste la curte prea devreme. Am încărcat leșurile pe cai și am intrat în inima pădurii. Le-am îngropat într-un loc unde nu se ajungea decît cu greu și am pornit spre bordeiul lu' Marin. Acolo am ținut sfat. Hotărîsem ca pe cei doi țărani să-i legăm de un copac mai spre marginea pădurii, ca să-i găsească cei ce-or porni în căutarea boierului și a vătafului și să-i dezlege, da' ei s-au împotrivit.

— Luați-ne cu voi, a zis Ion Geamănă. Eu și omu' ăsta, Pavel Scurtu, sîntem singuri cum îi cucu și ni-e scîrbă de viață. Nevasta lu' Pavel a murit de năduf, iar

a mea și-un copil, de holeră. Nu vrem să mai fim robi. Luați-ne și n-o să vă pară rău.

Până s-a pus chezaș pentru ei și i-am luat.

Așa ne-am făcut noi cinci.

Cei trei români cunoșteau pădurile și drumurile către Craiova ca bătăturile din palmele lor și am hotărît să răzbatem cît de iute pînă acolo. Ion Geamănă era și cojocar, și fiindcă șubele ar fi fost prea greu de dus, le-a tăiat repede și a făcut din ele trei bundițe pentru cei nou-veniți, că erau goi, iar noi aveam. Le-a însăilat doar în grabă cu un ac și sfoară pe care o cumpărasem de la Turnu, și din bucățelele rămase a întocmit un cojocel pentru tine. Tat-tu ți-a rînduit culcuș bun într-un coș mic de nuiele pe greabănul calului, ne-am luat armele pe care le-am ascuns sub velințele de pe cai, am încălecat și-am pornit".

V

„Au urmat zile şi nopţi de fugă pe poteci de pădure şi de cîmpie. Ne aţineam tot pe de lături de drumul mare, să nu ne ia careva la ochi şi să ne vîndă jăndarilor. Mai greu a fost la început, pînă ne-am învăţat, că mereu trebuia să fii cu urechea trează, să poţi sări în orice clipă cu mîna pe armă la cel mai mic zgomot ce-ţi dădea de bănuit. Hurducătura calului te supăra şi ţipai, dar te-ai dedat, şi cînd, noaptea, porneam iar, ca să ne depărtăm cît mai mult de moşiile lu' Ticleanu, tu dormeai dusă. Doar arareori deschideai ochii şi priveai luna, cu cerul şi stelele lui. Cîteodată ne opream mai mult într-o pădure, să ne odihnim şi să prindem puteri pentru un alt drum care nu ducea nicăieri. Deocamdată ştiam că trebuia să pătrundem pînă la Craiova şi nimic mai mult. De ce trebuia să facem asta, nu ne întrebam.

Ion Geamănă cunoştea mulţi oameni de prin satele dinspre şes, că, fiind şi cojocar, le colindase pe toate cu treabă pînă-n aşezarea Craiovei. Aşa că uneori ne aciuam pe cîte-o zi-două în casa vreunui rumân de încredere şi ne odihneam ciolanele obosite. De la unul din ei am aflat că în ziua cînd boierul nu se întorsese acasă, la conac se făcuse zarvă mare, şi oamenii porniseră în căutarea lui. Dar pădurea nu-şi lăsase taina dată-n vileag, aşa că în ciuda tuturor cercetărilor n-au aflat nimic. Numai după vreo trei zile, cînd s-a văzut că tot nu se întoarce, au fost vestiţi jăndarii.

Oamenii stăpînirii au purecat codrul bucată cu bucată şi au dat de căruţa noastră. Au înfăţişat-o celor din sat, aceştia le-au spus cum arătam la faţă şi abia atunci s-au dumirit. «Ăsta e Vizantea cu nevasta lui», au zis ei, şi-au

pornit goana după noi. Dar nu știau încotro o luasem. În loc să se îndrepte în jos, către Craiova, au pornit în sus, spre satul nostru de naștere, socotind că vrem să ne retragem iar în pădurile de pe-acolo, ca jivina la bîrlogul ei. Pe lîngă toate celea credeau că-i omorîsem și pe cei doi țărani care-i însoțeau pe ciocoi și vătaf, așa că ei căutau un bărbat și-o muiere, nu cinci oameni.

Adulmecînd ei o urmă greșită, noi am ajuns nesupărați într-un sat mai din sus de Filiași. Acolo am tras la un român, Axinte, tot prieten de-al lu' Geamănă, care-și avea gospodăria tocma-n marginea așezării, departe de ceilalți.

Axinte ăsta era un om singuratic, fierar de meseria lui. Nici nu trebuia să-i intri în casă, ca să-ți dai sama de sărăcia sa. O vedeai după acoperișul cîrpit, după zidurile coșcovite, după ușa scorojită și strîmbă-n țițîni și după ograda goală. Avea nevastă și trei copii care-i forfoteau printre picioare și se agățau de mînerul foalelor să sufle-n foc, să facă și ei o treabă. Nevastă-sa era o femeie frumușică, nălțuță, cu ochii negri tăciune, iar el, un om potrivit de stat, tuciuriu, cu dinți albi și ochi veseli. L-am găsit lucrînd și cîntînd. Cînta un cîntec cu un grec, care se aciuase — după cum am aflat mai tîrziu — prin partea locului doar cu vreo douăzeci de ani în urmă:

Uite-l, mă, pe Carampol
Vinit la noi aproape gol,
Cum se poartă de-nțolit,
După ce ne-a jefuit.
Săracu-i tot mai sărac.
Iar ciocoiu-i mai bogat.
Că hainul Carampol
Băgatu-s-a sub un țol
Cu vătafu' cel cîinos
Și jăndaru' cel fălcos,
Să ne roadă pîn-la os...

— Hei, Axinte, bucuros de oaspeți? a strigat Geamănă, cînd am oprit în fața porții lui.

— Bucuros, da' pe unde-ați venit, că pe drumul mare nu v-am văzut ? a răspuns fierarul, aruncînd ciocanul din mînă și ieșindu-ne în întîmpinare.

Avea o privire deschisă.

— Eu, nevastă, bag caii rumânilor în șopron, și tu pregătește-le culcuș în pod, că-i văd obosiți, s-a-ntors el către femeia de lîngă vatră. De mîncare, frate Geamănă, n-am ce să vă dau, pentru care lucru vă rog să mă iertați. Noi ne hrănim de cîteva zile cu chiseliță, și în toată casa nu găsești mălai mai mult de-un pumn.

— Avem noi și vă poftim și pe voi la masă.

Luasem cu noi din căruță, cînd o părăsisem, toate merindele noastre : slănină, cîrnați afumați și un săculeț cu mălai. După ce am mîncat toți, am rămas singuri cu Axinte.

— Încotro ? a întrebat el.

— Către Craiova, a răspuns Geamănă.

— E bine, că jăndarii n-au pornit încă după voi prin părțile astea.

— De unde știi că ne urmăresc jăndarii ? a întrebat Mihai.

Axinte a rîs, arătîndu-și dinții albi și a început a cînta :

Cine iasă din pădure
C-o flintă și c-o secure ?
Iar în urma lui, piș, piș,
Cine vine de-a tîriș,
Aprigă ca o zmeoaică,
Și cu trup ca de șerpoaică,
Să-i pîndească pe mișei
Și să bage spaima-n ei ?
E haiducu' ne-nfricat,
Vizantea cel fermecat
Dușmanu' boierilor,
Pretenu' săracilor
Și Zamfira cea isteață,
Pregătită de-orice harță.

— De unde știi că eu sînt Vizantea ? l-a întrebat fata-tău, încruntîndu-se.

— Ehei, păi știu un cîntec care vă zugrăvește cu de-amănuntu' pe amîndoi, ca pe icoane. Vrei să-l cînt?

— Nu.

— Să nu te superi, bade Mihai.

Tată-tău, care se încruntase la față, s-a uitat la el și-a zîmbit. Pe Axinte nu te puteai supăra, prea avea un zîmbet de om cumsecade.

— Nu mă supăr, a răspuns el, da' cel care a întocmit cîntecul ăsta nu mi-a făcut nici un bine. Acu' or să ne cunoască toți cei ce-l știu.

— Parcă săracu' se gîndește la așa ceva? Își varsă năduful și se bucură că mai sînt oameni care se pun împotriva ciocoilor.

Cînd ne-am întins în pod pe un maldăr de paie să ne odihnim, Mihai mi-a spus în șoaptă, ca să nu-i deștepte pe ceilalți, care și adormiseră de cum puseseră capul jos:

— Norodul ne vede cum ne dorește, nu cum sîntem. Nu ne mai rămîne decît să fim așa cum ne vrea el.

A oftat.

— De ce oftezi, Mihai? l-am întrebat eu în șoaptă.

— Ei, nu-i ușor să te-nveți cu gîndul că de-aci pînă-n ziua morții n-o să ai loc de odihnă și-o să-ți tîrăști copilul după tine pe drumuri fără de capăt și pline de primejdie.

— Așa ne-a fost scris, am zis eu. O să ne-nvățăm cu toate, că tot e mai bine așa, decît sub călciiul vătafului ori al boierului. Înainte eram ca viermii, și-acu' sîntem ca pasărea cerului, unde-nturnăm capul, într-acolo putem zbura. Înainte nu aveam nimic, și-acu' tot pămîntu' e-al nostru.

El și-a apropiat gura de urechea mea, mi-a șoptit o vorbă de dragoste, și-apoi și-a pus mîna pe umărul meu, zicînd:

— Află, femeie, că alături de tine nu-mi pasă de s-ar lua după noi șapte haite de jăndari.

Către miezul nopții ne-a deșteptat o șoaptă dedesubt, în fierăria lu' Axinte. Marin Pană, care dormea mai aproape de noi, s-a tîrît încet către o crăpătură din podeaua de scînduri prin care se zărea o geană de lumină și s-a uitat în jos. După ce a ascultat o vreme, s-a apropiat de noi și a șoptit:

— Un bărbat înalt, cu barbă și mustăți, stă de vorbă cu Axinte la un vîrf de luminare. E îmbrăcat în țoale orășenești. După față pare să fie venetic.

Treptat, s-au deșteptat toți. Eram nedumeriți și nu știam ce să credem. Sfatul dintre străin și Axinte nu se mai sfîrșea. Străinul se străduia să-l hotărască pe fierar la o treabă, dar acesta se lăsa greu. Geamănă, care se uita acum prin crăpătura dintre șipci, l-a auzit pe omul îmbrăcat orășenește spunînd :

— Atunci o să vorbesc eu cu el și gata.

— Ascultați ! ne-a șoptit Geamănă.

Am ciulit urechea. Străinul ridicase glasul și s-auzea bine ce spunea.

— Sînt răzvrătiți ? zicea el.

— Haiduci, a răspuns Axinte.

— Atunci sînt răzvrătiți ca și mine. Trebuie să ajung la Craiova, și cu ei ajung mai ușor. Ei cunosc drumurile și oamenii. Cunosc sau nu cunosc ?

— Ba cunosc. Mai ales Geamănă.

— Ai spus că nu m-ar vinde nici pentru o mie de galbeni ?

— Am spus.

— Atunci ?

— Le-ai văzut caii, c-altfel nu vorbeam. M-a luat gura pe dinainte, frate Sibiene, și e rău.

— De data asta a fost bine că gura ți-a mers înaintea minții.

Atunci, Mihai s-a ridicat de la locul lui, și-a luat armele și-a scoborît scara podului. Noi am pornit încet după dînsul. Cînd Axinte și străinul s-au întors să vadă ce-i, s-au pomenit cu Mihai dinaintea lor.

— Se pare, domnule, a zis Mihai, că-l căutați pe Vizantea. Iată, eu sînt Mihai Vizantea.

S-au măsurat din ochi. Străinul era bine legat, aproape ca tată-tău, dar parcă nițel mai greoi. Avea barbă și mustăți negre ca păcura, iar ochii lui te priveau treji și ascuțiți, de parcă voiau să-ți răscolească sufletul. Hainele nemțești de pe el păreau cam roase, și bocancii din picioare erau scîlciați. Se vedea că făcuse multe drumuri. Deodată, omul a pășit înainte și-a întins mîna, zicînd :

— Eu sînt Remus Sibianu.

Şi-au strîns mîinile, uitîndu-se unul în ochii celuilalt.

Lu' Mihai i-a plăcut mult omul şi s-a-ntors către noi, întrebînd :

— Ce ziceţi, să vedem ce vrea străinul ?

— Apăi să vedem, a răspuns Pană pentru toţi.

— Nu-i greu de spus ce vreau. Am aflat că mergeţi la Craiova şi vă rog să mă luaţi cu voi.

— Pe noi ne urmăresc jăndarii, a zis Mihai.

— Cred că şi pe mine.

— De ce ?

— Că-s răzvrătit. M-am ridicat împotriva grofilor, care nu-s mai breji decît boierii de pe la voi. Acum trei luni am răsculat cîteva sate din jurul Sibiului, dar cînd am văzut că nu putem înfrunta cătănimea, ne-am tras în munţii Lotrului. Numai că grofii s-au ţinut scai de noi şi ne-am ciocnit cu oamenii lor chiar la izvoarele Lotrului. Am fost înfrînţi şi n-am scăpat dintre noi decît trei : doi au pornit pe drumuri ocolite spre Braşov, iar eu, către Craiova, tot cu teama de jandarmi. Că pe noi, răzvrătiţii de dincolo de munţi, Cuza ne primea bine, dar cu domnul de-acum ne temem, că nu-i plac răzvrătiţii, chiar dacă sînt de-un neam cu voi, cum sîntem noi, cei din Ardeal.

— Spune, rogu-te, domnule, a grăit Mihai, oare ce cauţi la Craiova ?

— Am acolo prieteni care or să mă adăpostească.

— De unde ştim noi că eşti omul care spui ?

— Mă pun eu chezaş, a sărit Axinte. Îl cunosc de mai bine de şase ani. A făcut de multe ori drumurile la Craiova şi l-am găzduit de fiecare dată. E român de-al nostru.

— Atunci cunoaşte drumurile şi n-are nevoie de noi, a zis Mihai.

— E-adevărat, a răspuns Sibianu, dar eu cunosc drumul drept, nu ascunzişurile şi cărările singuratice.

— Ce ziceţi, fraţilor ? s-a-ntors tată-tău spre ceilalţi.

— Zicem că să-l luăm cu noi, a grăit Geamănă, pînă ce l-om scoate din aşezarea Craiovei.

Aşa a ajuns Remus Sibianu în ceata noastră. Era om cu carte. Şi Mihai învăţase de la un popă să scrie şi să citească, ba şi eu mă descurcam în slove destul de bini-

șor, cu toate că pe vremea aceea rar găseai țăran care să știe a scrie și a ceti. Dar singurele cărți care ne căzuseră în mînă fuseseră un ceaslov bisericesc și «Povestea Vorbei» de Anton Pann. În schimb, Sibianu cunoștea o groază de cărți și știa ce se întîmplase cu o sută de ani în urmă în Țara Românească și prin alte locuri.

În noaptea aia, cînd am pornit, burniță. Pe tine te-a băgat tat-tu în culcușul tău, pe greabănul calului, și te-a învelit în cojoacă. Axinte ne dăduse numele unui om de încredere dintr-un sat mai din jos, unde nădăjduiam să ajungem după o zi de mers. Spre dimineață am intrat într-o pădure, pe-o ploaie cu tunete și fulgere și cu un vînt de ziceai c-acușii-acuși te ia pe sus, te repede de-un trunchi și te face praf. Filfiiau straiele pe noi ca rufele pe-o frînghie, și caii abia-și tăiau drum printre arborii ce se zbăteau mugind și scîrțiind. Un fulger a lovit un stejar, care a gemut din adînc ca o ființă vie, s-a aprins și-apoi s-a stins sub răpăiala ploii.

După îndelungă căutare am dat de-o colibă părăsită de pădurar, de n-o fi fost mai de mult lăcașul tot al unor fugari ca noi. Ușa abia se mai ținea în țițini și-o bălăngănea vîntul, izbind-o cînd într-o parte, cînd într-alta. Am descălecat și am intrat înăuntru, unde am găsit doar vatra și două buturugi. Pe ferestruica de piele de bivol, rasă și tăbăcită cu grijă, nu pătrundea o rază de lumină, și înăuntru era întuneric ca noaptea. Am aprins repede focul și o dată cu căldura s-a destrămat și negura. În vreme ce bărbații făceau un frunzar pentru cai, să-i țină și pe ei la adăpost, eu ți-am potolit foamea, că începuseși a țipa ca din gură de șarpe. Apoi au venit și bărbații, au proptit ușa să nu se mai bălăngăne, am îmbucat ceva și ne-am dat lîngă foc să ne uscăm obielele și straiele ude. Rar cădea cîte o vorbă, că Sibianu era străin și gîndeam că n-avea ce să-i pese de necazurile și durerile noastre.

Geamănă a cuvîntat întîi :

— Ploaia asta mai spală purecii de pe noi, a zis el.

— Purecele mi-e frate bun, a murmurat Marin Pană, întinzînd o obială pe genunchi.

— Cum vine asta ? a întrebat Sibianu.

— Păi așa. Pune un ciocoi alături de-un purece. Purecele te pișcă, îți face o petișoară și se duce. Vine cînd

i-e foame, îți mai face o petișoară-două și iar se duce. Petișoarele pier curînd și rămîi cu pielea-ntreagă. Ciocoiul vine cu o custură, pe care tot pe tine te pune s-o ascuți, își taie o halcă... alta, și nu se dă bătut pînă ce nu-ți ia pielea și carnea pîn-la os, lăsîndu-te în sama popii să-ți cînte Doamne miluiește. Atunci cum să nu zici că purecele ți-e frate?

Sibianu a rîs și-a grăit:

— Duceți-vă și voi cu o custură la boier.

— Ehe, cum ne-am duce, că doar asta ne e meseria de-acu', da' custurile noastre au gura cam știrbă. Trebuie să ne opintim mult pînă ce ne cade un boier hain în plasă, cu toate că de la Turnu la Craiova și-n jos către Dunăre e plin pămîntu' de ei. Și-apoi, mai e și jăndaru', că de n-ar fi el, am ști noi cum să ne răfuim cu stăpînii.

— Da, ei au puterea și banul.

— Ei au tot, și noi nimic, a zis Pană.

— Ba avem și noi ceva: praful de pe opinci, a murmurat Geamănă.

— Eu am fost la război împotriva turcului, a spus Mihai. Am făcut parte din regimentul 5 Călărași. Și cînd am trecut Dunărea, la bulgari, am dat de oameni tot atît de sărmani ca și noi. L-am cunoscut acolo pe unul. Îi zicea Dobre. El mi-a spus că boierii de pe la dînsul ar fi tot ca ăi de pe-aici, de parc-ar fi de-un neam.

— Păi și cei din Ardeal sînt tot așa. E drept, afli printre boieri și oameni de bine, a zis Sibianu, cărturari și vlădici care țin cu norodul năpăstuit, dar aceștia sînt copleșiți de ceilalți.

— Dobre ăsta, a urmat Mihai, depănîndu-și gîndul, s-a lipit de noi și ne-nsoțea peste tot, că-i dase căpitanu' nostru și lui o armă, de luptam împotriva dușmanului cot la cot, ca frații. Dînsul nădăjduia că dac-o scăpa cu viață, o s-o ducă mai bine, c-așa făgăduiseră boierii lor cînd se pornise contra turcului.

— Ehe, e ușor să făgăduiești, că de ținut, pe lumea ailaltă, a oftat Pană.

— Dobre a murit în brațele mele. Îl străpunsese un ienicer cu iataganul dintr-o parte într-alta. Îi curgea sîngele din gură șuvoi. Nu-i mai puteam da nici un ajutor.

El a căscat ochii, s-a uitat la mine, a zis: «Frate... ai... mei...», şi şi-a dat suflarea. Ce-o fi vrut să zică de-ai lui, nu ştiu. Oare ai lui or duce-o mai bine acum pe-acolo pe unde sînt?

— Tot atît de bine, a zis Sibianu, ca o jigodie pe-un maidan.

Şi omul din Ardeal a început a grăi, de parcă se rupseseră nişte zăgazuri. Ne-a vorbit de răscoala din '48, cînd ţăranii au venit cîtă frunza şi iarba la Blaj. Ne-a vorbit apoi despre Avram Iancu şi de alţii care gîndeau să-i scape de nevoi. Se duseseră acolo oieri din Munţii Sibiului, munteni din Ţara Moţilor şi grăniceri năsăudeni. Cel mai mult ne-a povestit despre Cîmpia Libertăţii de la Blaj, de făgăduielile mincinoase ale împăratului şi de înfrîngerea celor ce-şi căutau dreptatea. Apoi de revoluţia din '48 din Ţara Românească, de Nicolae Bălcescu (de care ştiam şi noi cîte ceva) şi de Ana Ipătescu. «Mereu, zicea el, se scoală oamenii şi pun mîna pe armă să scape de asupritori ori să-şi uşureze cu nimica toată viaţa amărîtă».

Atunci am văzut că obidiţii de pretutindeni se opintesc din răsputeri, fiecare după capul lui, să-i dărîme pe boieri. Că uneori, pe ici pe colo mai prindeau un căpăţînal şi apucau să tragă o ţîr de aţă la ei, ca să nu piară de tot, da' boierii tot deasupra rămîneau ca undelemnul pe apă. «Oho, mi-am zis, cînd am aflat de Ana Ipătescu. Uite c-a mai fost şi altă muiere care s-a răzvrătit şi-a pus mîna pe pistol ca mine. Unde mai pui, boieroaică! Da' om, nu ca nevasta lu' Stîrcea, trăsni-o-ar Dumnezeu s-o trăsnească în ziua de Paşti». Pînă atunci mărturisesc că m-apuca de multe ori uimirea cum de îndrăznisem eu, o biată muiere de la ţară, să mă ridic împotriva stăpînirii, să umblu cu flintă, pistol şi hanger la brîu, ba să-ncerc şi secreturile japonezului pe pielea unui ciocoi? Da' din ziua aia, ştiind că nu eram singura care luase calea asta, mi-am întărit cugetul şi mai mult, cu toate că nici înainte nu pregetam eu să fac ce credeam că se cuvine şi mă lăsam îndrumată de firea mea, care nu era prea blîndă.

Cînd ne-am culcat seara, tot în bordei, că ploaia nu mai contenea și hotărîsem să așteptăm acolo pînă ce s-o mai limpezi cerul, Mihai s-a apropiat de mine și-a șoptit:

— După cum vezi, femeie, unde întorci ochii dai de oameni zbătîndu-se în jug. Noi ne-am scuturat jugul și trebuie să luăm sama să nu ajungem iar de unde-am plecat, ori chiar mai rău, și decît să ajungem acolo, mai bine să ne lăsăm pielea prin vreo pădure în luptă cu jăndarii.

— Așa să fie, am zis eu, și să știi că n-o să mă dau îndărăt de la nimic!"

VI

„Către miezul nopții s-a înseninat și-a ieșit luna. Ne-am sculat, l-am mulțumit pe Axinte după cum se cuvenea, ca să-și mai ușureze nevoile, și am pornit la drum.

Geamănă știa să cînte din frunză și a început a-i zice un viers de dor, că, ascultîndu-l, parcă-ți părea rău de viață că se duce-așa, pe nimica. «Da' părerea de rău, mi-am zis eu, nu-ți ajută în nici un fel, ci doar te cătrănește și te-ntunecă la față, de li se face ălorlalți lehamite de tine». Așa că am început și eu a cînta. Spuneau unii că am glas de mierlă, și dacă Mihai se întîmpla să-mi arunce o uitătură de-aia de-a lui, cum știa el, odată-mi umflam bojocii și dădeam drumul la viers de-amuțeau toate zburătoarele din jur. Și iar mi-am zis, în timp ce cîntam : «Frumoasă-i viața cînd nu-ți stă nici un boier pe cap și te simți slobodă ca pasărea cerului, de nu te mai saturi de văzduh și de soare !»

Și-așa am mers noi două zile.

De cînd plecasem din Turnu Severin nu mai apucasem să ne curățăm cumsecade și să ne primenim, și murdăria s-așternuse pe noi de-un deșt. Ni se-ncleiase păru-n cap de-atîta praf și noroi, iar purecii se-ndîrjiseră și ei, de parcă voiau să se-ngrașe ca urșii pentru somnul de iarnă. Nu am apucat să ne curățăm decît cînd am ajuns la un om dintr-un sat de lîngă Bălcești, la care ne-a dus Geamănă, că-l cunoștea. Îl chema Zdreanță și chiar că zdreanță era tot ce purta pe el, și altul mai zdrențuit n-ai fi găsit, de l-ai fi căutat cu lumînarea. Pirpiriu, cu o față puțintel prelungă, cu ochi de veveriță, era iute ca argintul viu. Bordeiul lui se afla tot atît de răzlețit de al

celorlanți, ca și al lui Axinte. Din porumburi am ieșit drept la el în poartă.

Cînd ne-a zărit, a stat o vreme scărpinîndu-se la ceafă. Eram toți călări, armele nu ni se zăreau, da' se vedea după privirea lui că le ghicise sub păturile cailor. S-a uitat și la mine și-a zîmbit, dezgolindu-și o strungăreață dintre dinții de sus. Am zîmbit și eu, că omul mi-a plăcut. Avea în ochi ceva care te făcea să ai încredere într-însul, și toată ființa lui subțire părea așa de vioaie, de ziceai că acuși-acuși începe să zburde ca un ogar.

— Bine-ai venit, bade Mihai, a spus el cu un glas ca de fată, plăcut, dar iute și repezit.

— E drept că sînt Mihai Vizantea, a răspuns tată-tău, nedumerit că-l cunoaște și ăsta, și a coborît de pe cal. Dar tu după ce mă recunoști, fîrtate?

— După nevastă, bade.

— Măi drăcie! Cum, mă frate?

— Păi care muiere de-a noastră umblă astăzi călare ca ea, cu un hanger în brîu?

— Se vede că-s blestemat să mă cunoască toată lumea după cîte ceva, a murmurat Mihai. Asta nu-mi prevestește viață lungă.

Eu am dus iute mîna la brîu și am băgat hangerul mai adînc în bete.

— Nu i se vedea decît un căpățîl, lele Zamfiră, da' tot se vedea, a zis Zdreanță și iar și-a arătat strungăreața. Haideți de pe cai, fraților, a urmat el, că nu-i bine să stați prin partea locului prea mult înfipți în șa, să nu vă vadă vreun vînzător.

Am băgat caii la adăpost și am intrat în casă.

Omul nu avea nici nevastă, nici copii, nici cățel, nici purcel. De cum am trecut pragul, Mihai l-a întrebat:

— Dar de ce ne vorbești de vînzători, ne caută jîndarii?

— Jîndarii nu, ci coana Ruxandra, nevasta lu' boier Stîrcea. Stăpînul de prin părțile astea e văr cu dînsa, și-acu' vreo cinci zile a venit la curtea lui într-o caleașcă păzită de vreo zece lefegii călări, înarmați pînă-n dinți. Vrea s-ajungă la Craiova, și de-acolo, cu trînul, la

Bucureşti, să se plîngă la rege de nătîngia jăndarilor. Chiar în seara sosirii ei, primarele a adunat ţăranij şi le-a vorbit cucoana din pragul primăriei :

«Celor ce mi-or aduce pe Mihai Vizantea şi pe nevasta lui, Zamfira, morţi ori vii, a zis ea, le dau cinci sute de galbeni. Jandarmii bat coclaurile încolo, spre deal, dar eu ştiu că au coborît încoace. Cine s-arată vrednic, o să fie bine de el».

Cucoana a mai stat la conac o noapte, apoi a plecat mai departe.

Cînd am sosit la Ruxăndroaia, am tresărit. «Asta, mi-am zis eu, o să ne mănînce zilele pînă la urmă, că să te ferească Dumnezău de ura muierii, dac-o mai laşi şi cu buza umflată». Şi-mi părea rău de nu mai puteam că nu apucasem s-o răpun cînd o avusesem în mînă. «Dar mare-i Dumnezău şi bun e dracul, am gîndit eu. Poate că mi-o mai cădea o dată-n palmă şi n-o mai las să scape».

În a treia dimineaţă de cînd ne aflam la Zdreanţă, acesta a zis :

— Nea Mihai, primeşte-mă, rogu-te, şi pe mine printre ai tăi. N-o să-ţi pară rău. O să vină vremea să v-arăt că vă pot fi de mare folos. Cunosc locurile, gazde şi oameni de nădejde pînă la Galaţi şi Brăila.

Mihai l-a privit lung şi-a-ntrebat :

— Din ce trăieşti tu, Ioane ? C-aşa-l chema, Ion Zdreanţă, după cum ne spusese Geamănă. Că pămînt n-ai nici cît să hrăneşti un stol de vrăbii !

— Din furtul de cai, a răspuns Zdreanţă, rînjind şi arătîndu-şi strungăreaţa.

— Unde-i vinzi ?

— E plin pămîntu' de geambaşi care-i cumpără. Ei îi duc la Calafat ori la Corabia şi-i încarcă pe şlepuri pentru Ţara Ungurească şi Austria. Pe unii îi trec eu Dunărea înot în Bulgaria, iar alţii, prin Brăila şi Galaţi, ajung cu vaporul pe mare pînă la turci şi la greci. Boierii duc în porturile astea două multe vite, cai şi grîne, pe care le vînd străinilor de peste mări, şi printre caii şi vitele lor, ai mei se pierd ca boabele de mei într-o nisipărie.

— Păi de ce eşti aşa sărac ?

— Ehei! a rîs acesta scurt și cu subînțeles. În vremea noastră, cînd ești ca mine, e bine să pari sărac.

— Atunci ce te-ndeamnă să intri în ceata noastră? Că de noi n-ai nevoie. Și noi sîntem urmăriți de jandarmi, pe cînd tu, nu?

— Da' ce te-ndeamnă? a-ntrebat și Pană.

— Mi s-a urît, a zis el, cu singurătatea. Sînt ca un cuc. Nu m-am putut lipi de nimeni pîn-acuși, da' de voi aș vrea să mă lipesc.

Mihai a stat o vreme pe gînduri, apoi a grăit:

— Cine chezășuiește pentru tine?

— Eu, a sărit Geamănă. Îl știu de cînd eram copii. Îi cunosc cugetul și faptele. Răspund cu capul pentru el.

— Voi ce ziceți? s-a-ntors tată-său către ceilalți.

— Să meargă cu noi, au răspuns aceștia.

— Bine, a hotărît Mihai, să fii de-al nostru. Dar, oare, știi tu ce rost avem noi prin păduri și pe drumuri?

— Să-i jefuim pe boieri.

— Dar de ce să-i jefuim, frate Ioane?

— Că ne țin picioru-n grumaz, harapnicu' pe spinare și ne ia îmbucătura de la gură.

— Așa-i, a spus Geamănă.

— Da, da, au încuviințat și ceilalți.

— Apăi, fraților, a urmat Mihai, iată c-a venit vremea să ne hotărîm rostul pe lume. Eu zic că n-avem alt rost decît, stînd alături de țăranu' asuprit, să-i ușurăm pe boieri de avutul lor și să-l înturnăm țărănimii nevoiașe, de la care a fost jefuit, ca să-i mai îndulcim cît de cît zilele. Și-acum vă-ntreb: Vă-nvoiți voi ca ce-om lua de la stăpînii moșiilor să folosim întru ajutorarea sărăcimii satelor? Vă învoiți voi să ne păstrăm doar atît cît ne e de trebuință a ne duce viața în sănătate, fără a căuta să ne căpătuim din strădania noastră?

— Ne-nvoim, au strigat toți într-un glas.

— Știți voi că dacă pornim pe drumul ăsta, cale de-ntoarcere nu-i?

— Știm.

— Și sînteți toți hotărîți ca, oricare dintre noi — începînd cu mine și muierea mea, Zamfira — va încerca să se tragă îndărăt din ceata noastră, să fie ucis fără șovăire?

— Sîntem.
— Juraţi ?
— Jurăm.
Am jurat toţi. Aşa ne-am făcut noi şase.
Grădina lu' Zdreanţă se întindea pînă la un fir de rîuleţ. Primele zile le-am petrecut cu picioarele în apă, spălînd şi iar spălînd. Trebuia să-i primenesc pe toţi bărbaţii care se aflau cu mine. Nici măcar ţîrîi de pe ei nu i-am lăsat nejudecaţi. Şi după ce le-am spălat pe toate, m-am apucat de cîrpit. Cînd s-au primenit, ţi-era mai mare dragul să vezi peticele de pe dînşii albe colilie. Cu o custură de brici, bărbaţii şi-au ras şi ţepii de pe obraz, şi-acu' arătau de parcă se gătiseră să meargă-npeţit.
A treia zi către seară ne făcusem socoteala să pornim la drum, dar, ducîndu-mă eu în fundul grădinii să iau o rufă pe care-o întinsesem pe iarbă să se usuce, am dat de-o babă spălînd nişte ţîrîi. Îi ridica-n sus, şi cînd îi plesnea de faţa apei, icnea de parcă-şi dădea duhul. Eu n-am pregetat, m-am dus la ea şi-am zis : «Dă-i încoace, babo, că ţi-i spăl eu». I-am luat din mînă, am început a-i tărbăci şi nu m-am lăsat pînă ce nu i-am făcut albi ca zăpada. Femeia stătea pe mal, uitîndu-se la mine.
— Bodgaproste, a zis ea, cînd am terminat, şi-a urmat : Da' de unde eşti, măicuţă ?
— Am venit ieri din Mofleni cu bărbatu-meu, am zis eu şi am rămas azi-noapte în casa lu' Zdreanţă. Ne ducem mai spre deal, la tîrgul Cărbuneşti ; am acolo un unchi care-a murit şi ne-a lăsat o ţîr de avere.
— Ferice de tine ! a oftat baba. Dumnezău să-l ierte şi să-l hodinească pe unchi-tău, că s-a gîndit la tine-n ceasu' morţii, să-ţi îndulcească viaţa amărîtă.
— Moşul tău munceşte la boier, mătuşă ? am întrebat-o eu, dornică să aflu cîte ceva de vărul coanei Ruxandra.
— D-apăi unde să muncească într-altă parte ? La el şi pe la frunţaşi.
— Şi cum îi boierul, babo, e om de omenie ?
— Omenie ! Ba nu, e rău, tare rău ! E drept că-n Moldova, de unde sînt eu, am cunoscut un boier, Românţeanu, om al lu' Dumnezău, care-a fost şi alături de

Cuza cu împărțirea pămîntului, și-am mai auzit eu și de alți boieri cumsecade, însă ăi mai mulți sînt ciocoi răi, care-și iubesc numai neamurile și vitele. Noi sîntem slugi, străini pentru ei. Ăsta de-aici atît a făcut, ne-a cîrpit biserica și ne-a adus popă-n sat, da' noi gîndim că a făcut-o ca să se pună bine cu Dumnezău Sfîntu'; e om viclean, care-și cunoaște folosul... Ehe, am avut și eu un băiet, a urmat ea. S-a dus acu' vreo cinci ani la Craiova, că se cătau palme de muncă pentru drumul de fier, de l-au întins nemții peste țarini și alunecă pe el niște căruțe încărcate cu oameni și grîne, trase de un car de foc. Născocire diavolească, de-o să grăbească sfîrșitu' pămîntului și venirea judecății de apoi. De-atunci, copilul meu nu s-a mai întors. Acu' mai an a venit unul și ne-a spus c-a murit, tăiat în două de caru' de foc, ce-a trecut peste el. I-am făcut parastase și mă rog lu' Dumnezău pentru odihna sufletului său. Așa am rămas fără sprijin la bătrînețe, de-și bate ciocoiul joc de noi cum îi place.

— Da' ce face, babo?

— Ce face? Uite, acuși sîntem în seceriș. Tot satu' e cu secera-n mînă pe moșia lui. Oamenii muncesc de se spetesc de cum s-a-mprimăvărat, da' el nu dă nici bani, nici bucate.

— De ce nu dă?

— Nu plătește, a zis el, decît după ce toată munca e gătată. Secer atu', treieratu', căratu' grîului în hambare. Da' pîn-atunci noi ce ne facem? Că ăi mai mulți dintre noi sîntem muncitori cu palmele pe moșia lui, și ce mîncăm, pămînt? Ne-am învoi și la asta, de s-ar putea, da' vezi că noi trăim de azi pe mîine, cum ne pică ceva într-o zi, am și băgat în burtă. El zice că-i sîntem datori vînduți, sîntem, e drept, da' să pierim de foame?!

Bătrîna a plecat, și, cînd am intrat în casă, i-am spus lui Mihai vorbele ei.

— Tu nu știi nimic de ce se petrece pe-aci, Ioane?

— Nu știu, că-n vremea din urmă n-am mai trecut prin sat, și la poarta mea nu prea bate nimeni. Eu nu muncesc la boier.

— Cum e satul, Ioane?

— Cum să fie? Sărac, tare sărac!

— Păi să le dăm oamenilor o mînă de ajutor.

— Să le dăm, dar cum?

— Jefuindu-l pe boier și dăruind agoniseala asta sătenilor săraci, după cum am hotărît.

— Ar fi bine, însă ciocoiul își ține banii la bangă. Cu ce-am găsi la el în sipet n-ar ajunge decît pentru vreo cincisprezece-douăzeci de vaci cumpărate cu tocmeală.

— Măcar de l-am ucide și tot ar fi ceva, a sărit Pană. O lipitoare mai puțin.

— Cu moartea boierului nu le-am aduce oamenilor nici un ajutor, a murmurat Mihai, pe gînduri.

— Atunci?

— Eu cred, a spus Sibianu, că ar trebui să-i hotărîm pe țărani să lase coasa jos.

— Cum vine asta?

Nici unul dintre noi nu înțelegea ce voia să spună omul de peste munți. Acesta se luminase la față și parcă tot trupul i se încordase deodată. S-a ridicat în picioare și a început să umble în sus și în jos, mîngîindu-și barba, gînditor. Zîmbea, mușcîndu-și din cînd în cînd buzele, de și le înroșise ca focul. Omul domol de mai nainte se schimbase ca prin farmec. În fața noastră era un alt Sibianu, pe care abia atunci apucam să-l cunoaștem. Semăna oarecum cu Mihai cînd lua o hotărîre de la care nu s-ar fi abătut, chiar de-ar fi știut că-și pierde viața. Dar părea mai cumpănit decît taică-tău.

Și rumânul ăsta din Ardeal a început a vorbi. Pînă la urmă am înțăles ce voia el de la țărani. Zicea că să pună toți coasa jos și să nu înceapă munca pînă ce nu-și primea o parte din plată în bani, nu în bucate, că-i însală la cîntar.

— Oho! Boierul s-ar grăbi să plătească, a sărit Pană. Că dacă în timpul secerișului îl apucă o furtună ca mai acu' zece zile, s-alege praful de grîul lui. Și așa i l-o fi scuturat destul.

Ne-am uitat unii la alții.

— Ar fi o treabă, a murmurat Mihai. Că, dacă n-are bani în casă, trimite la Bangă să-i aducă, și pe drumul de-ntoarcere al trimișilor știm noi ce facem. Dar cum să-i hotărîm pe țărani la pasul ăsta?

— Să-ncercăm, a zis Zdreanță. Am printre ei vreo patru flăcăi de-ncredere și cîțiva oameni pe care i-am ajutat cînd și cînd la nevoie.

La început, sătenii s-au lăsat greu. Le era teamă. Dar pînă la urmă s-au învoit, că ce altceva le-ar mai fi rămas de făcut? Afară de vreo șapte-opt, toți au pus coasa jos, zicînd că nici morți nu încep iar munca pînă ce nu li se dă măcar atît cît să aibă ce-mbuca pînă la socoteala din toamnă. Că anul de mai nainte fusese an slab, și nu mai aveau de nici unde. Boierul i-a amenințat, apoi i-a luat cu binișorul, a pus și slugile de-au prins cîțiva și i-au deșelat în bătaie. Țăranii s-au mai bătut și ei unii cu alții, că cei fricoși, după ce lăsaseră coasa jos, s-au pus iar să muncească, de parcă nu se-ntîmplase nimic. Unul și-a dat duhul, trăsnit în creștet cu parul de alții. Vrăbianu, stăpînul moșiei, a adus și jăndarii, însă pînă la urmă n-a avut încotro. Fiindcă țăranii, îndemnați de prietenii lu' Zdreanță, ceruseră bani, nu bucate, boierul a trimis o trăsură la Craiova să ridice bani de la Bangă, care, după cum ne-a lămurit Sibianu, era un fel de sipet ferecat de oțel, adăpostit într-o casă mare cu ziduri groase, unde veneau boierii și-și ascundeau averile.

De îndată ce am auzit de trăsură și de bani, ne-am înviorat și ne-am pus la sfat. Cu ajutorul lu' Zdreanță ne-am lămurit pe ce drum se-ntorcea omul de-ncredere al boierului. Cînd, peste două zile, către seară, trăsura venea în goana mare prin pădure, noi, în frunte cu Mihai, am dat iureș în paznici. Numai omul de-ncredere a apucat de-a tras cu flinta, fără să nimerească pe nimeni, că ceilalți, văzîndu-se înconjurați și ținînd la dulcea viață, au zvîrlit armele și și-au aruncat brațele-n sus, de zici că sînt răstigniți. Noi i-am legat iute pe fiecare de cîte-un copac, le-am pus cîte un căluș în gură să nu țipe și am deshămat cei patru cai de la trăsură, pe care apoi am prăvălit-o într-o rîpă. Caii i-am luat cu noi și ne-am înfundat în pădure.

Înainte de-a porni la treabă, pe cînd mergeam tiptil printre copaci, ne cîntase cucu-n față și ne ieșiseră toate-n plin. Sacul pe care-l ducea omul de credință al boierului era doldora de bănuți de argint și de bani de hîrtie, bătuți de curînd de Banga cea nouă din București,

anume Banga Națională. Ne-am întors repede acasă, și după ce ne-am sfătuit, am hotărît să înmînăm agoniseala asta părintelui din sat, să-i ajutoreze pe nevoiași. Dar, fiindcă banu-i ochiul dracului, care, după cum se știe, în ciuda credinței poate să ademenească și o fată bisericească, omul fiind slab și supus păcatului de cînd cu izgonirea din rai, i-am pus Sfinției Sale alături, în îndeplinirea trebii ăștia, după îndemnul lu' Zdreanță, și pe un om sfătos din sat, povățuindu-i pe amîndoi să-și îndeplinească milostenia în mare taină și cu cinste.

Așa le-am rînduit noi pe toate dintr-o suflare, am încălecat și-am pornit la drum, mergînd tot pe poteci neumblate. Și chiar din prima zi s-a dovedit că Zdreanță cunoștea cu adevărat drumurile, de credeai că le ține pe palma lui întinsă. Către miezul nopții am ajuns într-un sat, la un prieten de-al lu' Zdreanță. Aflînd cine sîntem, acesta ne-a primit în odaia curată, că era țăran mai înstărit. — avea două odăi. A astupat geamul cu o velință și ne-a poftit să ședem.

— Satu-i plin de slugi înarmate, a zis el.

Am sărit toți în picioare.

— Slugi ? ! a întrebat Mihai. Aș zice jăndari, da' slugi !

— Da, slugile coanei Ruxandra Stîrcea. Cam vreo douăzeci la număr.

Cînd am auzit de ea, a început să-mi ticăie inima.

— Și cucoana unde e ? am întrebat eu.

— În casa primarului. Se zice că s-a-ntors de la București în ziua cînd ați atacat voi trăsura boierului Vrăbianu. I-a descusut în grabă pe însoțitorii trăsurii și-a zis : «Asta-i Vizantea, care și-a făcut o ceată de hoți ! Acum știu unde să-l caut — merge spre Craiova». Și-a pornit încoace, tot cercetînd drumurile și cărările pădurilor. Cic-ar fi jurat, cu mîna pe sfînta cruce, în biserică, să nu se odihnească pînă ce nu v-o vedea spînzurați pe amîndoi — pe tine, Vizanteo, și pe Zamfira. Curînd, toate drumurile or să se umple de jăndari. E de rău, e de rău !

Auzind noi toate astea, ne-am așezat la sfat. Fiecare și-a spus cuvîntul după prioceperea lui, dar cea mai bună dintre povețe a fost a lu' Sibianu.

— Jandarmii și cucoana or să ne caute pe drumurile ce duc spre Craiova. Noi să ne-ntoarcem îndărăt, să ne suim spre deal și să ne-nfundăm într-o pădure, unde să stăm pîn-om vedea ce-i de făcut.

— Așa e bine, a zis Mihai.

— Și cucoana Ruxandra? am întrebat eu.

— Ce-i cu ea? a sărit tată-tău.

— S-o lăsăm să ne scape?

— Pînă una alta trebuie să scăpăm noi, a grăit Marin Pană.

— Tu poți să fugi unde-ți place, l-am repezit, întunecată, dar eu nu plec de-aici pînă ce nu mă răfuiesc cu ea.

— De ce umblă cucoana asta după voi de nu-și mai găsește odihna? a întrebat Zdreanță.

— Să-ți spună Mihai.

Tat-tu n-a zis nimic, doar a zîmbit.

— Ar fi bine să pornim curînd spre deal, ne-a sfătuit Sibianu, și pe cucoană, dacă aveți vreo răfuială cu ea, s-o lăsați pe altădată.

— Întîi trebuie să cercetăm care drum de întoarcere e mai fără primejdie, a zis gazda noastră. Cred că la al doilea cîntat al cocoșilor o să vă lămuresc și-o să puteți porni.

După ce omul a ieșit pe ușă, bărbații s-au uitat unii la alții.

— Numai de nu ne-o vinde, a zis Geamănă.

— Să nu-l bănuiți, fraților, că-i om de credință, a sărit Zdreanță.

— Prețul pus pe capul nostru l-ar ademeni și pe un sfînt, a murmurat Mihai.

— Atunci ce-i de făcut?

— Stați aici, că mă iau eu după dînsul, a zis tată-tău și-a pornit pe urmele gazdei.

Eu aproape că nu ascultam ce vorbesc. Ruxăndroaia nu-mi mai ieșea din minte. Era aici, la doi pași. «Dac-am scăpa de ea, am scăpa de multe», îmi ziceam eu.

— Cunoști bine satul? l-am întrebat eu pe Zdreanță.

— Ca pe satul meu de naștere.

— Nu se știe ce ne paște. Spune repede cîte uliți are, unde-i biserica, primăria, casa primarului, a notarului, dacă e pe undeva vreun post de jăndari! E bine să știu, ca să ne descurcăm la nevoie.

El nu s-a lăsat rugat și m-a lămurit. De îndată ce-am aflat unde se găsea casa primarului, i-am spus:

— Ai grijă de fată, că mă-ntorc curînd.

— Unde te duci? a întrebat el.

— Numai pînă colea, mă-ntorc îndată, i-am răspuns eu și-am ieșit pe ușă.

Aveam la mine pistolul și hangerul.

Și era o lună plină, mare cît gura de foc a unui cuptor de cărămidă. Pe cer, puzderia de stele, și jos, satul înecat în lumină. Vreo cîțiva ciini urlau pe rînd la lună, și pe undeva, o vacă mugea încet într-un staul. Poate plîngea după viței, închis într-altă parte.

M-am strecurat prin umbra zăplazurilor, către casa primarului. Lîngă biserică m-am oprit și a trebuit să rămîn nemișcată, ghemuită-n umbră, așteptînd să treacă o pereche de îndrăgostiți.

Au trecut, am grăbit pasul și-am ajuns.

Era o casă mare, cu două ferestre către uliță. Prin geamurile luminate m-am uitat înăuntru. Cînd am dat cu ochii de cucoana Ruxandra, m-am cutremurat de bucurie, de parcă-mi găsisem o vacă pierdută de la care-mi luasem nădejdea. Se dezbrăcase și trăsese pe ea o cămașă lungă pînă-n pămînt. Pe masă ardea o lambă de gaz, iar lîngă ea se afla o bucată de hîrtie și o pană. Pesemne că scria vreo carte cuiva, că, în timp ce-și despletea părul, se uita din cînd în cînd pe hîrtie și mai trăgea cîte-o vorbă cu pana. Fereastra o lăsase crăpată, că era cald. Eu am împins-o ușurel, mi-am scos încet pistolul de la brîu și i-am rezemat țeava de pervaz. „Acuși, cucoană, ți-a sosit ceasul cu adevărat, i-am spus eu în gînd. Acuși o să plătești pentru toate: și pentru Mihai, și pentru bărbatu-tu, pe care l-ai ucis». Dar cînd să apăs pe trăgaci, mi-au căzut ochii pe părul ei. Avea, a dracului, un păr lung, de-i atîrna dincolo de dos, cam pînă la genunchi. Și era negru și lucios ca pana corbului. Atunci am început a cugeta că dacă moare într-o clipă nu am nici un

folos. Trebuie să știe de la cine i se trage moartea, ca să se cătrănească mai întîi cum mă cătrănisem și eu odată. Și ca să-i fie sfîrșitul și mai amar, am socotit s-o tund și să-i arăt într-un ciob de oglindă cum îi stă bearcă. Mi-am zis, m-am cățărat ușurel pe fereastră, și cum stătea cu spatele, m-am aruncat pe ea. Era vînjoasă și s-a zbătut, dînd să-mi alunece printre dește ca un țipar, da' eu am trîntit-o repede jos, am legat-o cu o rufă de-a ei, i-am înfundat gura c-o năframă și-am întins-o pe pat. O luasem atît de repede, că n-apucase să zică nici măcar de trei ori «of-». Apoi m-am dus iute, am închis fereastra și am tras perdelele.

În jurul lămbii am rînduit niște țoale, de-am făcut în odaie și mai întuneric, și după aceea am scos hangerul. Ea se uita la mine cu ochi mari. Nu părea înfricoșată, muierea dracului, de parcă nu-i venea a crede că i se apropia sfîrșitu'. Numai privirea îi era plină de venin: atît.

— Ți-a sosit ceasu'. De data asta, cu adevărat!.

Cînd mi-a auzit glasul, a-nceput a se zbate-n legătură ca un țipar în undiță, însă fără nici un folos. Și-am început a-i tăia părul.

Hangerul îl adusese Mihai din război, și era ascuțit ca un brici. Scria pe el „Toledo". Hîrșt, hîrșt. Parcă-mi turnam undelemen pe-o rană, așa de mulțămitor hîrștîia hangerul în părul Stîrcioaicei. Și-abia atunci i-am văzut spaima-n ochi. «Aha, nu-ți place?» am zis eu. Am luat o mînă de păr și i-am arătat-o. La a doua i s-au umezit genele, iar la a treia a început a lăcrăma. «Aha! Păi vezi, cucoană Ruxandră? am judecat-o eu. S-a dus pe apa Sîmbetei podoaba cu care luai ochii bărbaților». După ce i l-am tăiat tot, mi s-a părut că ce-i mai rămăsese tot era prea mare și m-am apucat pe-ndelete și cu desfătare de l-am scurtat la mai puțin de-un lat de deși. Apoi am căutat un ciob de oglindă. Am găsit o oglindă pe o policioară. Fără-ndoială c-o adusese cucoana cu dînsa, fiindcă era o sculă rotundă, mare și ferecată-n argint. Am ridicat-o pe Stîrcioaia în capul oaselor, am apropiat lamba de ea și i-am ținut oglinda în față. Cînd s-a zărit așa, cebăluită, cu părul retezat, cărări-cărări,

s-a cătrănit de ziceai că-şi dă duhul de năduf, apoi a cuprins-o furia. A-nceput să se zbată şi să se zvîrcolească, de parcă dăduse strechea-n ea. Şi cum a făcut nu ştiu, dar şi-a scuipat năframa afară din gură şi s-a pus pe răcnit. Pînă să mă dezmeticesc, au năvălit înăuntru trei gealaţi de-ai ei şi m-au trîntit jos înainte ca eu să fi putut apuca pistolul.

Ea le-a dat lefegiilor cîteva porunci scurte, aceştia s-au năpustit afară şi acum stăteam eu în faţa ei legată. Îndurare nu puteam să aştept. Aveam cam multe să-i plătesc şi mă pregăteam să-i plătesc cinstit cu viaţa. «Aşa-ţi trebuie, mă mustram eu, că dacă, în loc să-i tai părul, ai fi tras în ea cu pistolul, acum ai fi departe, teafără şi fără grijă». Dar tot îmi creştea inima cînd o vedeam tunsă chilug.

Se pare că şi ea voia să se desfete cum mă desfătasem eu, că a dat slugile afară şi a rămas singură cu mine. S-a uitat în oglindă, a icnit, a sughiţat, înecată de obidă, s-a repezit la mine şi mi-a ars vreo şapte perechi de palme, de-am văzut stele verzi. Or fi fost şapte, ori zece, nu ştiu bine, că nu mai puteam să le ţiu socoteala, cătrănită cum eram şi de batjocură, şi de prostia pe care-o făcusem, de-mi băgasem singură capul în laţ. Şi iar s-a uitat în oglindă, şi iar m-a pocnit. Apoi s-a pus pe bocit, de m-a uns pe inimă şi-aproape uitasem că eram pe cale să-mi pierd viaţa. După ce s-a mai răsuflat, a sărit din nou pe mine.

Eu i-am zis, că nu mă legase la gură :

— Ia pistolul şi mă-mpuşcă. Eu nu te-am batjocorit aşa.

— Ba m-ai batjocorit şi mai rău. Ehei, stai că o să-ţi tai şi eu părul înainte de a te spînzura stăpînirea, ca să vezi şi tu cum e. O să mori spînzurată, şi o dată cu tine, şi bărbatu-tău, că nu mai are scăpare, am şi trimis oamenii după el. Trebuie să fie prin sat, pe undeva. Şi-acum să începem, să-ţi plătesc dinte pentru dinte, aşa cum scrie în sfînta biblie.

Ce putea să mă mai scape ? Numai pronia cerească, dar m-a scăpat vîrcolacul.

Mă gîndeam eu părere de rău că o să mă vadă Mihai fără suflare, tunsă ca un răcut, da' de vină tot ei era, îmi ziceam eu, fiindcă toate se trăgeau de-acolo că-i făcuse pofta boieroaicei. Tocmai simţeam lama hangerului pe frunte, la rădăcina părului, cînd, afară, pe uliţă, a izbucnit un strigăt de spaimă :

— Săriţi, oameni, vîrcolacuuuuum ! Săriţi, măăăăă ! Săriţi...

Boieroaica a-neremenit, ascultînd.

— Vîrcolacuuuu, măăă ! Vîrcolacuuu, măăăă !...

Cucoana a aruncat hangerul şi s-a uitat după rochie să se îmbrace. Cînd doi lefegii de-ai ei au dat năvală înăuntru, strigînd din adîncul bojocilor : «Vîrcolacuuuu, coanăăă, vîrcolacuuu !», Stîrcioaia era aproape goală, dar cine se uita la aşa ceva în clipa asta de groază ? Eu mi-am făcut cruce cu limba-n gură şi-am luat-o de la început cu *Tatăl nostru*, în timp ce afară glasurile şi strigătele se înmulţeau. Şi clopotul de la biserică a început să bată tot mai tare şi mai tare, pe uliţă s-auzeau tropăituri de picioare, urlete şi văicăreli. Unii îşi scoteau pesemne vitele din staul, că se porniseră nişte mugete, nechezături şi behăituri, ca la sfîrşitul lumii. Stîrcioaia se zăpăcise şi ea de groază, că în loc să se îmbrace, după ce-şi scosese cămaşa de noapte, aruncase pe ea o cojoacă de-a primarului care atîrna într-un cui, după uşă. Eu mă zbăteam ca-n ceasu' morţii. S-apropia Judecata de apoi, ai mei piereau şi mai muream şi nespovediţi. Mă gîndeam la tine, la Mihai şi se-nvîrtea pămîntul cu mine de obida neputinţei. Afară începuseră şi împuşcăturile, şi bătaia tobelor, cînd uite că uşa se dă de perete şi năvălesc înăuntru Mihai şi Zdreanţă.

— Ştiam eu că-i aici ! a strigat Zdreanţă, cînd a dat cu ochii de mine.

Tată-tău m-a dezlegat, mi-a pus în mînă pistolul, iar Zdreanţă mi-a întins hangerul. Stîrcioaia stătea în cojoacă, privindu-ne înfricoşată, fără să mişte un deşti. Eu am întors pistolul s-o dau gata, dar Mihai m-a izbit peste mînă, zicînd :

— Eşti nebună, femeie ? Doar n-am pornit în haiducie să ucid' muieri !

Încărcătura pistolului a nimerit în gergeveaua ferestrei şi s-a pierdut fără folos. Zdreanţă a cotrobăit prin odaie şi a găsit o pungă mare, de piele, pe care a vîrît-o în brîu. Înainte de a ajunge în uşă cu ceilalţi, aruncînd o privire către boieroaică, ce văd? Se dezmeticise şi tocmai se lega la cap cu o năframă. Da' jivina se deşteptase prea tîrziu, că Mihai tot o văzuse. Şi ca să nu plec cu mîna goală, i-am adunat într-o clipă îmbrăcămintea şi am luat-o cu mine. După cît o cunoşteam de cînd o servisem la curte, era în stare să umble goală sub cojoacă pînă i-or veni alte straie de-acasă, decît să-mbrace veşminte ţărăneşti.

Afară era prăpădu lu' Dumnezău. Vîrcolacu' mîncase mai bine de-un sfert de lună. Oamenii alergau cu «opii, cu căţel, cu purcel către pădure. Duduia pămîntu' de tropot de copite şi de picioare grăbite. Clopotul bisericii bălăngănea a primejdie de moarte. Vreo cîţiva învîrteau înspăimîntaţi cîriitori, alţii pocneau două scînduri una de alta, muierile băteau cu cîte o bucată de fier în tingiri să sperie vîrcolacul să nu mănînce toată luna, lefegiii boieroaicei trăgeau cu pistoalele şi flintele să ucidă balaurul care rodea lumina nopţii. Şi prin toată hărmălaia asta, popa, îmbrăcat în odăjdii, cu sfînta Evanghelie în mînă, urmat de un dascăl sfrijit şi galben ca turta de ceară, mergea cu paş mare pe mijlocul uliţii, cîntînd cîntece bisericeşti şi chemînd asupra oamenilor îndurarea cerului. În urma lui se înşirau babele din sat şi o mulţime de alte muieri. Unele se prăvăleau la pămînt şi băteau mătănii, rugîndu-se pentru iertarea păcatelor, iar o mulţime de flăcăi îşi legaseră potăile între două scîndurele şi le trăgeau de coadă să urle şi să schelălăie, doar-doar or speria vîrcolacul.

Am dat fuga la gazda noastră. Tu zbierai de te făcusei la obraz ca racul. Te-am luat într-un suflet, te-am aşezat în coşuleţul tău şi te-am suit pe greabănul calului. Toţi erau de faţă, numai gazda lipsea. Dar nu mai aveam vreme s-o aşteptăm, ne-am suit pe cai şi am pornit către pădure.

Nu am mers toţi deodată, ca să nu atragem luarea-aminte asupra noastră. Zdreanţă cunoştea locurile, aşa

că ne-am strecurat cu bine printre oamenii înspăimîntați și ne-am înfundat în codru. Am mers mult pînă să-i lăsăm în urmă pe țăranii care rătăceau printre copaci, năuci de frică. De cînd ne răzlețisem de cel din urmă om, poate să fi trecut vreun sfert de ceas ori mai puțin, cînd am auzit chiote îndepărtate de bucurie. Am ridicat ochii și am văzut că luna începuse a-și umfla iar buca mîncată de vîrcolac, ceea ce însemna că oamenii izbutiseră să-l pună pe fugă.“.

VII

„O noapte și-o zi nu ne-am dat jos din șa. Călăream mereu în sus, către deal. În noaptea a doua ne-am odihnit vreo trei ceasuri și-am pornit mai departe. Cînd dădeam de capătul vreunui codru, ne opream chibzuind încotro s-o luăm, ca să intrăm într-altul. Pe loc descoperit ne furișam prin lanuri, ca pisicile, mai mult ducînd caii de dîrlogi decît călare. În noaptea a treia am poposit într-o poiană, departe de orice așezare omenească.

Era lumină mare, bătea luna și un vînt rece se hîrjonea cu frunzele copacilor și cu velința de iarbă. Eu m-am dat mai deoparte cu tine, și bărbații s-au pus să taie arbori mai potriviți să ridice o colibă. Zdreanță s-a dovedit de mare folos la treaba asta. Se pricepea mai bine decît toți ceilalți să încheie stîlpii între ei, să întocmească pereții din nuiele împletite, să așeze și să îmbine nuielele pe acoperiș, ca să nu pătrundă ploaia prin ele. Mai mult, avusese și prevederea să ia două lopeți cu el cînd plecasem din casa prietenului său. De cînd îi răpusesem pe Ticleanu și pe vătaful lui, rămăsesem și cu trei topoare din cele bune, aduse de răposatul de pe undeva din Țara Nemțească. Se cunoșteau că sînt străine și nu făcute de vreun țigan fierar de-al nostru, fiindcă luceau ca poleite și tăiau ca briciul. A-doua zi, către ceasul prînzului, coliba era gata, iar lîngă ea, și adăpostul cailor.

Am stat acolo o lună. Doar Zdreanță ieșea din cînd în cînd călare și se ducea printre oameni să facă rost de-ale gurii. Frunzele copacilor începuseră să pice, moarte, de pe crengi, pădurea se făcuse galbenă și ruginie, vîntul se răcise, și pe cer alergau mai toată vremea

nori negri, ce ți se spărgeau deodată deasupra capului și te făceau ciuciulete. Eram hotărîți să rămînem acolo peste iarnă, însă a trebuit să plecăm din pricina coanei Ruxandra. Zdreanță s-a întors într-o zi cu merinde și ne-a vestit că oamenii boieroaicei băteau împrejurimile și, dacă mai rămînem, e cu primejdie.

— Acu', a zis el, trebuie să plecăm de-aici și, ca să nu ne fie drumul fără de folos, să trecem pe la un boier pe care-l știu eu. Unul c-o inimă de cîine și cu o herghelie de vreo treizeci de cai de-i buni, pe care cumpărătorul îi cîntărește cu aur: prăsilă de neam arăbesc, adusă de turci de-acolo de pe la ei.

Părîndu-i-se că ceilalți se cam îndoiesc de spusele lui, Zdreanță s-a sculat în picioare. Cu părul negru, cu ochii săi întunecați, cum îi băteau așa flăcările focului, părea un drac ieșit dintr-un cazan cu smoală.

— Ascultați, a urmat el, boierul ăsta pune jăndarii să-i bată pe țărani pînă la sînge, după cum tot așa îi bate și vătafu' lui. Voi știți cum îi scoate pe oameni la muncă? Dacă nu știți, să vă spun eu: cu jăndarii. Cică ar fi o lege...

— Este, a zis Sibianu. Legea învoielilor agricole, după care boierul are dreptul să scoată țăranii la muncă aduși cu forța de jandarmi.

— Apăi vedeți? Și asta nu-i tot. Aflați ce s-a petrecut acu' trei ani, cînd a fost seceta cea mare. Pătulele boierului erau pline de grîu și porumb. Stăpînește 5 000 de hectare de arătură și 4 000 de hectare de pădure. Și s-a uitat liniștit cum pier rumînii de foame. Și-a păzit pătulele cu jăndarii. Atunci a mai luat el în arendă, cu acte-n regulă, de la țăranii care au fugit de foame-n lume, vreo 200 de hectare de pămînt, primite la-mproprietărire. Ochii lu' Zdreanță scînteiau de ură. Pe vremea secetii, cumpăra ibovnice pe cîte-un sac de porumb, numai fete de 15—16 ani; le ademenea ca pe jivinele pădurii în iernile cu zăpadă și geruri mari. Și printre fetele astea a fost și una, Vasilica. Îmi fusese juruită mie. Asta, fraților, nu i-am uitat-o. Am jurat să i-o plătesc.

— Și socoți c-a venit vremea răsplății?

— Așa socot.

— Drept e, a zis Sibianu. Oamenii de felul acesta sînt ca niște dulăi care țin sărăcimea-n bot, și cînd vrei să i-o scoți dintre dinți, nu te alegi decît cu bucățele.

— Da, se cuvine să plătească pentru faptele lui, a grăit Mihai.

— Cu viața! a sărit Pană.

— Tu numai atîta știi, să iei viața omului! l-a repezit tată-tău. Și ce folos avem dacă-i luăm viața? Piere într-o clipă și nu mai știe nimic. Nu mai știe ce e suferința și durerea. Însă dacă le scurtezi avutul, oamenii ăștia prădalnici se chinuiesc mai mult decît dacă i-ai arunca în cazanele cu smoală ale lui Scaraoțchi. Așa că să-ți iei gîndul de la omor, frate! Și-apoi vaca ta, cu ugerul plin, e mai bine s-o mulgi decît s-o răpui.

— Adică, boier Vînju ar fi, cum s-ar zice, vaca noastră! a strigat Geamănă, privindu-l pe Mihai c-o lucire de veselie în ochi.

— Cam așa.

— Păi, fraților, a spus Pană, rînjind bucuros, de parcă abia atunci i se luminase mintea. O s-ajungem și noi boieri, că meleagurile noastre sînt pline de vaci d-astea!

— Ar fi destul să ajungem țărani slobozi cu adevărat, a spus Mihai zîmbind. Așadară, mergem să luăm herghelia boierului Vînju?

— Mergem! au strigat toți într-un glas.

În clipa aceea nu știam că hotărîrea lu' tată-tău ne leagă soarta de boier Vînju, pe care nici măcar nu-l cunoșteam, și-o să trec prin clipe de deznădejde și primejdii de moarte".

„Și iar am mers, noaptea și ziua, poposind pe unde apucam, ferindu-ne mereu de drumurile bătute, dînd ocolișuri și înfundîndu-ne prin codri. Pînă ce-am intrat în șes. Cînd răsărea soarele dimineața, nimic nu-i stătea-n cale, doar uneori cîte-o luncă ori cîte-un petec de pădure, mereu tot mai mici, că nu merita să le iei în samă. Intrai, e drept, și în cîte-un codru prin care mergeai cîte două-trei ceasuri pînă să-i dai de capăt, dar parcă se putea potrivi cu pădurile noastre dinspre munte? Cînd negurile nopții se destrămau și te întîmpina lumina, fără o frunză deasupra capului, ziceai că te dezbracă cineva de toale și te lasă gol să te vadă toți. Se strînseseră și porumburile, vîntul șuiera pe miriști, păsări rar dacă mai vedeai vreuna, în afară de ciori, că plecaseră mai toate pe meleagurile lor de baștină, ori se trăseseră mai la pădure, fugind de iarna ce se apropia.

Călătoream mai mult noaptea, și acestea erau reci și noroase. Cîmpia se-ntindea, neagră, dinaintea noastră, și noi mergeam în pasul calului, zgribuliți și pătrunși de umezeală pînă la piele.

Dimineața, o dată cu răsăritul soarelui, trăgeam la cîte-un român de-al nostru din vreun cătun ori sat. Și te minunai cîți țărani erau prieteni cu Zdreanță mai prin toate așezările ce ne ieșeau în cale. Oameni întunecați și tăcuți, cu toale peticite, care se arătau gata să meargă cu tine oriunde, să dea foc pătulelor stăpînului, ori conacului, sau să-i fure caii și vacile. Unii se rugau să-i luăm cu noi, să pîrjolim tot pe unde-om trece, ca să simtă boierii că nu e satul fără ciini. Ura se dovedea mare, pe cît și nedreptatea și suferința, că mulți dintre

țărani abia-și mai tîrau zilele. Și cu cît mai mult creștea ura, cu cît cei mai bătrîni își mai aminteau de cum pornise Cuza la treabă și începuseră a visa la vremuri mai bune, cu atît mai nerăbdători erau să apuce calea codrului. Amarul îi îneca, și răzvrătirea mocnea ca focul sub cenușă. De aceea nici n-a fost de mirare că ne-am putut strecura nevătămați pînă-n satul în care se afla conacul boierului Vînju.

Am ajuns acolo în toiul nopții și am tras la unul, Ursu. Om trecut de șaizeci de ani, îndesat și voinic, cu mustăți și plete. Făcea pluguri de lemn și, după cum am aflat mai tîrziu, un alt meseriaș din breasla asta mai bun decît dînsul nu găseai între Turnu Severin și Craiova.

Odaia sa, de chirpici, în care ne-a primit, părea destul de mărișoară. De altfel, toată casa lui se alcătuia numai din încăperea asta în care și muncea. Era plină cu unelte și lemnărie. Într-un colț avea un pat de scîndur pe patru picioare scurte, cu un strat de paie acoperit c o velință. La capul patului se afla vatra, la celălalt capă tejgheaua lui de lucru și un scaun. Într-alt colț picotea patru găini și două rațe. L-am găsit treaz, deși cîntaser cocoșii de miezul nopții. Lucra la tăișul unui plug. Înăuntru era bine, cald, pe vatră clocotea un ceaun cu niș boabe de porumb. Țăranul ăsta nu avea familie, îi muri seră toți ba de boală, ba de bătrînețe.

Ne-a primit bine moșul. A adus ceaunul cu boab de pe foc, că tocmai fierseseră cum trebuie, a vărsat apă fierbinte din el, l-a așezat jos și ne-a poftit la masă, roată în jurul lui, pe niște buturugi. Noi băgam din cînd în cînd mîna în ceaun, luam cîte un pumn de boabe calde și mîncînd, am început vorba.

— E de rău, zicea el. O să ajung să nu mai am după ce bea apă. Cică la Craiova o să se deschidă o fabrică, în care să se facă multe pluguri de fier, de parcă ăștea de lemn n-ar mai fi bune și nu le-ar fi prins bine rumînilor de cînd se știu. Și dacă plugurile de fier s-or împămînteni, eu ce mă fac ? Și a oftat.

— Ce te faci ? a zis Zdreanță. Mergi cu noi și-o să-ți fie mult mai bine decît cu plugurile dumitale de lemn.

— Tu, Zdreanță, știi că nu m-am dat niciodată îndărăt să las o țîr de sînge boierilor, da' asta nu-i meserie, ci doar țoală de vreme rea.

— Țoală de vreme rea? Ai purtat vreodată și țoale de vreme bună, moșule?

— Da, am purtat; în tinerețe, cînd am cunoscut-o pe baba mea, Dumnezău s-o odihnească, și cînd mi se părea că toată lumea e a noastră și nu simțeam nici frigul, nici foamea ca acu'.

— Eu zic să mergi cu noi; că ne-am hotărît să-i cercetăm pe boieri, să le luăm oleacă de dobîndă la banii din sipetu' lor.

Moșul l-a privit gînditor, scărpinîndu-se-n cap.

— Știu eu! Cînd aud de ciocoi, mi se suie sîngele la cap, că multe am mai tras eu cu baba mea de pe urma lu' Vînju — și parcă numai noi? Dar...

— Aruncă-ți plugurile-n foc, moșule, că vine curînd vremea să nu mai facă două parale.

— Curînd? Ehe, de cînd așteptăm și noi un curînd! Și moșul l-a așteptat, l-au așteptat și moșii moșilor mei, da' degeaba. Așa și cu plugurile. Nu zic, ori fi ele ateliere fierării care fac pluguri de fier, da' deocamdată mai mult destui care ară cu cele de lemn, și eu știu să le meșteresc.

— Mîine-poimîine n-or să mai fie destui. Chiar de-acu' nu mai sînt destui, că uite cum trăiești!

— Asta din pricină că țăranii nu pot să-mi dea pe-un plug mai mult de-o găină.

— Chibzuiește bine, moșule! Noi avem nevoie de un om bătrîn să ne facem unele treburi mai ușor, că cine te-ar bănui pe dumneata că ai fi în înțelegere cu haiducii?

— Asta așa-i. Eeeee, ia zi, ce vrei tu, Zdreanță?

— Întîi să luăm herghelia boierului Vînju.

— Toată?! întrebă moșul, mirat.

— Toată.

— Aha! N-ar fi rău să-i luăm tot ce-a cumpărat și-a crescut el de-atîția ani! Ei da, la bucuria asta a lui vreau să fiu și eu părtaș.

— Pe dumneata, frate Sibiene, a spus Mihai, a fost vorba să te scoatem cît mai aproape de Craiova, ca să

ajungi la prietenii dumitale. A venit vremea să ne despărțim. Prea mult până la Craiova nu mai e. Acu' vorbește tu, Zdreanță!

— Cunosc, a spus Zdreanță, întorcîndu-se către omul din Ardeal, destui țărani de credință prin satele ce duc de-aici la Craiova. Pornește chiar în noaptea asta, a mai zis el, dîndu-i numele unui om dintr-un sat și mai lămurindu-l și cum putea să ajungă nevăzut la casa lui. El o să te-ndrume la altul, într-alt sat, și-așa pînă la capătul călătoriei. De te-o-ntreba vreun jăndar ori cine știe cine ce cauți pe drumuri și încotro mergi, să spui că ești neamț ori inglez și că vii la noi cu treburi negustorești, că ăștia au acuși mare căutare. Cînd ajungi în oraș, să treci pe la Ghiță Ologu din bariera Bucovățului, ca s-aflăm și noi dacă ai pus piciorul cu bine în pragul casei prietenilor de acolo.

Peste două zile, copila mea, te-am dus împreună cu moș Ursu într-un sat ce se găsea la o depărtare de vreo șase ceasuri, să te las în grija unei rude de-a lui, o femeie cumsecade, și-n noaptea a treia ne-am pus pe treabă.

Se lăsase, fată, o întunecime de nu vedeai omu' la doi pași. Am ieșit tiptil din casă și am luat-o către conac. Picura. Începusem un lucru greu: erau cai mulți. Zdreanță, deși cunoștea geambașii prin toate părțile, încă nu se hotărîse cum să scape de ei după ce-om izbuti să-i scoatem din grajdul lor. El, ca om vechi în meseria asta, ne-a învățat numai ce să facem; ce mai urma, trebuia chibzuit pe loc, după împrejurări.

Cei doi flăcăi, care îngrijeau noaptea de cai, erau de-ai noștri, și Zdreanță se înțelesese cu ei din vreme. Am ieșit în drum; pe uliță bătea un vînt rece și umed, de te pătrundea pînă-n măduva oaselor. Chiar și cîinii se înfundaseră-n cotețe de dușmănia vremii. Bordeiele oamenilor se făcuseră una cu noaptea. Numai rar dacă mai vedeai prin ferestruica vreunei colibe, luminînd dinăuntru cu teamă vreun opaiț ori flăcările din vatră. Ne strecurăm, tăcuți, prin negură, cu caii de dîrlogi. Cînd am ajuns la poarta conacului, ne-am oprit o clipă, apoi am pornit în lungul gardului, pînă am dat de-o portiță. Acolo ne-a întîmpinat șoapta unui flăcău.

— Nea Zdreanță, a zis el. Am gătat pîn-acu' împreună cu Marin cam jumătate din cai. Le-am înfășurat copitele-n paie și le-am legat botul cu frînghioare, cum ai spus.

— Pe ăilalți îi gătăm noi, a șoptit Zdreanță. Cu veneticu' ce-i?

Acesta era un neamț, adus de boier de peste hotare să aibă grijă de cai.

— Ne-am uns cu funingine, am dat năvală pe el și l-am legat fedeleș. I-am pus un căluș în gură și-o năframă pe ochi.

— V-a văzut?

— Doamne ferește, n-a apucat.

— Atunci e bine.

Am intrat toți înăuntru. În grajd nu ardea decît într-un colț o lambă de gaz. I-am legat pe cei doi flăcăi de-un stîlp, după ce, l-a rugămintea lor, Zdreanță le-a ars cîte un pumn de i-a învinețit unuia un ochi, iar altuia i-a umflat falca. Apoi ne-am pus pe treabă. Am sfîrșit repede și am început să scoatem caii din grajd, la portiță, unul cîte unul, întîi iepele, și după aceea, armăsarii. Șeile de pe caii noștri le-am trecut pe șase iepe boierești; apoi am legat iepele și caii noștri cu o frînghie unii de alții, cîte trei și cîte patru, după care și armăsarii, toți de-o funie, lăsată mai lărguț.

— Acum în șa! a zis Zdreanță. Și fiecare din voi să înfășure de încheietura mîinii stîngi capătul funiei care ține legate cîte trei ori patru iepe.

— Și cu armăsarii ce facem? a întrebat Geamănă.

— Lasă-i de capul lor, că-și cunosc meseria.

Și-am pornit.

Avea dreptate Zdreanță. Cînd am început a merge în pas domol către marginea satului, am auzit în urma noastră tropăitul înfundat al copitelor armăsarilor. Dar domol am mers numai pînă ce am ajuns în cîmp, afară, că de-aci încolo ne-am întins la drum, de parcă pe urmele noastre ar fi fost toți jandarii și liota de lefegii a cucoanei Ruxandra. Nu am uitat, fată, drumul ăsta nici pînă astăzi. Norii se destrămaseră și ieșise luna. Cînd și cînd, cîte-o zdreanță întunecată îi mai tăia calea, dar ea se ițea mereu din hău și te trăsnea cu o lumină ca ziua.

Vîntul se mai domolise şi el. Trecea alene şi rece peste mirişte le umede şi arăturile de toamnă.

— Acum, fraţilor, daţi-i drumul cît ţin picioarele cailor, a zis Zdreanţă.

Şi i-am dat drumul.

Duduia pămîntul de copitele bidiviilor. Era un duduit înăbuşit, ce venea parcă din inima gliei. Uneori, cîte un armăsar necheza înfundat, printre dinţi, în fugă nebună în urma iepelor pe care le duceam de frînghie. Ziceai că sîntem umbre în lumina nopţii, alungate din urmă de stihiile spaimei. Mirişti le credeai că nu mai au capăt, se aşterneau dinaintea noastră, desfăşurîndu-se ca de pe un sul fără de sfîrşit. Satele şi peticele de pădure le ocoleam, ca să nu ne mănînce din grabă. Coboram în jos către Dunăre, ducînd după noi herghelia boierului Vînju.

Cînd am ajuns în bălţile dinspre Nedeia, ne-am înfundat adînc printre sălcii şi stufuri. Ne-am întocmit în grabă un acoperiş de papură, proptit pe pari de salcie şi am început să frecăm caii cu şomoioage de iarbă uscată. Apoi le-am dezlegat boturile — paiele de la copite le pierdusera de mult — şi i-am lăsat să pască. Pe sus se întinsese iar o pînză de nori şi s-a pornit o răpăială, de ziceai că cerul, în furia lui, vrea să înece pămîntul cu totul.

— Asta-i bună! a zis Zdreanţă, uitîndu-se către miazănoapte, de unde venisem. O să şteargă urmele copitelor.

Zorile se arătaseră de mult, palide şi spălăcite ca o ie murdară. Am stat acolo pînă s-a coborît noaptea. Zdreanţă a lipsit vreo cinci ceasuri, şi cînd s-a-ntors a spus:

— Mîine noapte trecem Dunărea cu caii. Boier Vînju a împînzit toate drumurile cu jăndari.

Şi iar s-a făcut întuneric şi a venit un om ca de treizeci de ani, înalt şi subţire, cu faţa osoasă, îmbrăcat cu o bundiţă şi cu cizme-n picioare. Îl chema Stoian.

— Cunoaşte vîltorile şi curenţii Dunării, a grăit Zdreanţă. Ne călăuzeşte dincolo.

Cînd ne-am suit pe cai, începuse iar a burniţa. Fugarul tremura sub mine de frig. Şi-am luat-o prin mlaştină, în frunte cu Zdreanţă şi Stoian. Nu-i vedeam, ne călăuzeau zgomotul copitelor şi sforăitul cailor. Ploaia mărunţă îmi ştichuia faţa şi-mi îngheţaseră mîinile pe

frîu, iar capătul de funie de care țineam iepele îmi intra în carne ca tăișul rece al unui cuțit. De jur împrejur foșneau păpurișurile, din vreme-n vreme auzeai țipătul vreunei păsări de baltă, ca scîncetul unui copil. Uneori mai prindeai cîte-o vorbă, care căzea, grea, ca o bucată de plumb într-o baltă tulbure, ori într-auzeai o șoaptă, înghițită cît ai clipi de beznă.

Și-am prins întîi un clipocit înfundat, care, pe măsură ce mergeam, se făcea tot mai tare. Dar nu prea tare, ci doar atît cît să ți se pară că prin negură se tîrăște un balaur uriaș printr-un desiș de codru.

Era Dunărea.

Știai doar că e, că n-o vedeai.

— Acuși să vă țineți bine de noi, că intrăm în apă, ne-a spus Zdreanță. Să nu vă temeți dacă simțiți că vă ia curentul — e socotit așa să ajungem mult mai la vale pe malul celălalt. Și ca să nu vă pierdeți, să luați aminte la șuieratul meu.

Și-a scos un șuier care nu părea prea puternic, dar se strecura prin burniță ca un virf de coasă.

Am intrat în apă și am început a înota. Caii sforăiau, înotînd cu sîrg. Din timp în timp auzeam șuierul lui' Zdreanță, care mi se părea, prin întunecimea fără de fund, ca o luminiță călăuzitoare. Nu știu cît am mers așa prin apa rece ca gheața, poate un ceas ori mai mult. Mi se părea că n-o să mai ajungem niciodată. Însă tot am ajuns. Pe malul celălalt ne-a întîmpinat un om călare, i-a șoptit ceva în bulgărește călăuzei noastre și am întins-o la drum, cînd trap, cînd galop. Treptat, mi se-ncălzeau mîinile și picioarele pînă mi s-a-ncins trupul tot. Am trecut iute prin coasta unui sat, ce zăcea adormit în întuneric și unde n-am văzut decît o luminiță pierdută-n negură și-am auzit un lătrat răgușit de cîine. Cînd am dat de satul al doilea, am poposit la o casă din margine.

Acolo am băgat de seamă că lipsea Scurtu, împreună cu cei trei cai pe care-i ducea de funie.

Pe stăpînul bordeiului îl chema Dankof. Și la față și la port aducea cu țăranii noștri. Era un om întunecat și osos, ca de patruzeci de ani, potrivit de stat, cu mîini mari și puternice și ochi rotunzi, cu priviri iscoditoare.

Ne-a poftit lîngă vatră, şi femeia lui a puş repede ceaunul pe foc să facă o fiertură de prune.

Ne găseam pe pămînt străin, dar toate din jurul meu mi se păreau de-acasă : poliţa, laviţa, vatra, vasele şi ulcelele de pămînt smălţuit şi cele două paturi sărăcăcioase de scînduri nedate la rîndea, cu saltelele lor de paie şi cu cîte o velinţă subţirică. Femeia avea un obraz tras şi ochi trişti. Am aflat mai pe urmă că tocmai îşi pierduse un copil de lingoare. Cel din urmă din cei patru pe care-i avusese.

— Ce-o fi cu Scurtu ? a zis Zdreanţă, după ce ne-am aşezat.

— Numai să nu se fi înecat, a spus Mihai.

— Ar fi păcat de el şi de cai, a murmurat Geamănă, că era om tăcut, da' tovarăş de credinţă.

— Dac-o fi să fi pierit, să-l odihnească Dumnezău, a suflat Pană, făcîndu-şi cruce.

Chiar în noaptea aceea, cîţiva oameni au luat caii şi s-au dus nu ştiu unde, iar noi am stat ascunşi în casa lu' Dankof pînă ce s-a-ntors Stoian, care plecase cu herghelia, aducîndu-ne preţul vînzării, numai galbeni, atît de mulţi, de te-apuca frica. A doua zi, înainte de revărsatul zorilor, eram iar pe pămînt românesc şi ca să mai lăsăm jăndarii lu' Vînju să obosească tot căutîndu-ne fără folos pe toate coclaurile, ne-am împărţit în trei sate. Eu am rămas la femeia care te îngrijea pe tine, tată-tău cu Zdreanţă s-au aciuat într-un cătun, cam la vreo două ceasuri de mers călare, iar ceilalţi, într-o aşezare şi mai îndepărtată.

Şi-au venit zile şi nopţi de iarnă, cu ninsori ce nu mai conteneau, cu tăcerea speriată doar de vreun lătrat răguşit de ciine, ori de ţipetele îndepărtate, ca din inima pămîntului, ale copiilor de pe derdeluşul din capul satului. Glia se acoperise cu un strat nesfîrşit de zăpadă : toate erau albe — casele, copacii, drumurile şi cîmpurile. Tu erai sănătoasă şi voioaie, stăteai la cald, aveai două mame, pe mine şi pe dădaca-ta, care te-ndrăgise. Nu duceai lipsă de nimic : te simţeai bine. Eu, însă, nu mă simţeam ca tine ; mi-era dor de Mihai şi de drumurile călare prin desişul codrului alături de el, de cerul deschis de deasupra capului, de goana cailor prin nopţile cu stele

ori prin pînza de apă a unei ploi călduțe. La pătimirile pline de primejdii nu mă gîndeam, ca și cum nu fuseseră niciodată. Nu mai aveam în minte decît zîmbetul zării, cărările codrilor și cîmpiile — toate ale noastre. În casă mi se părea că sînt ca într-o cușcă, mai ales că de cînd cu dădaca ta, lelea Maria, femeie bună și de nădejde, îți mai uitasem de grijă. Urma să te las deocamdată la ea, să nu te mai supun la toate greutățile și primejdiile. Ședeam cît era ziulica de lungă, uitîndu-mă la zăpada ce se cernea din văzduh peste lume, și tînjeam. Drept e că Mihai răsărea în casă la două-trei zile o dată, noaptea, însă venea ca oaspete și pleca la bîrlogul lui, lăsîndu-mă iar singură.

Pînă-ntr-o seară. Era înainte de Crăciun, Mihai abia a intrat pe ușă, abia și-a scos șuba de pe el și a scuturat-o de zăpadă c-a spus :

— Femeie, nu mai pot sta așa !

— Cum adică ?

Eram singuri în odaia caldă ; tu dormeai lîngă dădaca ta, în odăița de alături.

— Umblu cu aurul săracilor la mine, și chimirul mi se pare tare greu !

— Păi, să-l mai ușurăm.

— L-am ușurat pe cît am putut, dar trebuie ușurat mai tare și, ca s-o facem, s-ar cuveni să ne-așternem o țîră la drum.

— Să ne-așternem.

În cîteva zile, Ursu ne-a întocmit o sanie cu două funduri, unde ne-am ascuns armele, am luat cu noi trei cergi de lînă țigaie, am înhămat la sanie caii noștri tătărăști, ne-am învălit în cojoace și-am pornit. Ehei, fată, mare-i nenorocirea pe grumazul omului, numai să vrei s-o vezi. Primisem de la Zdreanță nume de rumâni de prin satele pe care voiam să le colindăm, unde să ne și aciuăm cu încredere. Era ușor să dai de urmele năpastei, că te întîmpina la tot pasul.

În ăl dintîi sat ne-am oprit în fața unei porți, unde văzusem o femeie stînd pe o buturugă dinaintea bordeiului, cu capu-n ninsoare, uitîndu-se la o vacă întinsă în zăpadă. Întîi nu ne-am dat seama ce-i și am vrut să-ntrebăm de țăranul pe care-l căutam, adică de gazda hotă-

rîtă nouă de Zdreanță, dar am amuțit. Mulerea nu era îmbrăcată decît cu o ie și c-o fustă neagră, lungă și peticită. În picioare avea niște opinci găurite, și pe cap nu-și pusese nici măcar o basma. Ședea cu genunchii la gură și cu mîinile pe obraji, uitîndu-se năucă la o vită, care părea să zacă fără simțire în zăpadă. Pesemne că ședea de mult acolo, fiindcă pe cap, pe umeri și în poală i se așezase un strat gros de fulgi. Ne-am dat jos din sanie și am intrat pe portiță.

— Ce-i, femeie? a întrebat-o Mihai.

Întîi n-a răspuns, dar apoi și-a ridicat privirea și-a zis încet, abia auzit:

— Mi-a murit vaca! Și era mare deznădejdea din ochii ei.

Vita zăcea în zăpadă, ca o cîrpă uriașă uitată-n ogradă. Tat-tu s-a dus să vadă, nu mai dă cumva vreun semn de viață? Însă era țeapănă, cu pieptul despicat și cu bojocii negri și găuriți scoși afară. Atunci am luat femeia și am băgat-o înăuntru. În odaie era frig, în vatră ardeau mocnit cîteva mîini de balegă uscată și vrejuri de dovleac, iar într-un pat ședeau doi copii, cam de patru și șase ani, învăliți în niște țoale rupte, care se uitau la noi cu ochi speriați.

— De ce ți-a murit vaca? a întrebat Mihai.

— De oftigă. A răpus-o nea Gheorghe cînd a văzut că-și dă suflarea, dar de îndată ce-a dibuit că-i oftigoasă a lăsat-o acolo și-a plecat suduind.

— Aha!

Din ochii ei te privea nenorocirea-n față. Zăpada i se topise pe cap și pe umeri și-i curgea în șuvițe de apă pe obraji și pe piept.

— Bărbat-tu unde e?

— L-a prins pîndaru' boierului furînd lemne din pădure și l-a dat pe mîna jandarilor.

Atunci, Mihai s-a apropiat de dînsa, și-a dat șuba deoparte, și-a deschis chimirul și-a zis:

— Bagă mîna și ia!

Femeia ne-a privit pe rînd cu ochi cercetători și speriați și s-a dat un pas îndărăt.

— Ia! a poruncit iar tată-tău.

Muierea şi-a băgat deştele, temătoare, în chimirul lat, de piele, a scos un galben, şi cînd l-a văzut la lumina opaiţului s-a făcut la faţă mai albă ca varul.

— Ia, femeie, că doar dintr-al tău iei ! a strigat Mihai.

Ce-o fi-nţăles ea din vorbele astea nu ştiu, dar a prins curaj şi-a scos vreo zece-doisprezece galbeni.

Cînd ne-am suit în sanie să mergem mai departe cu «colindul», Mihai a murmurat ca pentru sine : «De i-ai da sărăcimii tot aurul din lume, nu i-ar fi decît de puţin folos, că pînea iese din glie, şi glia e a ciocoiului !»".

IX

„A venit primăvara, copacii înfrunziseră bine, şi într-o zi ne-am adunat cu toţii într-un luminiş dintr-o pădure din apropierea satului unde mă adăpostisem eu în iarna aceea. Pe tine, de atunci, te-am lăsat în grija maicii Maria, care ţi-a fost şi-ţi este şi astăzi ca o mamă.

Dinaintea noastră se deschideau drumuri noi.

Abia se crăpase de ziuă. Ceaţa nopţii nu se împrăştiase încă. Cerul părea ca de lapte, şi copacii îi vedeai ca prin sită, împresuraţi de valurile umede ale nopţii ce se ridicau din pământ ca dintr-o căldare uriaşă plină cu apă în clocot. Şi pe măsură ce lumina cuprindea pământul şi cerul, văzduhul se limpezea, şi pădurea se deştepta treptat din somn în piuit de păsări şi-n foşnet de frunză. Umezeala îţi intra-n oase, dar soarele o alunga ca pe un duh rău, şi mădularele ţi se-ncălzeau, făcîndu-te să-i mulţumeşti vieţii că ţi-e dat s-o trăieşti.

Cînd a sosit şi moş Ursu, pe care-l aşteptasem tăcuţi, stînd pe doi stejari doboriţi de furtună, au ajuns pînă la noi şi cele dintîi raze ale soarelui. Caii, legaţi de copaci, sforăiau deoparte, strănutînd din cînd în cînd şi frămîntînd pământul cu copita. Mihai s-a ridicat în picioare şi-a spus :

— Apăi, fraţilor, eu zic să cădem iar în spinarea boierului Vînju. Se pare că are lada plină cu galbeni.

Şi-aşa a rămas. Auzisem că boierul avea doi copii : un băiat şi-o fată. Că băiatul, om de vreo douăzeci şi opt de ani, îşi petrăduia vremea prin Ţara Franţuzească, mîncînd banii lu' tată-său cu muieri din alea ce-şi arată dosul gol fără ruşine prin circiumi, sub cuvînt că dănţuiesc. Fata, de vreo optsprezece ani, care trăia la o mătuşă, la Bucureşti, aştepta să-i facă tată-său o zestre bună, ca să se mărite cu un domn de vază. Boierul, după cum

se zvonea, se pregătea să-i cumpere o moşie de nu ştiu cîte mii de hectare, precum şi o pădure, şi-avea banii pregătiţi să-ncheie tîrgul. Stăpînul conacului trăia acolo cu nevastă-sa, avînd ca oaspete pe-o nepoată de-a lui.

Într-o noapte am intrat tiptil în curte, boiţi cu funingine pe faţă. Cînd îi luasem caii, boierul îl alungase pe neamţ, dovedindu-se nevrednic de încrederea lui, şi tocmise cîţiva oameni de pază ; aşa că în curtea conacului trăiau acum vătaful, vreo zece simbriaşi, printre care şi un fierar, precum şi cei doi flăcăi de la grajd. Acestora din urmă le dădusem din vreme o licoare de mac, căpătată de la o babă pricepută, s-o toarne în băutura vătafului şi a slugilor să le-adoarmă. În ziua aia, o sîmbătă, se nimerise a fi zaiafet la conac ; vreo şase familii de boieri de pe la moşiile din jur petrecuseră pînă după miezul nopţii cu Vinju şi nevasta lui şi dormeau buştean. În sat, destul de departe de conac, se mai găsea o căprărie de jăndari, însă, după cîte iscodisem noi, trăseseră şi ei în seara aia un chef zdravăn la circiumă şi n-aveam a ne teme de dînşii. Aşadară, toate păreau a se brodi bine şi ne socoteam îndreptăţiţi a crede că n-o să ne supere nimeni.

Mai era cu noi şi fata-n casă a cucoanei, de vreo şaptesprezece ani, făgăduită de tată-său unuia dintre cei doi băieţi prieteni cu Zdreanţă. Accasta ne-a descuiat uşa încet şi ne-a băgat înăuntru. Ciinii dormeau şi ei somn adînc din aceeaşi pricină ca şi slugile. De cum ne-am văzut înăuntru, nu ne-am liniştit pînă ce nu i-am legat pe toţi pe unde i-am apucat. Am mai avut grijă să-i legăm şi la gură şi la ochi, ca să ne vedem liniştiţi de treabă ; după aia am închis obloanele, am tras perdelele, ca să nu se vadă de afară nici o geană de lumină, şi-am aprins lamba. Ce să spun, ai fi jurat că treaba o să meargă strună. De jur împrejurul conacului se întindea un parc mare, lipit de pădurea de peste 4 000 de hectare, ce ţinea tot de conac, şi jăndarii dormeau, după cum am mai spus, în sat.

Era, faţă, o casă boierească, aşa cum nici nu visai c-ar putea fi. Avea odăi atît de mari, că numai într-una din ele ar fi încăput vreo zece case ţărăneşti. Ferestrele lor păreau uşi de biserică, nu mai vorbesc de fotelurile în

care te-afundai, de şedeai pe moale ca ţiganu' pe şapte perne. Picioarele ţi se-ngropau în covoare, aduse, după cîte ne-a lămurit în şoaptă Stoiana, dintr-o ţară îndepărtată de la capătul pămîntului, de-i zice Persia. Paturile, mesele, dulapurile şi scaunele fuseseră cărate încoace taman de la Viena, din ţara austriecilor. Ce să mai lungesc vorba, un palat mai acătării decît conacul ăsta nu cred în ruptul capului să mai fie pe vreundeva. Geamănă, văzînd toate astea, a îngăimat, uimit :

— Ca să vezi în ce pot preface boierii truda bietului român !

Şi-am început a cotrobăi după bani. Dar oricît am cercetat, oricît ne-am străduit, n-am făcut nici o treabă. Pînă la urmă, tată-tău a luat-o la întrebări pe Stoiana :

— Zici că nu ştii unde-s banii, fată ?

— Nu, că se fereau de mine.

— Nici nu bănui măcar ?

— Nici.

— Hm, rea treabă ! Da' stai, ia hai tu cu mine şi spune-mi care-s boierii, că poate om scoate ceva de la ei.

Cînd am ajuns dinaintea odăii de dormit a stăpînilor conacului, ea a rămas afară, şi noi am intrat înăuntru, dar n-am găsit în patul lat decît o femeie — pe soaţă. Am dezlegat-o la gură şi la ochi.

— Nu te speria, cucoană, a zis Mihai, cînd a văzut-o privindu-ne cu ochi măriţi de spaimă. Nu-ţi clintim nici un fir de păr din cap, doar nu sîntem ucigaşi.

Ea, auzind glasul lui blînd, şi-a venit în fire :

— Dacă nu sînteţi ucigaşi, de ce năvăliţi în casa mea ?

— Am nişte socoteli cu boierul.

— Noaptea ? !

— Noaptea, că noi ziua dormim.

Încredinţîndu-se doamna că viaţa nu-i este în primejdie, s-a înviorat de tot şi-a zis :

— Să vă ia dracul !

— Aşa, aşa ! Acu' spune repede unde-i boieru', că am o taină cu el, i-a spus Mihai, rîzînd.

— Ce-ar fi dac-aş ţipa să vină slugile ?

— N-ar fi nimic, că n-ar veni.

Se dumirise.

— Pe unde umblă nopţile nu ştiu ! a spus ea, înciu-

dată, cu gîndul la bărbatu-său. Ori de cîte ori mă deştept din somn, nu dau de el lîngă mine!

Eu, văzînd-o stînd aşa la taclale pe-ndelete, am căzut la bănuială: nu cumva ne paşte vreo primejdie? În clipa asta s-a strecurat în odaie Zdreanţă şi i-a şoptit lu' Mihai:

— Hai, că l-am prins pe boier cu miţa-n sac!

— Ce miţă?! a sărit stăpîna casei, care avea ureche ascuţită.

Dar n-a mai apucat să scoată şi altă vorbă, că am legat-o repede la gură şi am ieşit din odaie împreună cu ceilalţi. Am suit o scară şi am ajuns la catul al doilea, într-o odaie mare şi frumoasă. Acolo, pe lîngă o oglindă cît păretele, un dulap şi alte lucruri se afla şi un pat. Şi-n el — un bărbat şi-o femeie. Ce zic eu «femeie»! O codană de vreo şaptesprezece ani, alături de Vînju. Şi era boieru' ăsta urît ca un maimuţoi pe care-l văzusem o dată la un bîlci! Cînd te uitai la el cum şedea aşa, doar cu capul afară din plapumă, cu faţa lată, numai creţuri, cu ochii mici şi rotunzi, cu ţăcălie rară şi cu urechi puţin clăpăuge, îţi venea să-ţi scuipi în sîn şi să zici: «Fereşte-mă, Doamne, de ceasu-ăl rău!»

— Asta-i miţa! a grăit Zdreanţă, oprindu-se dinaintea lor şi arătînd fata. Ăsta-i boieru', a urmat el, cu ochii la bărbat, iar sacu' pare a fi, după socotelile mele, podoaba de-o vedeţi pe măsuţa lor de noapte. Şi-a-ncheiat: Miţa, cum s-ar spune, e nepoata!

Se vede că-l lămurise Stoiana. Pe măsuţa de noapte sclipea în lumina luminărilor un şirag de mărgăritare, destul să cumperi cu el vreo treizeci de perechi de boi, vreo douăzeci de vaci bune de lapte şi-o sfoară de moşie; asta după cele ce-mi dădeam eu sama din ce ştiam de pe cînd o slujisem pe Stîrcioaia. Şi privirea mi s-a oprit pe obrazul fetei: era alb şi rumen ca un măr domnesc cînd îl culegi proaspăt din pom într-o dimineaţă-nsorită. Şi-avea nişte ochi verzi şi vioi ca de veveriţă. «A dracului, am gîndit eu, cum îşi cunoaşte ea interesu' de mică! De-ar şti cucoana pe unde umblă noaptea boier Vînju, nu i-ar merge bine!» mi-a fulgerat prin minte.

În odaie nu se aflau dintre-ai noştri decît trei inşi: Mihai, Zdreanţă şi cu mine; ceilalţi cotrobăiau prin alte părţi. Le-am luat năframa de la gură. Boierul, cînd s-a

văzut cu gura slobodă, a dat să strige, dar s-a răzgîndit; pesemne că-şi amintise că nu e în patul lui. Fata, în schimb, nu făcea decît să se uite cu ochii ei jucăuşi la noi, mai mult curioasă decît înfricată.

— Ia zi, boierule, unde-i sipetu'? întrebă Mihai. Da' iute, că n-avem vreme de pierdut.

Conu Vînju tăcea, pironindu-l pe Mihai c-o privire cruntă. În timpul ăsta, Zdreanţă se juca, la lumina lumînării, cu şiragul de mărgele. Şi prin ochii fetei, aţintiţi asupra lui, am văzut cum trece prima fulgerare de teamă. Era bunul ei şi se temea să nu-l piardă. E drept că-l plătea, după a mea părere, tare scump!

— Nu vrei să spui? zise Mihai. Trage plapuma de pe el şi pune-l în spinare, Zdreanţă, că ne-apucă zorile. Îl luăm cu noi, ca să-i dăm vreme de gîndit.

Ochii ciocoiului scăpărară.

— Grăbeşte, Zdreanţă, grăbeşte!

Acesta băgă şiragul de mărgăritare-n brîu, dădu plapuma în lături şi răsări amîndoi, goi puşcă, în aşternut.

— Tîlharilor! răcni boierul.

Şi nepoata:

— Vai, colierul!

Zdreanţă zîmbi; trase cu o mişcare scurtă cearşaful de sub ei, îl învăli pe conu Vînju în el ca într-un giulgiu, îl aruncă-n spinare şi ieşi cu dînsul pe uşă cu paşi mari.

— Colierul! mai ţipă o dată nepoata, speriată acum de-a binelea.

În vreme ce Mihai ieşea după Zdreanţă, eu am acoperit codana, zicînd:

— Stai binişor, c-avem o vorbă-mpreună.

Mi-a plăcut de totdeauna ce-i frumos — bărbat ori muiere — precum şi orice vietate. Şi fata asta isteaţă era tare nurlie şi-mi trăsnise prin minte un gînd năstruşnic.

— Ascultă, copilă, am spus eu, aşezîndu-mă pe pat, lîngă dînsa.

Ea m-a privit întristată:

— Mi-a luat perlele!

— Eu zic că dacă ne-nţelegem, le capeţi îndărăt.

M-a aţintit, înviorată, cu privirea.

— Numai să nu afle tanti, a şoptit ea.

— Tanti ?!
— Da, mătușă-mea.
— Aha ! Cucoana din dormitor. Îți făgăduiesc că n-o să afle.
— Ce vrei în schimb ?
— Să spui unde e sipetu'.
— Ohhh !
— E ?
— Nu spun.
— Nu spui, dar știi ! am strigat eu bucuroasă.
— Știu, însă nu...
— Atunci uite ce-i, i-am luat eu vorba din gură, îl aducem pe maimuțoi îndărăt lîngă tine, punem șiragul de mărgele pe masă și-o cărăm încoace, în patu' ăsta, și pe «tanti».
— Să nu faci una ca asta ! a izbucnit ea, speriată.
— Dacă n-o merge altfel, o fac. Să știi, ne grăbim. Uite, îți mai făgăduiesc ca, pe lîngă mărgăritarele astea, să-ți mai fac și parte din ce s-o găsi, dacă mă-ndrumi iute și cum se cuvine, mi-a trăsnit mie prin minte să zic. Te-nvoiești ?
A chibzuit în grabă ; se vedea după chip. A oftat :
— Asta nu se poate, c-or să mă prindă.
— Zi, fată, cum te cheamă ? Ai tată, ai mamă ? Mai ai și altă casă ? Ajută-mă și n-o să te căiești.
Ea a șovăit, apoi a spus, nehotărîtă :
— Mă cheamă Sanda Văleanu...
— Și ?
— Am casă-n Craiova... părinți n-am... au murit...
— Ascultă, zi unde-i sipetu' și-ți aduc banii în Craiova, împreună cu șiragul de mărgăritare ; pe ce stradă stai ?
— Pe strada Grădinari, a șoptit ea după alte clipe de șovăială, dîndu-mi și numărul casei.
Socotea pesemne că dacă nu s-o-nțelege cu mine pierde tot, pe cînd așa îi mai rămînea o nădejde și — cine știe ! — s-alegea și c-un folos mai mare. Poate-i căpătasem și încrederea, că eram hotărîtă să mă țin de vorbă orice-ar fi, dacă ne ajuta să-l prădăm pe jupîn după cum merita. Apoi mi-a șoptit taina.
De-ndată ce-am aflat-o, m-am sucit pe călcîie și-am

ieşit în fugă pe uşă. Parcă mă-ndemna cineva să mă grăbesc. Cei doi flăcăi de la grajd scoseseră trăsura din şopron şi înhămaseră caii să-l luăm pe boier cu noi. Se mişcau tăcuţi; stăpînul conacului era din nou legat la gură şi la ochi. Pînă tocmai îl ridicase pe Vînju de pe scară, unde-l trîntise Zdreanţă, cînd i-am făcut semn să-l pună iar jos.

— Lasă-l aici şi hai înăuntru! am suflat eu.

I-am găsit şi pe ceilalţi; i-am dus pe toţi, abia mai suflînd de nerăbdare, şi le-am arătat sipetu'. Era în spatele unui dulap dintr-o odaie plină de rafturi de cărţi, se deschidea cu o cheie pe care o găsisem, după îndrumarea fetei, într-o legătură de chei din buzunarul de la haina boierului. Aceasta, subţire ca o vergea mai groscioară, abia am băgat-o în broasca din uşiţa de fier din părete şi-am deschis ascunzătoarea, că am rămas cu gura căscată de uimire. Ce să spun? Mi se tăiaseră picioarele de-atîta bănet ce se afla acolo. Grămezile de cîte-o sută de lei, scoşi de Banga Naţională, noi-nouţe, şedeau rînduite frumos, straturi-straturi. Într-un colţ se aflau cîteva teancuri de cîte o mie, şi păretele din fund al ascunzătorii părea căptuşit cu hîrtii de douăzeci; în două pungi mari am dat de galbeni de le zice Napoleoni, după numele unui împărat franţuz, iar într-o cutie încăpătoare, aşternută cu mătase roşie, am descoperit o groază de podoabe, care, cînd am ridicat capacul, au început a scînteia în lumina luminărilor de-ţi luau ochii. Mai erau acolo şi tacîmuri de aur şi argint, precum şi patru sfeşnice mari, de aur.

Noi aveam o desagă de piele; am golit merindele din ea şi am umplut-o cu averea tăinuită. Boierul se pregătise într-adevăr să plătească moşia întru căpătuiala fie-si cu bani gheaţă, şi din cele găsite se vedea că nu-şi dădea toată agoniseala la bangă, pentru că era prea mare avuţia! Cînd să ieşim din casă, l-am lămurit iute pe Mihai despre ce e vorba; l-au umflat pe sus pe boier şi l-au dus de l-au întins, legat, dinaintea uşii odăii lui de culcare. Mai întîi însă au tras pe el cămaşa de noapte ce zăcea la picioarele patului nepoatei, ca fata să scape cu faţa curată.

De' vezi că soarta începuse a-şi depăna firul.

S-a auzit deodată o-mpuşcătură.

— Poterele !

Pesemne că jăndarii nu fuseseră atît de beţi precum crezusem şi, cine ştie cum, dăduseră de noi. Am năvălit toţi pe uş-afară şi ne-am afundat în pădure. Desaga cu prada era la Mihai. Goneam printre copaci ca umbrele, însă jăndarii, că ei erau, se ţineau de noi ca scaiul. Pasămite îi întărîta răsplata Ruxăndroaiei şi a conului Vinjo. Erau şi ei călări ; desluşeam în urma noastră sforăituri şi tropot de copite. În liniştea nopţii, orice zgomot se auzea mai tare ca ziua ; uneori şi cîte un pocnet de puşcă zguduia noaptea. Alergam să ieşim din pădure. Într-un rînd ne-am oprit să lăsăm caii să mai răsufle. După ce am stat aşa pîn-ai număra cam pînă la cincizeci, am pornit iar ; în vremea asta am înfăşurat într-un suflet copitele cailor în cîrpe făcute din cămăşile noastre. Zgomotul ce-l pricinuiam după aia, asemenea unui foşnet, se contopea cu susurul frunzelor. Pe jăndari nu-i mai simţeam decît de departe şi socoteam că ne pierduse urma, însă tropotul cailor a izbucnit după un timp în stînga noastră, iute şi întins ; tăceam ca mormîntu'. Duşmanii noştri se apropiau tot mai tare.

— Vin pe drum bătut ! a şoptit moş Ursu.

Ne-am oprit iar. Jăndarii au trecut prin stînga noastră, şi cam la şaptezeci-optzeci de paşi de noi s-au oprit. S-apropia clipa răfuielii ; ne-am pregătit armele. Mihai a vorbit în şoaptă :

— Desaga e grea : nu sînt numai banii şi podoabele, ci şi tacîmurile, sfeşnicile. Dac-o fi să ne ciocnim cu urmăritorii, ne-ncurcă. S-o ascundem pe vreundeva şi-o luăm mai tîrziu.

Zdreanţă a pierit printre copaci, zicînd :

— Mă duc să caut un loc bun pentru ea.

În jur se lăsase o linişte adîncă ; îi auzeam pe jăndari vorbind :

— Nu-i lucru curat, prea s-au făcut deodată nevăzuţi !

— Or fi nimerit pe drumul ăsta, şi dacă au cai buni, nici dracul nu-i mai ajunge. Cu gloabele noastre...

— Eu cred că s-au oprit pe undeva pe-aproape, am auzit un glas gros ce părea al unui gradat. Este Vizan-

tea, cu ai lui. După tropotul cailor nu pot fi mai mulți de cinci-șase, și noi sîntem zece.

— Ce folos ? Cum să dăm de ei pe beznă asta ?

— Doi dintre noi să rămînă cu caii, iar ceilalți înconjurăm o bucată bună de pădure, tot cîte doi, și-așteptăm zorile. Ei nu cunosc codrul, sînt străini de locurile astea...

Mai departe n-am mai putut desluși ce-au spus ; începuse a bate vîntul mai tare și se întețise foșnetul frunzelor, dar tot am simțit cum se răspîndesc în jurul nostru. A venit și Zdreanță, tiptil :

— Am dat de-un stejar stufos, a șoptit el. Zic să suim desaga-n el și s-o agățăm către vîrf...

— Unde e ? a întrebat Mihai.

— La vreo cincizeci de pași mai la vale.

— Hai !

— Au luat sacul și s-au mistuit în beznă. Ceilalți am rămas pe loc, cu urechile treze. Către stînga și înainte se auzea sforăitul cailor celor ce ne urmăreau.

— Ascultați ! a suflat Pană.

După umblet și glasuri ne-am dat sama că pe drum mergeau doi jăndari.

— Dacă n-au trecut pe drum către marginea codrului, trebuie să fie pe-aici, zicea unul. Că pe părți nu se pot strecura, prea sînt multe desișuri și văgăuni.

Auzeam ceea ce știam și noi.

— Mergem înainte încă vreo patru-cinci sute de pași, a grăit celălalt, și-apoi o luăm la dreapta.

— Cu cît ne îndepărtăm mai mult și înconjurăm un loc mai mare, cu atît mai bine. Dacă punem mîna pe răsplata boierului Vînju și a coanei Stîrcea, ne căpătuim...

Ne temeam să nu dea din copită vreun cal de-al nostru, da' n-a dat ; stăteau liniștiți, de parcă știau și ei că-i primejdie. Curînd, zgomotul pașilor s-a mistuit în noapte și s-a lăsat o tăcere ca de mormînt ; după un nor s-a ițit luna, s-a uitat la noi, apoi s-a ascuns iar. A strănutat un cal de-al lor.

— Sînteți aici ?

Se întorseseră Mihai și Zdreanță.

— Aici. Așteptăm zorile ?

— Nici gînd, a răspuns tată-tău, n-așteptăm decît o rază de lună să-nsemnăm locul. Tu, Zdreanță, dă fuga cu

ceilalți și arată-le stejarul cu desaga. Între timp, eu dau o goană către drum să fac o crestătură pe vreun pom.

Ne-am dus și ne-am întors curînd. Cînd ne-a văzut, Mihai a zis :

— La vreo șaizeci de pași în stînga e un drum, și alături, un mesteacăn bătrîn ; pe el am crestat o cruce, că pe stejarul cu desaga.

Cerul se acoperise de nori, ce se rostogoleau greoi unii peste alții, parcă luîndu-se la întrecere să ajungă numai ei știau unde. Vîntul se întețise. De departe a luminat un fulger, un copac a scîrțiit ușor, și pentru cîteva clipe a răsărit luna.

După ce Mihai a hotărît un plan, toți bărbații au luat-o tiptil înainte. Pe mine m-au lăsat cu caii, legați unul de altul cu o frînghioară. Ascultam, încordată. De izbînda lor atîrna libertatea, dacă nu chiar viața noastră. Vîntul a adus pînă la mine zgomot de luptă, o sudalmă, după care, prin beznă, au răzbit un strigăt și un pocnet de armă. Am luat într-un suflet caii de frînghie și am ieșit în drum. Mi l-a arătat un fulger, ce-a luminat cerul și pădurea ca ziua. Acolo m-am zvîrlit în șa și m-am repezit pe urmele alor mei. Am ajuns ; cei doi jăndari zăceau, legați, lîngă un copac. Unul dintre ei sîngera la umăr. Într-o clipă am dezlegat toți caii noștri și ne-am apucat să legăm de frînghie, unul de altul, fugarii jăndarilor. Cînd și cînd fulgera. Abia sfîrșisem treaba, că dintr-o parte a pădurii s-au auzit un foc de armă, apoi altul. Ne grăbeam ca de frica morții. Ne-am lăsat în seama animalelor ; știam că ele se descurcă ușor. Împușcăturile și strigătele din urma noastră se înmulțeau, dar, înainte de a se dumiri ei ce se întîmplă, noi străbătusem o bună bucată de drum. Ne-am oprit și ne-am adunat grămadă la sfat, care-a fost scurt. Ca să ni se piardă urma, s-a hotărît ca Ursu, deși fusese rănit în lupta cu cei doi oameni ai stăpînirii, să ia caii jăndarilor și să-i presare peste tot prin codru. A rămas să ne întîlnim a doua zi într-o luncă pe care o cunoșteam toți, la vreo opt ceasuri de mers călare, plină de sălcii, mesteceni și ulmi. Am ieșit din pădure și-am gonit pînă către dimineață, cînd ne-am răzlețit unii de alții, pornind cîte unul către locul de adunare.

M-am văzut singură; m-a apucat urîtul, dar m-am îmbărbătat iute. Vîntul stătuse. Pe obraz mă spălasem din vreme de funinge, ca toți ceilalți. Se luminase binișor. Pe ogoare nu te-așteptai să-ți iasă careva în cale; plouase și prea era pămîntul moale. Înaltul se limpezise, și cînd a răsărit soarele, s-a făcut albastru ca sticla. Am auzit o ciocîrlie sus, în văzduh, și de la picioarele mele a țîșnit un iepure. M-am oprit într-o vîlcea, am deșăuat calul, am îngropat șaua-n pămînt și-am ieșit cu calu-n drum, ducîndu-l de-o funioară. Îngropasem și pistolul, că era grĕu de ascuns. Simțind în urma mea o căruță, m-am oprit. Pe capră stătea un moș sfrijit, cu părul sur, cu căciula și ițoalele peticite. În spate, pe-un maldăr de fîn, o bute cît toate zilele. Moșneagul mîna doi cai costelivi.

— Încotro, femeie?

I-am răspuns că mă duc într-un sat, la vreo douăzeci de kilometri de-acolo, pe care-l știam din auzite.

— A cui ești? m-a descusut căruțașul.

— Păi nu-s chiar din satul acela; am tras acolo cu bărbatu-meu de vreo două săptămîni la un văr de-al meu, Ion Amariei.

— Aha! Păi cum să nu-l cunosc eu pe Ion Amariei! a zis el, clipind des din ochi, asta părînd o deprindere a lui. Și ce cauți tocmai pe-aici, singură, cu calul ăsta pe drumuri?

— Mă întorc de la tîrg, unde l-a cumpărat bărbatu-meu, și tot călărind pe deșelate mi-am frînt oasele, că omu' meu a rămas acolo cu treburi.

— Apăi, leagă bidiviul de căruță și suie sus lîngă mine, că mai ai drum lung.

L-am ascultat, și el a dat bici cailor. Mi s-a părut, cînd m-am așezat alături de dînsul, în leagănul din față, că mă privește pe sub sprîncene cu o uitătură iscoditoare.

— Dar dumneata de unde vii, moșule? l-am întrebat eu.

Am încremenit cînd l-am auzit rostind numele satului de lîngă conacul boierului Vînju.

— În noaptea asta, pe boier l-au călcat furii, a mai adăugat unchiașul, și-apoi: Dli, căluții tatii, că n-avem vreme de pierdut. E zarvă mare. Se zice că pe urmele furilor sînt vreo douăzeci de jăndari și s-așteaptă să mai

sosească pe clipă ce trece încă vreo douăzeci-treizeci. Hoții au dat de hrubă cu bănet a conacului și-au umplut vreo trei saci cu prada. N-a mai rămas acolo decît lopata cu care au adunat bănetu' purcoaie, ca să-l ia cu ei.

— Nu mai spune, moșule! am făcut eu pe mirata, ducînd mîna la gură. Că doar n-or fi tocmai atîția bani!

— Nu! Ba te miri cum de s-a găsit numai atît! Moșiile lui s-aștern pînă la Dunăre și-i atît de hapsîn, că să te vadă-ntins în drum și nu ți-ar da o ulcică cu apă.

În clipa asta am auzit în urma noastră tropot de copite; m-am uitat îndărăt și-am văzut apropiindu-se o ceată de jăndari. Cred că m-am schimbat la față, fiindcă moșul mi-a aruncat o uitătură hoțească și-a dat bici cailor. Mă gîndeam c-atîta mi-a fost și mi-am făcut cruce. Aveam ascuns în bete un hanger. Îmi părea rău că zvîrlisem pistolul. Dar chiar dacă aș fi fost mai înarmată, mă puteam pune eu cu atîția? În huruitul și hurducătura căruții, cînd moșul s-a aplecat înainte să dea bici cailor, eu mi-am scos repede hangerul din bete și l-am vîrît în fînul de sub bute. O clipă, mi-am zis să sar pe cal și s-o zbughesc, bizuindu-mă pe iuțeala fugarului, însă m-am răzgîndit — jăndarii erau prea aproape și înarmați. Cu plumbul flintei nu-i de glumă! Și-am auzit un strigăt:

— Opreșteee!

Ne ajunseseră din urmă.

— Hoooo! a făcut moșul, trăgînd de hățuri.

Caii jăndarilor suflau greu, de goană.

— Încotro? a întrebat majurul care-i comanda.

— Acasă, a răspuns unchiașul.

— Unde?

— În jos, încoace, a zis el, arătînd cu biciul în lungul șoselei.

— Răspunde scurt, omule, că te plesnesc de-ți sar măselele din gură!

— Nu mai am decît trei și-ar fi păcat!

— Vorrrba! Zi!

— Zic, cum să nu zic? Vai de zilele mele!

— De unde vii și unde te duci? Ai înțăles ce te-ntreb?

— Țăles.

— Vorbește! a răcnit gradatul.

— Vin din sus și mă duc în jos, în sat.

— Lasă-l dracului, don' majur, a sărit unul. Nu vezi că-i bătrîn? O fi dat în mintea copiilor.

— Stai tu, că nu scapi așa ușor! a urlat omul stăpînirii, dar i s-au oprit ochii pe mine și-a-ntrebat: Tu cine ești?

— Nepoata lu' moș Stan, aici de față, am răspuns eu repede, uitîndu-mă rugătoare la stăpînul căruței.

El nici n-a tresărit măcar.

— Calul ăsta al cui e?

Am șovăit, dar a sărit moșul:

— E-al lu' Ghiță Iabrașu. L-a cumpărat la tîrg și mi l-a-ncredințat să-l duc acasă. Ehe! Mare bine-mi făcuși, don' majur, că dacă nu s-auzea tropotul cailor voștri, mi-l răpeau niște călăreți răi.

— Călăreți?!

— D-apăi cum!

— Cîți erau?

— Să tot fi fost vreo șase-șapte. N-am apucat bine să-i număr: de frică.

— Ei sînt! a răcnit gradatul. Și-ncotro au luat-o?

— Drept în sus pe șușea.

În clipa următoare, jăndarii au țîșnit din loc și s-au pierdut curînd în zare. Moșul s-a-ntors către mine:

— Ai scăpat!

L-am privit, uluită.

— Te miri? Se vede din ochi că ești muiere dîrză, și calul e animal de preț, nu mîrțoagă ca ai mei. Și-n satu' de care-ai vorbit nu se află nici un Ion Amariei. Se nimerește că eu tot de-acolo sînt, a încheiat moșul, zîmbind.

M-am uitat lung la el. Îmi scăpase viața. Un biet amărît; se ghicea după fața lui suptă.

— Ce te făcu, moșule, să mă aperi?

— Nu ești țărancă?

— Ba sînt.

— Și nu te cheamă Zamfira?

— Ba așa mă cheamă, am zis eu, rîzînd.

— Și mai întrebi ce mă făcu?

— Nu, dar...

— Și dacă ți-aș mai spune că te-am văzut cînd ai ascuns hangerul în căruță?

— Acu-nțăleg, moșule, gata!

— Jăndarii au dat de-o gazdă de-a voastră din satul de-a mas peste iarnă nu-ș care dintre voi. Așa că știi. lili, căluții tatii, hiiii! Că-i zi mare pentru noi, ducem ;peți de vază :

Zamfira, pui de țărancă,
Cea cu suflet de lupoaică...

— Taci, moșule, că mă dai pe mîna jăndarilor și-abia i scăpași de ei!

Ochii bătrînului străluceau ca două luminițe, de-l fău mai tînăr cu douăzeci de ani.

— Ehe, cît îs eu de hîrb și tot nu m-aș lăsa, de m-ați i cu voi. Fată, fată, dacă tu și Vizantea ați vrea, ați una o oaste, că năduf u-i mare peste poate.

— Eh, asta ar fi mai greu...

— Mai greu? Nu mă duce capul să-ți spun c-ar fi ou ori ușor, ci numai ce știu. Că viața e pentru cei mulți o năpîrcă ce te mușcă fără cruțare. Și tare ne-am cura, de-ar fi și cu primejdie de moarte, să zicem o ă răspicat: «Vrem și noi să trăim!»

Căruța hurduca pe drum, căluții trăgeau din greu, și chiașul își vărsa focul. Făcea cărăușie, Ca Mihai pe vremuri, însă fără tinerețea, dîrzenia și priceperea acestuia.

— M-am zbătut fără hodină, de cînd mă știu, ca peș-e-n cîrlig, zicea el. Și ca mine s-a zbătut și se zbate i tot satu'. Sărăcia ne e mumă, boala, frate și soră, u' e una cu biru', ciocoii și bogătanii se gîndesc numai folosul lor. Omu' e animal, și animalu', om, că, uită-te popîndăul ăla din marginea drumului, urmă bătrînul, ținînd cu biciul un popîndău ce-și făcea liniștit mustă-, de o mie de ori e mai fericit decît noi! El adună și ncă — nu-l asuprește nimeni, nimeni nu-i ia îmbucă-a de la gură. Tare nedrept făcuși viața, Doamne! ă el, ridicînd ochii la cerul străveziu și la soarele străitor. Apoi urmă: Încotro, fată?

— Jăndarii pe unde-or umbla, moșule?

— Apăi, cam peste tot de cînd v-a descoperit bîrlo-, dar sînt venetici de meleagurile noastre și de oameni, i că-i mai poți păcăli.

Atunci i-am spus s-o ia către locul nostru de întîlnire.“

IX

„Rar ne ieşea cîte un român în cale. Satele, îndepărtate unele de altele, le ocoleam. N-auzeam decît vreun zvon, de departe, şi lătrat de ciini. Mă simţeam pierdută în nesfîrşitul înverzit din jur, şi-n suflet mi se lăsase ca o negură.

— Tot ce vezi e munca noastră, a zis moşneagul, arătînd cîmpia cu biciul — de-aici şi pînă-n zare şi dincolo de ea, da' rodul nu-i al nostru. Hiii, căluţii tatii, c-avem drum lung, să ducem fata de-mpărat la loc de taină, pe meleaguri unde nu te doare nimic şi toate te bucură, de-ţi aduci aminte de anii copilăriei.

Pe drum am mai întîlnit odată cîţiva jăndari, pe care moşul i-a îndrumat anapoda, ca şi pe cei dintîi. Că era unchiaşul acesta, în ciuda nenorocirilor prin care trecuse şi a anilor lui, un om isteţ, care, poate tocmai din cauza soartei sale ajunsese să nu-i mai pese de nimic; nu-l mai speria nimic, fiindcă nu mai avea ce pierde. Ba, uneori, îi apărea în ochi o licărire vioaie de om şugubăţ şi trîntea cîte una, de te cruceai.

Cum a făcut, cum n-a făcut, ducîndu-mă pe drumuri lăturalnice, am ajuns pe la prînz la locul întîlnirii, în luncă. Moşneagul a tras căruţa într-un luminiş, iar eu i-am căutat pe-ai mei. I-am găsit la sfat, pe malul apei, într-o vîlcea, unde-şi adăpostiseră şi caii. Moş Ursu, rănit, şedea întins pe-o pătură. Le-am povestit cum ajunsesem la ei, lăudîndu-l pe bătrîn.

Mihai stătea-ncruntat, gînditor, pe-o piatră.

— Nu, desaga n-o putem lăsa mult timp în copac, a zis el, parcă răspunzînd unui gînd. Unde e moşul tău, Zamfiro? Omul mi se pare isteţ şi de nădejde.

L-am dus la bătrîn, și cei doi s-au măsurat o vreme din priviri. Ochii moșului s-au aprins :

— Nu-mi pare rău că te văzui, Vizanteo !

— Nici mie. Mi-ai scăpat nevasta cu zile.

— Mi-am mai amintit din tinerețe, că de dădeam pe-atunci de-un om ca tine, mă făceam și eu haiduc.

— Omul, cît trăiește și se mai ține pe picioare, are încă vreme să se facă.

— Adică, așa, c-un picior în groapă, și cu altul pe spinarea unui ciocoi ! Ar fi ceva, că-n clipa morții l-aș lua de gît și m-aș duce cu el la Dumnezău să ne judece pe sfînta dreptate, ca s-apuc măcar în cer un locșor mai călduț.

— Pînă la Dumnezău te mănîncă sfinții și cine știe pe unde mai nimerești ! răspunse Mihai, zîmbind. Acu' spune, moșule, cu ce vrei să te răsplătesc ?

— C-o strîngere de mînă haiducească și c-un Doamne-ajută.

— Cu nimic alta ?! Ai scăpat viața unui om !

— Pentru viață de om nu iau plată.

— Ascultă, frate, zise Mihai, după ce-l mai iscodi îndelung cu privirea din cap pînă-n picioare, vrei să fii haiduc ?

Acesta-l privi nedumerit.

— M-ar ajuta oare puterile ? grăi el după o vreme, cu îndoială.

— Cred că te-ar ajuta.

— Dac-oi mînca pe săturate vreo trei săptămîni, te pomenești că mă-nviorez ca armăsarul răpciugos cu care-a pornit Făt-Frumos s-o scape pe Ileana Cosînzeana din ghearele zmeului ! spuse moșul mai înderîdere, mai în serios.

— Niciodată nu se știe. Acu' zi, te faci haiduc ?

— Vrei, calule, ovăz ?

— Atunci dă-mi mîna.

Și-au strîns mîinile.

— Cum te cheamă, bătrîne ?

— Petre Nicoară.

— Apăi, moș Petre, de-acu' ești haiduc pe viață.

— Mulțumescu-ți ție, Doamne, c-o apucai și p-asta ! Care-i porunca ?

— Să iei o desagă din pădurea boierului Vînju. Îți încredințez nevasta. O dai drept nepoată, Mergi unde ți-o arăta ea. Luați desaga și porniți pe drumuri ocolite, ferindu-vă de jandarmi, către Desnățui. O să te ducă la un om de-i zice Gheorghe Timofte. El o să știe unde mă aflu. Te las în sama lui și a nevestei.

Ascultîndu-l, am început a înțălege ce voia. Descoperindu-se una din gazdele noastre de către jandarmi, după cum îi spusesem eu din cele aflate de la moș Petre, Mihai se temea ca ei să nu fi dat și de celelalte, și puterele să nu ne urmărească ușor. În desagă era o nemaipomenită avere și trebuia să punem mîna cu orice preț pe ea; iar moșul, din partea locului, părea potrivit să mă ajute.

— Și-acu', unchișule, a zis Mihai, rămîi aci pînă ce ne-om întoarce. A luat calul meu de căpăstru și-a urmat: Hai, Zamfiro!

Ne-am sfătuit cu toții și s-a hotărît ca ei să pornească în goană către Desnățui, îndepărtîndu-se tot mai tare de conacul lui Vînju, apoi să bîntuie curțile ciocoilor, ca să-i atragă pe urmăritori și să-mi dea mie prilej s-ajung mai fără primejdie la desagă. Oricum, eu să mă țin răbdătoare pe lîngă moșneag pîn-oi lua desaga, după care să ne ducem împreună acolo unde se hotărîse.

M-am întors cu Mihai la moș Petre și ne-am despărțit.

Cînd am ajuns în satul moșneagului, acesta a oprit la crîșmă să dea butea-n primire circiumarului, că era a lui: un rumân îndesat și scund, cu mustață pe oală, pe cap cu o clădăraie de păr și cu niște ochi mici ca de viezure.

— Pe unde umbli, moșule? l-a întîmpinat el.

— Eh, mi s-a rupt osia din spate și m-am dus la un fierar din drum s-o dreagă. L-am așteptat aproape-o zi, că era la o nuntă; am mas acolo, și-a doua zi, altă dăndănaie, nu se dezmeticea neam. Nu s-a trezit decît după ce l-am dres cu o juma de țuică și cu o ciorbă de potroace, cumpărate pe bani gheață de la unul ca tine.

— Și-acu' vrei îndărăt jumatea de țuică și ciorba de potroace?

— Nici vorbă, da' și banii de osie, că s-a rupt din pri-

cina butei. Eu ți-am spus: «Marfa e prea grea pentru căruța și căișorii mei», da' n-ai vrut să m-asculți.

Crișmarul nu l-a crezut și s-a uitat la osie. Eu gîndeam: «Uite că-l prinde cu minciuna!», cînd l-am auzit pe negustor grăind:

— Așa-i. Bine. Ți-o plătesc.

Pesemne că moșul o dresese mai de mult, și negustorul nu știa.

Pe cînd descărcau butoiul, cîrciumarul a rămas cu ochii la mine.

— Frumușică fată!

— Cred și eu. Îmi seamănă, că-i sînt unchi.

— N-o fi a Saftei?

— Ba a ei.

— N-am mai auzit de ea de aproape douăzeci de ani, de cînd a plecat din sat.

— Auzi acum. Da' nu te linge pe degeaba pe buze, că nu-i de cumpărat. E fată cu parale. Tată-său îi dă de zestre șase perechi de boi, patru vaci și optzeci de pogoane de pămînt.

— Cum de-a făcut avere?! a-ntrebat negustorul, fluierînd a uimire.

— A furat-o.

— Cuuum! strigă crîșmarul, întorcîndu-se către moșneag, care-l privea cu o luminiță jucăușă în ochi. De unde-a furat-o?

— Apăi de unde! Din crîșmă, ca și tine, că tată-său e crîșmar.

Omul a pornit a rîde. În vremea asta butea fusese descărcată și am intrat în cîrciumă. Era plină de rumâni, iar într-un colț, la o măsuță, se aflau patru jăndari. Fumul îl tăiai cu cuțitul și duhnea a țuică, iar vorba mușteriilor se auzea ca zumzetul dintr-un stup. Ne-am așezat la o masă. Oamenii vorbeau de furii care-l prădaseră pe Vînju.

— L-au găsit pe boier legat cobză pe dușumea, la ușa odăii lui de culcare, cu ochii cît cepele, și la obraz, pămînt, de cătrănit ce era.

— Cică i-a prădat și pe musafiri, a sărit unul cu gura plină de mulțămire.

— Ehe, mare-i Dumnezău!

După ce am mîncat bine amîndoi, moșul s-a socotit cu crîșmarul pînă la cel din urmă sfanț, am ieșit afară, am înhămat caii, ne-am suit în căruță și-am luat-o spre casă. Oamenii aprinseseră opaițele, ori cîte-o lambă. Se-ntunecase bine. Un rumân venea cîntînd pe uliță — pesemne de la cîrciumă și el. De după un geam luminat am auzit un scîncet de copil ce se-mpletea cu lătratul cîinilor. Se înnourase și era întuneric mare.

Am dormit amîndoi, neîntorși, pînă-n zori. Ne-am deșteptat; către răsărit cerul ce înroșise ușor, ca o fată mare cînd dă pe negîndite cu ochii de flăcăul care-i place; am înhămat caii și-am pornit pe drumul zvîntat. Ogoarele se-ntindeau ca o apă din zare-n zare și bătea un vînt călduț, alungînd negurile și ajutînd lumina să se reverse peste plaiuri. Umplusem căruța cu fîn, și dedesubt, ascuns bine, îmi dosisem hangerul. Peste vreo trei ceasuri am ajuns într-o luncă și am hotărît să odihnim caii, că erau tare pirpirii; însă abia i-am deshămat și i-am priponit lîngă un petec mare de iarbă, că am auzit pe drum ropot de copite. Și de noi s-au apropiat patru călăreți în fugă aprigă. Moșul m-a privit cu o fulgerare-n ochi. Cei patru s-au oprit în sforăitul cailor și într-un nor de praf.

— Încotro?

Vorbise comandantul lor, un sărgent îndesat, lat în spate, puternic, cu un obraz rotofei de prostănac și cu ochi rotunzi, răi, plini de viclenie.

Eu i-am zîmbit, apoi mi-am lăsat ochii în jos, făcînd pe sfioasa, în vreme ce mă apropiam de căruță; nu voiam să mă dau vie pe mîinile lui. Eram hotărîtă să mă apăr. Aflaseră, gîndeam eu, cine știe cum, că mă vînturam pe drumurile din partea locului și erau pe urmele mele.

— Ce te zborșești așa la mine, don' sergent Oarcă? îl repezi bătrînul. O să-mi sperii mîrțoagele, de-o să piară și urma de vlagă pe care-o mai au.

Omul stăpînirii îl privi mai cu luare-aminte și-l recunoscu.

— Dumneata ești, moș Petre?

— Eu. M-ai uitat și n-au trecut nici doi ani de cînd ai plecat din satul boierului Vînju!

— După jaf, boierul s-a plîns la Craiova împotriva

ălui care mă înlocuise și-am fost mutat iar aici, la el. Da' fata asta cine-i?

— Neposta mea. Odraslă de om bogat. Crișmar, nu ca mine.

Omul stăpînirii m-a învăluit, curios, cu privirea.

— Și-acum încotro?

— La curtea boierului Vînju, să văd dacă dom' administrator Stratilat n-o avea vreo treabă cu mine.

— Bine, a zis el, și după ce mi-a mai aruncat o uitătură cercetătoare și pofticioasă a plecat mai departe, pierind cu ai lui după un cot al luncii.

Abia s-au îndepărtat, că moșul a dat cu căciula de pămînt, trăgînd o-njurătură pe-alese; a înhămat caii la căruță, și-n vreme ce ieșeam din pădurice, își vărsa focul, cîntînd cu jumătate de glas:

Vai și-amar de noi, săracii,
Că ne-au năpădit gîndacii,
Domni gîndaci cu pălărie
Care rod tot de pe glie,
Ajutați de domni jăndari,
De primari și de notari.
Stăpînire, stăpînire,
De-ar fi dup-a mea pornire,
Te-aș face o pietricea,
Într-un puț te-aș arunca,
Și deasupră-ți un deal mare
Răsturna-ți-aș în spinare...

Am trecut printr-un sat. Și-n fața crișmii am văzut caii jăndarilor legați la gard. În cel mult un ceas ajungeam în pădurea cu desaga. Peste o vreme am auzit în urma noastră venind în goană o trăsură, în strigătele vizitiului. Am întors ochii și-am zărit-o apropiindu-se în fuga mare, într-un nor de praf. Patru cai alergau întins la drum, însoțiți pe margine de cinci oameni călări, înarmați. După slugile înarmate am știut cine era în trăsură și, apucîndu-mi iute năframa, am tras-o mai pe față. Era coana Ruxandra. Singură. Stătea dreaptă în perne, îmbrăcată de drum, în mînă cu mănuși, la gît, peste gulerul de dantelă, cu un șal subțire de mătase, în cap cu o pă-

lărie cu margini late, pusă nițel într-o parte. «Voleta», cum îi zicea ea, și-o ținea ridicată. Pe umeri, desfăcută, avea mantila de călătorie. «Ce ți-aș zburătăci eu pălăria din cap cu voletă cu tot», mi-am zis eu, uitîndu-mă de după năframă. A trecut într-un nor de praf și s-a mistuit în zare.

În sfîrșit, am intrat în codrul boierului Vînju. Mă și vedeam cu avutul sărăcimii în căruță. Mi-am făcut cruce. Inima îmi bătea să-mi sară din piept. Însă n-am făcut bine cinci sute de pași printre copaci, că s-au speriat caii de cine știe ce jivină, au luat-o razna, au lovit căruța de-un stejar și s-a rupt osia din spate în locul unde fusese dreasă. La strigătele moșului, care căuta să liniștească mîrțoagele înfricoșate, a apărut un pîndar.

— Ce-i ?... Aha, dumneata ești, moș Petre? Ce s-a-ntîmplat ?

— S-a rupt căruța.

În clipa asta a răsărit lîngă noi și sergentul Oarcă împreună cu ceilalți.

— Ce-i, moșule, o pățișî ?

— După cum se vede.

Moșneagul era tare amărît.

— Pagubă mare ! Numai Pintea de la curte o poate drege, a zis pîndarul. Că fierarul satului e bolnav.

— Ceasu-al rău, a spus și sergentul, cu ochii la mine.

— Dă fuga, fată, la curte, mi-a poruncit moș Petre și adu-l pe Pintea încoace. Mi-e prieten și-i meșter bun.

— Știi pe unde s-o iei ? m-a întrebat sergentul.

În prima clipă, împinsă de nerăbdarea de a ajunge cît mai grabnic la stejarul cu desaga, m-am simțit îndemnată să-i spun că știu, dar m-am răzgîndit iute, dîndu-mi sama că aș greși, fiindcă n-aveam de unde să cunosc drumul prin pădure. Am ghicit după privirea lui că vrea să mi-l arate el. Neavînd încotro, m-am împăcat și cu gîndul ăsta și-am hotărît să folosesc prilejul să-l îmbrobodesc o țîră, nădăjduind că mi-o fi cumva de folos în treaba pe care o aveam de îndeplinit, și-am răspuns :

— Nu.

După cum mă așteptam, el a zis :

— Ți-l arăt eu.

După ce i-a trimis pe cei ce-l însoțeau în sat, la post, am plecat cu el prin pădure, dînsul, cu calul de căpăstru. Am ieșit în drumul pe care-l străbătusem noi în noaptea cînd îl atacasem pe boier. Am recunoscut locul unde ai noștri îi doboriseră și-i legaseră pe jăndari ; la vreo cincizeci de pași mai departe se afla mesteacănul, pe el cu crestătura făcută de Mihai. Am trecut și pe-acolo. Îndepărtîndu-mă, plîngea sufletu-n mine. Aproape, în pădure, era desaga noastră.

— Zici că tată-tău e crișmar ? m-a întrebat sergentul.

— Îhî, am răspuns eu, tresărind, deșteptată din gînduri.

— În sat bogat ?

— Îhî, am răspuns eu iar.

— Cîte vaci are ?

— Opt.

— Și boi ?

— Trei perechi.

— Pămînt ?

— Mult.

Pe măsură ce mă iscodea, și eu îi răspundeam, ochii lui mici, rotunzi, s-aprindeau tot mai tare.

— Cît de mult ?

— Ghici ! am făcut eu, cu capul în pămînt.

— Douăzeci de hectare ?

— Mai mult.

— Treizeci ?

— Mai pune.

— Doar n-o avea patruzeci de...

— Ba șaizeci.

A rămas buimac, privindu-mă cu ochi pierduți.

— Și ție ? a suflat el de parcă i se oprise o sarma-n gît, cît îți dă ?

— Ce ?

— Pămînt ?

— Sînt singură la părinți.

A răsuflat de parcă se îneca. Ochii lui răi s-au îndulcit ; căta cu poftă-n gol, și cînd s-a uitat iar la mine a tresărit. M-a cuprins cu o privire de stăpîn, dar cu gîndurile parcă într-altă parte.

— Cît mai zăbovești pe-aici ?

— Pin' s-o drege căruța.

— O să vin să te văd.

Mergînd, m-am rezemat ca din întîmplare de el și, punîndu-mi bărbia-n piept, am șoptit:

— Să vii... te-aștept.

Atunci s-a-nfierbîntat.

— Ești fată pe placul meu, s-a răsuflat dînsul. Mi-ai plăcut din prima clipă. Te iau de nevastă și, să știi, sînt bărbat eheee! Și mi-e scris să ajung și om bogat. Mîine-poimîine mă vezi major; îți dai seama ce-i aia, ce să-ți mai spun! Stăpînul satului: el taie, el spînzură, e omul boierului. Sărăcime multă și de la fiecare pică cîte ceva, de frică. Am mîna grea cînd e la o adicătelea. Țăranii mă cunosc și mă respectă. Belșug ca-n casa mea n-o să găsești nicăieri; nici la tată-tău, cît îi el de-nstărit. Odată-l auzi pe boier: «Oarcă!» «Porunciți!» «Țăranii s-au înrăit ca fiarele, fac zîmbre pămîntului meu. Ia vezi de le bagă mințile-n cap. Pentru început, ia ici doi poli». «Țăles, să trăiți!» Și mă pun cu milităria pe ei. Și-azi doi poli, mîine doi poli, s-adună ban pe ban; iar de la țăran, azi o gîscă, mîine-o rață, poimîine șapte-opt ouă — nu cheltuiești măcar o bănuță pe de-ale gurii și-a ta e lumea!

Oh! cum l-aș fi plesnit! Dar m-am făcut ca mierea și, uitîndu-mă în ochii lui, am îngăimat cu adîncă simțire:

— Eu... eu... de mă mărit, un om ca tine vreau să iau.

El s-a oprit, pironindu-mă cu privirea și, răsuflînd adînc, a spus:

— N-o să-ți pară rău!

În clipa asta ne-a ajuns din urmă un jăndar de-al lui.

— Don' sărgent! Don' sărgent!...

— Ce-i, mă? l-a repezit el, supărat.

— Veniți grabnic la post, c-a sosit un curier de la don' căpitan.

— Bine. Apoi întorcîndu-se către mine, a zis: În trei-patru ceasuri vin și eu la Pintea să mai stăm de vorbă.

A încălecat, și eu am rămas singură. Am așteptat pînă ce s-a pierdut tropotul copitelor. Se lăsase liniștea. Nu se mai auzea decît ciripitul păsărilor și foșnetul vîntului în bătaia ușoară a vîntului. M-am întors încet îndărăt, pe drumul pustiu, cu urechea ciulită. Am luțit pa-

sul. Nu aveam decît un singur gînd : să iau desaga, s-o duc la căruță și s-o ascund sub fîn. Ce voi mai face după aceea nu știam încă și nici nu mă străduiam să gîndesc. Am dat de copacul din drum, însemnat de Mihai, și am ajuns curînd la stejarul cu pricina. M-am cățărat în el și m-am pus pe căutat. Am cercetat coroana copacului bucată cu bucată, suind tot mai sus, dar n-am găsit nimic. Am luat-o din nou, de sus în jos, de jos în sus, pe toate laturile : zadarnic ! Nu am dat de urma saculuí ! După ce am mai scotocit frunzișul ultima dată, cu de-amănuntul, fără nici un folos, am coborît.

Desaga pierise !... Am stat așa, la picioarele stejarului, ca năucă. Și deodată mi-a răsărit în minte gîndul că boierul ajunsese în stăpînirea ei prin cine știe ce întîmplare — că Vînju nu-mi ieșea din cap nici zi, nici noapte — și gîndul ăsta m-a făcut să mă cutremur de obidă. L-am vestit de îndată pe moș Petre de lipsa averii din stejar, am dus căruța cu chiu cu vai la conac, la Pintea, și ne-am aciuat acolo, hotărînd ca, dacă n-om descoperi nimic pînă ce s-o drege osia, să ne mutăm în sat, la un prieten de-al moșneagului, anume Corbu."

XI

„Ehei, fată, fată ! Omu' nu știe niciodată ce-l așteaptă, că de-ar ști, multe cărări ale vieții s-ar netezi ca-n palmă. Dar și dacă te-ndîrjești mai netezești cîte-o cărare, și de nu vine vreunul să-ți arunce un retevei între picioare să cazi, apăi, mergînd tot înainte, ajungi la un capăt de drum.

De nu vine...

Fierarul era un om îndesat și mohorît ; pe obrazul lui lat nu vedeai un zîmbet. Rar dacă i se aprindea în ochii mici cîte o lumină, ce se stingea aproape tot atît de repede pe cît apărea. Se născuse în satul din apropiere, și la curte intrase ca fierar de vreo trei ani. Fiind om ursuz, deși destul de tînăr, a cerut de la început să locuiască singur într-un bordei din hotarul dinspre pădure al conacului. Acolo își petrecuse viața pe vremuri grădinarul, om bătrîn, care-și dăduse sufletul cu un an mai înainte de venirea lui Pintea. Noul grădinar, mai tînăr, nu se mai mulțămise cu bordeiul și se mutase în casa slugilor, mai bună de locuit și mai apropiată de grădina de care trebuia să aibă grijă. Aici ne-a adăpostit el, pe mine și pe moș Petre. De la Pintea am aflat că domnișoara Sanda avea obiceiul să se plimbe prin pădure în fiecare zi, către seară, ieșind din conac întotdeauna pe același drum — pe lîngă coliba fierarului.

M-am așezat la marginea pădurii pe-o buturugă și-am așteptat-o. Printre coroanele copacilor se vedea soarele-n apus, mare și sîngeriu. Era liniște. Păsările codrului și zgomotul ciocanului pe nicovala fierarului — numai ele clătinau tăcerea. Am văzut-o pe Sanda Văleanu apropiindu-se de mine agale, îngîndurată și tristă. Purta o ro-

chiță ușoară de oraș, scurtă pînă la genunchi, ca fetițele. Părul negru îi era legat la spate cu o fundulița albă. Avea o frunte nu prea lată, ușor boltită, ochi verzi ca de veveriță, un nas mic, în vînt, buze pline și două gropițe-n obraz. Cînd te uitai la ea așa, de sus pînă jos, ai fi pus mîna-n foc că-i neprihănită ca Sfînta Fecioară, da' eu știam ce-i poate pielea și-am zîmbit.

A ajuns în dreptul meu, mi-a aruncat o privire scurtă și-a mers mai departe. Nu mă recunoștea. În noaptea atacului fusesem boită cu funingine pe față.

— Sanda Văleanu, am șoptit eu.

Ea s-a oprit uimită-n loc, cu ochii la mine, dar mi-a recunoscut glasul, obrazul i s-a destins și-a zîmbit bucuroasă :

— Tu ?!

I-am povestit pe scurt ce se-ntîmplase.

— Și colierul meu ? a întrebat ea, speriată.

— Tot în desagă.

S-a întunecat și mai rău la față. Parcă i se lăsase vîrful nasului mai jos.

— Și-acum ? a întrebat dînsa, după ce și-a mai venit în fire.

— Trebuie să dăm de furi.

Cînd am spus vorbele astea, cu toate că eram cătrănită, am zîmbit, gîndindu-mă : «Boierul a furat averea asta de la țărani, noi, de la el, altul, de n-o fi chiar el, de la noi. Furi sînt mulți și feluriți, numai păgubașii sînt tot ăia.»

— Ție îți vine a zîmbi, a zis fata.

— Lasă că de-aia sînt aici, ca să dăm de ce-am pierdut. Eu mă țin de-nțelegere.

— Și eu ce-am de făcut ?

— Să descoperi dacă nu cumva desaga noastră se găsește în taina boierului.

— Nu cred, a spus ea cu îndoială, aș fi știut.

— Dar dacă s-a ascuns de toți ?

— Chiar și de mine ?!

— Chiar și de tine.

— Mda ! Bine. Cît mai rămîi la conac ?

— Cred că pînă mîine. Apoi ne ducem în sat la un om de-i zice Corbu.

— Îl cunosc.

A doua zi dimineața ne-am mutat în sat. Căruța era gata. Era o așezare pricăjită, pe care o cunoșteam oarecum de cînd ne ascunsesem la moș Udrea să pregătim furtul cailor. Corbu, să fi avut vreo șaizeci de ani, trăia împreună cu soața sa, maica Maria, de pe urma unei grădini de vreo trei sferturi de pogon, pe care munceau de se speteau. O săpau, o grăpau, făceau răzoare, semănau, pliveau, cărau apă cu găleata de la o fîntînă din drum și o stropeau cînd nu dădea cerul ploaie la vreme. Moșneagul și baba roboteau din zori și pînă-n noapte, de era mai mare mirarea. El, mic de stat, slab, pe cap cu o claie de păr alb, cu fața numai crețuri, cu mustăți mari și barbă, pe jumătate orb. Cînd îl vedeai cărînd apa cu două găleți pîntecoase, te minunai de unde lua atîta putere. Ea, la fel. Slabă ca o scoabă, adusă de spinare, cu fața ca o pungă strînsă la gură, cu ochii înfundați în găoacele lor. Curgea fusta de pe dînsa ca trențele de pe o sperietoare de ciori. Cu picioarele goale, crăpate de noroi, julite de pietre și ciulini, părea mai mult un sac de oase. Cu toate astea îi stătea moșului alături cu sîrg și dîrzenie în toate strădaniile lui.

De unde luau puterea ? Din inima lor de părinți.

Aveau doi flăcăi care plecaseră la oraș să-și caute de lucru. Neștiutori de carte, munceau cu brațele pe unde apucau și ce apucau. De cum începea primăvara pînă toamna tîrziu, băieții se pomeneau cu moșul — venit în căruța vreunui om cumsecade — care le aducea tot felul de roade din grădina lui. «Burta noastră e mică, zicea el. Voi să nu răbdați de foame». O singură meteahnă avea bătrînul. Poate de amarul băieților, de năduf ori de înclinarea firii lui, căzuse la darul beției. C-avea-n grădină cinci pruni mari, stufoși, care dădeau în anii buni o groază de prune, de unde moșul s-alegea cu un butoiaș destul de încăpător de țuică.

Ne lăsase odaia lor— singura pe care o aveau — îngropată în pămînt, ei mulțămindu-se să doarmă afară, sub șopron. N-a trecut mult și m-am pomenit cu ser-

gentul Oarcă. Tocmai îi dădeam o mînă de ajutor lu' moș Corbu la plivitul unui răzor de ceapă. Cînd acesta din urmă l-a văzut pe jăndar, a scos o-njurătură înfundată. Avea curaj, că trăsese mai nainte la măsea vreo două țoiuri de țuică. Eu am sărit printre răzoare și am alergat la poartă, fiindcă, după obrazul sergentului, mi se părea că mi-aduce o veste mare.

— Hai cu mine pînă ici în pădure, a zis el. Am să-ți spun o vorbă. N-am venit aseară și-o să afli de ce.

Mi-am legat mai bine basmaua pe cap și l-am urmat. Codrul era aproape. Am intrat în el și ne-am oprit lîngă un arțar.

— Știi să păstrezi o taină? m-a-ntrebat sergentu-n șoaptă, uitîndu-se cercetător în jur.

— Nici vorbă. Spune!

— Află că tîlharii au ascuns în pădure prada luată de la boier Vînju.

— De unde știi?! am întrebat eu, uimită.

— Ascultă. Ieri, după ce ne-am despărțit, m-am dus la post, mi-am văzut de treburi, apoi am pornit spre tine, la Pintea, cum ne-nțelesesem. Trecînd printre copaci, sub un stejar am văzut ceva licărind în iarbă. M-am aplecat și-am ridicat de jos... un galben! Înțelegi tu? Un galben! Ca fulgerul mi-am amintit de cuvintele unuia dintre cei doi jandarmi atacați de tîlhari în noaptea jafului, cu care am vorbit cînd am luat postul în primire: «I-am văzut pe hoți grămadă la lumina unui fulger, a spus dînsul. Nici unul nu părea să ducă o greutate mai mare pe greabănul calului». Atunci n-am luat seama la vorbele lui, dar, ținînd galbenul în palmă, mi-a venit gîndul că tîlharii ascunseseră prada în pădure. De ce? Se temeau că într-o ciocnire cu jandarmii n-or să se poată mișca în voie cu o greutate atît de mare pe greabănul calului. Unde mai pui că animalul se putea prăbuși sub cel ce ducea prada, lovit de un glonț. Și o dosiseră, băgată fără-ndoială într-un sac, în stejarul la picioarele căruia găsisem galbenul. M-am suit repede-n copac, însă n-am găsit decît crenguțe frînte, ramuri despoiate de frunze și un loc unde părea că fusese atîrnat ceva greu. Nici vorbă că prada fusese ascunsă acolo. Cine dăduse de ea? Pădurea e a boierului. În cei din urmă ani a fost

pusă pază strașnică să nu intre nici un țăran în ea. Trei pîndari o cutreieră, cu schimbul, zi și noapte. Cu toate astea cineva intrase. Am început cercetările. Pînă-n miezul nopții am aflat că au fost în codru, după săvîrșirea jafului, boierul Vînju, doi țărani, anume Gheorghe Mînzatu și Ilie Pleasnă, un boier scăpătat, Alexandru Vartan, și o fată, Gherghina Floarei.

Ascultîndu-l, am ghicit ce înseamnă viclenia din ochii lui. Omul avea daruri de copoi. Și din clipa aceea am început a nădăjdui că voi da de urma desăgii.

— De boier nu poate fi vorba, a urmat sergentul. Dacă și-ar fi găsit avutul, ar fi spus. Și i-am luat la socoteală pe Gheorghe Mînzatu și Ilie Pleasnă. I-am arestat în toiul nopții și i-am anchetat. Mi s-au umflat pumnii și mă dor de nu mai pot. A trebuit să-mi țin mîinile mai bine de un ceas în apă rece. Sînt încăpățînați, da' pînă la urmă or să spună și visu' pe care l-a avut muica lor cînd i-a fătat. Atît au mărturisit, că au vrut să fure lemne. Unuia i-am scos vreo doi dinți și i-am umflat falca, de s-a făcut neagră ca pămîntu', altuia i-am înnegrit un ochi, i-am spart buzele și i-am crăpat o ureche. Ca să știi, un jandarm muncește mult, din greu, și are o mare răspundere. Dar dacă averea jefuită a fost dibuită de careva, apăi eu nu cred că au găsit-o ei.

— Atunci pentru ce-i mai bați?

— Eh! Am zis: „Nu cred", da' nu știu. Oricum, am ochii pe altcineva.

— Pe cine?

— Pe Gherghina Floarei.

— E din satul ăsta?

— De-aici.

— Și de ce crezi că...

— Fiindcă e țigancă după mamă și hoață de cai. Maică-sa e vrăjitoarea satului, face tot felul de băuturi din ierburi de pădure. Gherghina s-o fi dus să adune buruieni pentru Floarea și-a dat de sacul cu prada.

«Tot ce se poate, mă gîndeam eu. I-au căzut ochii pe semnul proaspăt de pe copac și... Dar tot atît de bine putea să-l descopere și Vînju, ori altul...»

— În noaptea asta o iau la cercetare pe Gherghina Floarei, a urmat el. Acuși mă duc să-i raportez boieru-

lui tot. Dacă găsesc banii furați, apăi să știi că ne pune Dumnezău mîna-n cap. La amîndoi — că tu o să fii nevasta mea. A dat să mă cuprindă-n brațe, dar m-am împotrivit.

— Stai binișor, că ne văd oamenii și intru în gura lumii!

A plecat în fugă. Peste vreo jumătate de ceas am vorbit cu Sanda. A venit ca-n plimbare prin sat și s-a oprit la moș Corbu. Nu, boierul nu găsise desaga. Mi-a spus că Oarcă e la conac, stă de vorbă cu Vînju. După plecarea ei am început a chibzui. Nu mai rămăseseră decît Gherghina Floarei și boierul scăpătat, Alexandru Vartan. Gherghina Floarei? Mi-am amintit că în dimineața aceea, cînd coborîsem cu căruța de la curte în sat, văzusem pe uliță o fată nălțuță, cu ochi negri și păr ca tăciunele, îmbrăcată cu o fustă roșie și creață, cu ie, iar în picioare cu opinci aproape noi. Îmi rămăseseră ochii la ea. Avea în toată înfățișarea sa ceva ce-ți atrăgea privirea. Părea țigancă, dar n-ai fi putut jura că nu te-nșeli. Acum știam că o chema Gherghina. Nu mă îndoiam o clipă că era ea.

Se lăsase noaptea. Era senin și răsărise luna. Dinspre pădure adia un vînt proaspăt. Satul se liniștise. Mă aflam cu mătușa Maria pe o bancă de lemn de lîngă casă. În vreme ce ea își freca picioarele îndurerate, i-am vorbit de Gherghina; voiam să aflu ce fel de om e. Trebuia s-o văd cu orice preț înainte de a o lua sergentul la cercetare. «Dacă a găsit desaga și, chinuită și înspăimîntată de jăndar, mărturisește, pierdem prada pentru totdeauna», gîndeam eu. Mătușa, de cum am deschis gura, a spus:

— O fi fost Gherghina Floarei.

— E țigancă, babo?

— Pe jumătate. E o poveste care s-a petrecut acu' vreo douăzeci de ani...

— Spune-mi-o și mie, mătușă.

— Păi, să vezi. Acu' vreo douăzeci de ani, într-o primăvară, o droaie de țigani lăieți și-au întins corturile în marginea pădurii boierului Vînju. Erau oamenii ăștia negri, de parcă se dăduseră cu funingine, și ochii lor căteau la tine ca ochii de jivină cînd te-ntîlnești cu

ea, pe beznă, în inima codrului. Bărbații, cu barbă și plete, ce le cădeau pe umeri ca la sfinții din icoane, aveau cămăși murdare, cu mineci largi și creț. Nădragii de pe ei erau ca niște șalvari, și cei ce nu mergeau cu picioarele goale purtau cizme. Fustele femeilor, colorate, lungi pînă la călcîie, cămășile, cîrpite și largi, părul, negru și încîlcit, le făceau să nu semene cu femeile noastre.

Și-am aflat din vorbele babei că o fată de vreo șaptesprezece ani a venit din șatră-n sat, a doua zi în zori, în mînă cu o oală de pămînt, să caute lapte pentru un țînc rămas fără mamă; că aceasta s-a oprit dinaintea bordeiului unui țăran, anume Vlad Pintea, bărbat de vreo douăzeci și cinci de ani.

— Era băiatul ăsta om umblat, zicea baba. Plecase-n lume să-și caute norocu', da' pînă la urmă se întorsese îndărăt mai rupt decît înainte. Cînd fata a bătut în poartă, a ieșit din bordei Vlad Pintea. S-a uitat la ea și-a tresărit. Floarea, neagră și slabă, cu trup de șerpoaică, pe cap cu un turban, în picioare cu papuci, avea ochi negri, mari și adînci ca noaptea.

— Unde v-ați întins corturile? a întrebat el.

— În hotaru' codrului.

— Bine, hai!

Ea a aruncat cana de lut și s-a luat după dînsul. Știa că-i ieșise soarta-n cale. Vlad nu s-a mai arătat în bătătura lui mai bine de un an. Și într-un început de vară, au intrat amîndoi pe ulița satului — era duminică — însoțiți de trei căruțe. S-au așezat la casa lor cu tot calabalîcul ce-l aduseseră cu ei. În vreun an și jumătate și-au cumpărat o vacă, o pereche de boi și vreo patru pogoane de pămînt de la crîșmarul satului. Gherghina s-a născut în primul an de la venirea lor. Aștia sînt părinții Gherghinei. Gheorghe Pintea, fierarul de la curte, îi e unchi.

— Uite ce e, babo, fata e-n primejdie și vreau s-o ajut. O paște un mare necaz.

— Pe noi necazurile ne pasc din partea jăndarilor și a boierului. Din ce parte s-arată primejdia?

— Din amîndouă părțile.

— Oh!

— Ca s-o pot ajuta, aș vrea s-o cunosc cît mai bine. ştiu cum să vorbesc cu ea. Zi, mătuşă, n-avem vreme pierdut.

— Atunci ascultă! Cînd Gherghina a împlinit doi i, a picat la casa părinţilor ei bunica sa dinspre mamă. nise cu şatra, ca pe vremuri, cu ani în urmă, şi la :care a luat-o cu ea. De-atunci, de cum se înprimă-ra, venea şi lua copilul pe care nu-l aducea acasă :it toamna tîrziu. Şi fata s-a făcut cum ai văzut-o. e ochii maică-si, trupul, înalt şi subţire al bunicei şi :inteneala unei pisici. Într-o vară s-a prăpădit Vlad. căzut un copac peste el şi l-a lăsat întins, fără suflare. le două femei au vîndut curînd mai bine de două po-ane de pămînt, au înstrăinat şi boii, numai vaca n-au t-o. Fără spijinu' unui bărbat, părea c-or s-ajungă drumuri. Da' n-a fost aşa. Floarea ara pămîntul ce-i i rămăsese cu plug străin. Apoi îl semăna şi şi-l în-jea singură. Vaca o trimitea la păscut cu cireada sa-ui. Gherghina nu a ştiut niciodată ce e munca la ap, cu toate astea trăiau şi trăiesc omeneşte. Ba au t, că mai dau şi la alţii. De unde? Pînă-ntr-o zi, cînd -ntors de la tîrg badea Mihai şi-a pornit a-i povesti ierii lui, Frusinăi, lucruri de pomină, de-a rămas fe-ia cu gura căscată.

Zicea omu' că pornise către casă de la tîrg înainte miezul nopţii, gîndind s-ajungă-n sat o dată cu re-rsatul zorilor. Şi cum mergea el aşa alene, pe şu-ua bătută de lumina lunii, în scîrţîitul carului, fă-du-şi socoteala că venise vremea să mai ungă cele i, a desluşit de departe un zvon de ropot de cai. Au-d tropotul înteţindu-se pe fiece clipă, a tras carul marginea şanţului, temător de ce putea să însemne ta grabă în toiul nopţii. Şi s-a ghemuit în paie, cu ii şi urechile treze. Departe-n urma lui, rumânul :u, în lumina lunii, ridicîndu-se în văzduh un nouraş de cenuşă, şi pe măsură ce călăreţii se apropiau de nouraşul creştea. Cînd trecură ca furtuna pe dina-ea sa, în zgomot duduitor de copite, badea Mihai nu-ră doisprezece călăreţi. Pe fugarul din faţă se ţinea şa un bărbat vînjos, cu barbă şi plete, negru la faţă un harap. În urechi avea cercei, era încins cu un chi-

mir lat, de piele, bătut în ținte galbene scînteind în bătaia nopții, și-n picioare purta cizme cu carîmbi pînă la genunchi. Pe al doilea cal, aproape în rînd cu el, aplecată pe gîtul fugarului, de se făcuse una cu grumazul și spinarea lui, cu fustele fluturînd în vînt, venea Gherghina Floarei. Și după ei, zece șătrari bărboși, cu chipuri supte, în cap cu căciuli țuguiate de oaie.

Femeia, cînd a auzit de povestea asta, s-a dus iute și a șoptit-o unei vecine. Aceasta mi-a suflat-o mie și altora, și pînă la urmă au auzit-o și jăndarii. Gherghina Floarei a fost chemată la post și cercetată de Oarcă. Da' ea a zis că i s-a năzărit rumânului, ori visase, dormind beat în căruță. Și drept îi, Mihai ăsta bea de zvîntă. Oricum, nefiind dovedită cu nimic, i-a dat drumul. Lu' Oarcă i-a plăcut fata și a-ncercat s-o ia cu sila, da' vezi că pe una ca ea n-o poți lua cu sila. Ce s-o fi petrecut între ei nu se știe, da' de-atunci, jăndaru-i poartă sîmbetele. Dac-o fi să-i cadă fata iar în mînă, apăi nu mai scapă așa ușor ca întîia dată. Asta-i tot. Acu' știi cine este. Și să n-o gîndești de rău că fură caii boierilor; de-aș putea, i-aș fura și eu.

— Acum, hai, mătușă, la Gherghina, am întîrziat destul.

Ne-am strecurat pe ulița satului. Pitită în umbra unui nuc, casa Floarei era una cu noaptea. Numai pe acoperișul de paie licărea cînd și cînd luna, ieșind uneori dintre norii în goană. Am intrat în curte. În casă ardea o lambă. Mama și fata nu se culcaseră încă; prin perdelele trase, le vedeam trecînd ca niște umbre dintr-o odaie într-alta, că aveau două. Maica Maria a bătut ușor la fereastră.

— Deschide, Floareo! Eu sînt, baba Maria.

Stăpîna casei a răsărit în prag:

— Ce e?

— Am venit cu fetica asta. Îi zice Maria lu' Sofronic. E nepoata lu' moș Petre, prieten de-al nostru.

Femeia, potrivit de înaltă, subțire, cu fața încă atrăgătoare de muiere-n floarea vîrstei, m-a privit țintă.

— Și ce vrea?

— Să vă spună o taină aflată de la Oarcă.

A vorbit și după cum ne fusese înțelegerea, a mormăit noapte bună și-a plecat. Floarea m-a poftit înăuntru. Fata ei stătea-n picioare lîngă vatră. Se lăsase tăcerea; ne cîntăream toate trei din ochi. M-am uitat mai îndelung la Gherghina. Avea obrazul de un alb domol, înăsprit de soare și vînt, gura mare, cu buze răsfrînte, care parcă nu știau să zîmbească. Fața, oarecum întunecată, era îndulcită de licăririle calde din ochii negri, cu luciri uleioase. Mi-am închipuit-o în mîna lui Oarcă și am tresărit. Trebuia să fugă. Numai de ne-am înțălege repede!

— Șezi! m-a poftit Floarea, arătîndu-mi un scaun.

Odaia era îngrijită, curată, cu pereți proaspăt spoiți. M-am așezat pe un scaun în fața unei mese acoperită cu o față de masă de borangic.

— Spune! a mai zis Floarea, cu ochii țintă la mine.

— Îl cunoști pe Oarcă? am început eu.

— Cine nu-l cunoaște în satul ăsta!

— Oarcă a venit astăzi la mine și dintr-una într-alta am aflat un lucru pe care trebuie să-l știți.

Am tăcut. Și ele tăceau, privindu-mă. A trosnit un dulap și am tresărit toate trei.

— Unde, „la tine?" De ce a venit și cum a adus vorba de noi?

Auzindu-i glasul, am răsuflat ușurată și le-am spus că stau în gazdă cu unchiul meu la baba Maria. Că pe sergent l-am cunoscut de curînd, din întîmplare, și că se cam ține de poalele mele. Jăndarii caută un sac cu bani — știu ele care — am urmat eu, plimbîndu-mi privirea de la una la alta. Mi s-a părut că-n ochii Gherghinei văd o fulgerare, fără să pot jura c-o văzusem într-adevăr. Dar obrazul maică-si era ca de piatră.

— Ce sac cu bani? a întrebat Floarea.

— Nu știți?!

— Nu, a răspuns Floarea.

— Bănetu' prădat de furi de la boier Vinju, pe care se crede că aceștia l-au ascuns pe undeva, prin pădure.

— Și ce treabă avem noi cu bănetu' ăsta?

Glasul Floarei părea plin de încordare și rău.

— Oarcă zice c-aveți. S-a aflat că, după furt, Gherghina a fost văzută intrînd în pădure și, bănuindu-se

că a găsit comoara, o să fie chemată la post chiar în noaptea asta.

Mama şi fata şi-au aruncat o uitătură iute, de înţelegere. Le-am prins privirea, dar în ochii lor n-am ceti nimic. Parcă erau tăiaţi în piatră, cum văzusem odată pe chipul de marmură al unei femei ce se descoperise în ţarina unui sătean.

— Gherghina s-a dus în pădure după buruieni de leac, a zis Floarea.

— A văzut semnul pe copac, s-a suit în el şi a descoperit desaga, am urmat eu.

— Ştii atîtea de prada asta, de parcă ai fi pus-o tu acolo.

N-am răspuns. Gherghina stătea nemişcată, lîngă vatră, cu ochii la mine. Mamă-sa mă aţintea şi ea cu privirea. Se lăsase o tăcere grea. Trăgeam, fără să vreau, cu urechea la zgomotele de afară : Oarcă putea să pice din clipă-n clipă. M-am hotărît :

— Vă dăm parte dreaptă din ea. Vreţi ?

— Daţi ? Cine dă ?

— Eu şi-ai mei. Grăbiţi-vă, în numele lui Dumnăzeu ! Jăndarii poate că au şi plecat de la post încoace. Or să vă aresteze şi... şi n-aş vrea ca tu, Gherghino, să cazi în mîna lui Oarcă. Auzi ?

Prin ochii fetei a trecut străfulgerare de lumină, dar nu a spus o vorbă.

— Răspundeţi odată, aţi găsit-o, ori n-aţi găsit-o ?

— Ce rost ar avea să-i spun că n-am găsit-o ? Nu ne-ai crede.

Avea dreptate, n-aş fi crezut. Eram încredinţată că prada noastră era la ele.

— Du-te-n drumul tău, a urmat Floarea. Eşti femeie dîrză, ca una de-a noastră. Şi c-ai venit încoace, chiar de-ai socotit că e în folosu' tău, nu uităm..."

„Ce-a mai venit s-a prăvălit peste mine ca răbufnitura unui vînt de furtună. Chiar în noaptea aceea, cele două femei au pierit din sat, de parcă le-nghiţise pămîntul. Ştefan Oarcă era ca turbat. A dat fuga la Vînju şi i-a raportat că Floarea şi Gherghina găsiseră comoara şi fugiseră cu ea. Boierul a trimis un om călare să-l vestească pe prefect; acesta a poruncit ca o căprărie de jăndari călări să ia urma fugarilor. Oamenii stăpînirii au sosit în sat chiar în ziua aceea către seară, însoţiţi de o slugă a Ruxandrăi Stircea, lucru pe care eu nu l-am ştiut. De cum au venit, s-au unit cu ostaşii lu' Oarcă şi au început a cotrobăi prin casele oamenilor să dea de urma fugarelor. Erau încredinţaţi că nu părăsiseră satul, ci se ascunseseră pe vreundeva. Toată noaptea s-au auzit strigăte, larmă şi sudălmi. La gazdele noastre n-au venit. Pesemne că-i oprise sergentul, care ştia că stau eu acolo şi n-avea nici o bănuială împotriva mea.

Am adormit tîrziu, tot trăgînd cu urechea la ceea ce se petrecea. Nu voiam să pună mîna pe ele, nu numai fiindcă nădăjduiam să mă descurc pînă la urmă cu amîndouă — dacă găsiseră cu adevărat desaga — da' şi pentru că femeile astea trăiau ca şi mine din pradă, iubeau libertatea şi-şi purtau viaţa pe palmă, ca mine şi ca ceata noastră.

Dimineaţa m-am deşteptat o dată cu zorile şi-am ieşit în uliţă să aflu ce se mai petrecuse. O vecină mi-a spus că jăndarii trimişi de prefect primind vestea că Floarea şi fata ei fuseseră văzute trecînd printr-un cătun aflat la vreo cincisprezece kilometri de noi, încălecaseră pe cai

și porniseră ca o furtună pe urmele lor. Acum, în sat rămăsese iar stăpîn Ștefan Oarcă.

Nenorocirea s-a-ntîmplat pe cînd vorbeam cu femeia. Am auzit pași în spate, m-am întors și-am dat cu ochii de un om din satul meu. Singurul pe care-l luase în slujba ei Ruxandra Stîrcea. Ne-am uitat o clipă, încremeniți, unul la altul. Era un flăcău îndesat, potrivit de stat, cu păr cînepiu și ochi de viezure. A urlat: «Zamfira!» și s-a repezit la mine. Eu i-am pus piedică și l-am lovit cu muchia palmei după ceafă. S-a prăbușit, însă era vînjos. Poate că nici nu-l izbisem cum trebuie. A sărit în picioare și-a răcnit iar: «Puneți mîna pe ea! Zamfiraaaa!», smulgîndu-și pistolul din brîu. Îmi voia viața, pentru răsplată. N-a apucat să tragă. L-am izbit cu sete. De data asta s-a prăbușit cu un scîncet scurt, gîtuit, și-a rămas nemișcat. Pe uliță venea în fugă Oarcă, urmat de doi jăndari. Auzise strigătele. Un flăcău, care dregea un gard, s-a prefăcut că-i scapă din mînă un bulumac, aruncîndu-l între picioarele sergentului. Jăndarii s-au împiedicat și s-au prăbușit toți trei unul peste altul. Mai încolo, în dreapta mea, un țăran ședea în poarta ogrăzii lui. O ținea deschisă, poftindu-mă din ochi să mă strecor înăuntru; în clipa cînd oamenii stăpînirii s-au prăbușit, am intrat în goană pe poartă. Dar Oarcă s-a ridicat iute de jos, înjurînd, și cînd am dat colțul casei, m-a zărit și-a pornit în urma mea ca nebun, urmat de ceilalți. M-am înfundat în grădini, sărind cîteva garduri și îndepărtîndu-mă tot mai mult de casa bătrînului Corbu, ca să-i dau prilej lu' moș Petre să se facă nevăzut. Aveam picioare bune și inimă de ogar care ține la fugă. Oamenii — care nu plecaseră la cîmp — stăteau prin curți și prin grădini, urmărindu-ne cu ochii. Mulți dintre ei îmi aruncau cîte o vorbă repede, îndrumîndu-mi pașii. Pînă în clipa cînd, sărind ultimul zăplaz din marginea satului, cu gîndul să mă-nfund în codru, lîngă mine a răsărit ca din pămînt un om și m-a izbit fără veste cu un par drept în moalele capului. M-am prăvălit și n-am mai știut nimic de mine...

Cînd m-am deșteptat, primul om pe care l-am deslușit ca prin ceață dinaintea mea a fost boier Vînju. Eram bui-

macă. Nu știam cît zăcusem. Pe ochi parcă aveam o pînză. Îmi țiuiau urechile și toate se clătinau în jurul meu. În gura încleiată simțeam gust de sînge închegat. Am cerut apă.

— Dă-i ! a poruncit boierul.

O mînă mi-a dus la gură o oală cu lut. Am băut lacomă și, treptat, mi-am venit în fire. Capul mă durea mereu, dar ochii mi se limpeziseră. Abia acum am putut arunca o privire-n jur. Mă aflam într-o odaie potrivit de mare, cu o fereastră îngustă, zăbrelită. Stăteam pe un pat de lemn așternut cu paie. În fața mea, pe un scaun, ședea boier Vînju ; în spatele lui, în picioare, sergentul. Ușa era închisă. Am bănuit că mă aflu la postul de jăndari.

— Lasă-ne singuri, a poruncit boierul, și sluga stăpînirii a ieșit fără o vorbă.

Pe poliță ardea o lambă. Fereastra murdară mă privea, neagră, parcă dată cu păcură. Era astupată cu o pătură. De pe marginile ei se vedea că afară e noapte. Din sat nu se auzea nici măcar un lătrat de cîine. Dormeau toți — oameni și vietăți. Zăcusem în nesimțire din zori ! Boierul și-a scos ceasul și s-a uitat la el.

— E trecut de miezul nopții, a zis dînsul. Credeam că n-o să-ți mai vii în fire !

Avea un glas domol, blînd. A tăcut. De dincolo, din odaia a doua a postului, deslușeam glasuri înfundate. Mă simțeam sfîrșită și părăsită. Pesemne că pierdusem sînge mult. Am încercat să-mi adun gîndurile, dar n-am putut. Sîngele de pe obraji se uscase, de mi se părea că mă unsesem cu lut, care se-ntărise. Îmi intrase frînghia în carne.

— Spune, unde sînt banii și bijuteriile pe care ni le-ați furat ?

Același glas domol, blînd. În el nu deslușeai nici o amenințare. Întrebarea m-a dezmeticit. Mă privea țintă și, în lumina slabă a lămbii, i-am văzut deodată ochii. Nu știu de ce mi s-a părut că mă privea de parcă se uita la un gîndac. O uitătură curioasă, pătrunzătoare, înghețată. Glasul nu se potrivea cu privirea ochilor lui, și nepotrivirea asta dintre glas și uitătură m-a înfiorat. Mărturisesc, mi-a fost frică. Nu știam de ce mi-e frică. Numai atîta știam, că blîndețea glasului mă speria tot atît de mult, dacă nu chiar și mai mult decît privirea ochilor.

— Nu vrei să vorbeşti ?

Părea mirat că nu răspund. Şi prin creier au început să-mi alerge gîndurile cu o iuţeală înspăimîntătoare. «Nu trebuie să-i spun adevărul. Nu trebuie să creadă că desaga a fost găsită de Floarea. Cu nici un chip !»

S-a sculat în picioare şi s-a apropiat de mine. A ridicat dreapta în care ţinea o vărguţă de piele împletită. Cu mînerul mi-a împins fruntea în sus, ca să-mi vadă ochii.

— Ba vreau, am suflat eu.

— Răspunde !

— Tot ce-am furat am băgat într-o desagă.

— Şi ?

— Şi a luat-o bărbatu-meu cu el pe greabănul calului.

— N-aţi ascuns-o-n pădure ?

— Nu.

Şi-a pironit privirea asupra mea, apoi s-a-ntors şi s-a dus la fereastră, unde a rămas o vreme nemişcat. Se vede, chibzuia. După aceea a făcut cîţiva paşi prin odaie şi m-am pomenit iar cu el lîngă mine.

— Minţi !

Glasul lui nu a sunat decît puţin mai tare. L-am văzut jucîndu-se cu vărguţa. Mi-am zis : «O să mă bată !» Mă dezmeticisem din slăbiciune şi, treptat, pe măsură ce treceau clipele, mă încordam ca un arc. Aş fi vrut să mă lovească. «Lovitura o să-mi spulbere teama», gîndeam, fiindcă mi-era frică. Era o frică nejudecată. Nu-mi era frică de ceva anume, nu.

— Minţi ! a zis el din nou.

Şi m-a lovit cu vărguţa-n creştet. Nu tare, abia simţit. Dar se vede că nimerise tocmai în locul unde mă pocnise omul cu parul, că o durere adîncă m-a fulgerat din cap pînă-n picioare şi m-am deşteptat. Da, m-am deşteptat ca din somn, ca dintr-un vis. Gîndesc că aşa se simte pasărea pe care o ţintuieşte un şarpe cu privirea, cum mă simţeam eu. Şi, într-adevăr, lovitura mi-a spulberat teama. L-am privit în ochi fără frică. Acum mă uitam eu la el curioasă. Omul acesta nu bătea, nu urla, nu ameninţa, dar ştiam, simţeam, că nu avea suflet. Sau poate nu avea pentru cei ca mine, fiindcă era ştiut că pe copiii săi îi iubea — poate-şi iubea şi soaţa, poate c-avea

și prieteni, dintre cei ca el, prieteni adevărați. Și-a tras scaunul mai aproape în fața mea și s-a așezat.

— Dacă spui adevărul, îți dau drumul. Te scap din mîna jandarmilor. Știi ce-nseamnă un jandarm. Și știi ce te-așteaptă. L-ați ucis pe Stîrcea, pe Ticleanu; în noaptea jafului ați rănit un jandarm. Vă așteaptă ocna pe viață, poate chiar și moartea într-un fel sau altul. Eu te scap, numai spune adevărul. Fiindcă nu cred că nu ați ascuns prada în pădure.

Am răspuns fără șovăire :

— Desaga este la bărbatul meu.

— Te iubește ? m-a-ntrebat el.

— E bărbatul meu, cum nu m-ar iubi ?!

Nu știam ce voia să-nsemne întrebarea lui, dar am aflat curînd.

— Atunci să-mi înapoieze tot ce mi-a luat. În schimbul tău. Ca să te-ntorci la el nevătămată. Și mă voi strădui să fiți iertați sau, de nu s-o putea, să vi se dea o pedeapsă foarte ușoară. Știi să scrii ?

— Da.

— El știe ?

— Și el.

— Asta-i un noroc ! De obicei, oamenii ca voi nu știu să scrie și să citească. Și de ce ar ști !

A bătut din palme și a intrat Oarcă.

— Adu o masă, cerneală, toc și hîrtie și pune-le dinaintea femeii.

După ce sergentul a adus într-un suflet tot ce i-a cerut, boierul a mai poruncit :

— Dezleag-o !

M-a dezlegat. Mi-am dus mîinile la ochi. Învineții-seră, mă dureau, de amorțite. Domnul Vinju mi le-a luat într-ale sale și-a început a le freca ușor. Pielea mîinilor lui era netedă și moale ca de cucoană.

— Se dezmorțesc ?

Ce glas părintesc, grijuliu ! Nu știam ce să mai cred !

— Așa, acum scrie...

Am înmuiat tocul în călimară și am început a scrie încet, cu băgare de seamă, și de durerea mîinilor, dar și din pricină că nu eram deprinsă :

«Dragă bărbate, sînt în puterea boierului Vînju. Dacă vrei să-mi scapi viața înapoiază-i tot ce i-am furat. Banii, bijuteriile, tot. Să-i duci acolo unde zice el. Singur, neînsoțit de nimeni. Să ai încredere. E om bun. De îndată ce primește banii și celelalte îmi dă drumul să mă-ntorc la tine...»

Cînd am ajuns aici, boierul a tăcut, uitîndu-se lung la mine. Apoi a adăugat :

— Mai scrie o dată : «Auzi ? Să-i dai tot, ca să mă-ntorc la tine sănătoasă».

L-am ascultat, apoi m-am întors cu la el și-am vorbit:

— N-ar fi rău să mai spunem ceva.

— Ce ?

— Să zicem așa : «I-am mărturisit cinstit că prada e la tine, că n-am ascuns-o-n pădure. N-am vrut să-l mint. Prea e om cumsecade. Vrea să se facă luntre și punte să ne scape de pedeapsă, așa că tu gîndește-te bine la ce faci !»

— Bravo ! a strigat boierul, încîntat. Scrie, scrie ! Acum n-o să se mai îndoiască de buna mea credință.

Îi jucau ochii în cap de veselie. După ce am iscălit, a luat scrisoarea, a cetit-o de la început pînă la sfîrșit, a împăturit-o și-a băgat-o-n buzunar, pocnindu-și-l cu palma foarte mulțămit.

— După cîte știu, bărbatu-tău e pe undeva, pe lîngă Desnățui, cu jandarmii pe urmele lui. O să găsesc eu mijlocul să-i cadă-n mînă scrisoarea asta, a mai zis el și s-a ridicat de pe scaun. Oarcă !

— Porunciți !

Sergentul a intrat iute-n odaie.

— Leag-o !

M-a legat iar.

— Premiul pus pe capul femeii e-al vostru. Și cel dat de doamna Ruxandra Stîrcea, și al meu. E al celor ce au luat parte la prinderea ei. Cîți sînteți ?

— Păi, eu și Mihnea Cîrnu din satul ăsta, care-a trăsnit-o cu paru-n cap. Că cel ce-a recunoscut-o, în timp ce-am prins-o, zăcea în drum.

— Parc-au mai fost doi jandarmi cu tine !

— Ei sînt mai mici. N-au făcut decît ce le-am poruncit eu.

— Bine, ascultă ! Femeia e a voastră. Voi aţi prins-o. Aţi săvîrşit un act patriotic. Ea şi bărbatul ei sînt o primejdie pentru patrie. Faceţi ce vreţi cu ea. Nu răspundeţi nici măcar de viaţa ei. Numai morţii nu se mai pot răzbuna.

A zis şi a plecat. Îi dăduse dezlegare să mă batjocorească şi să mă ucidă. Cîtăva vreme n-am mai auzit decît glasurile înăbuşite ale paznicilor de alături. În jur toate se înecau în umbră. Gazul din lambă era pe sfîrşite. Negura se lăsa pe mine ca o piatră de moară, întunecîndu-mi sufletul. Ştii ce ne făcuse să pornim în haiducie : nedreptatea, sărăcia şi dispreţul stăpînului. Şi în ziua aceea am aflat ce se ascunde în inima omului. Cîte un suflet e ca o prăpastie în care se aciuază o fiară, şi fiara asta se deşteaptă pe negîndite şi sare asupra ta. În ziua şi noaptea aceea am văzut fiara din sufletul boierului şi al slugii.

Domnul Vinju îmi hotărîse soarta fără să clipească, aşa ca şi cum ar fi poruncit : «Dă-mi o stacană cu apă». Inima îi era împietrită. Batjocura şi moartea unui om nu însemnau nimic pentru el, de parcă, trecînd pe o cărare, strivea doar cu talpa o furnică. Îl jefuisem şi se răzbuna. După mintea lui era în dreptul său. Dar Oarcă ? Ştefan Oarcă ? Fiu de ţăran ! Pentru ce era o fiară ?! El îşi vindea fraţii pentru treizeci de arginţi. Pentru arginţi chinuia şi asuprea un sat ! Pentru o laudă, care urma să-i aducă înălţarea-n grad era gata să ucidă. Boierul vîntura dinaintea-i vorba «patrie», şi el i-o sorbea din gură, cîntărind-o în pungi de aur. Boierii, fără el şi cei asemenea lui, ar fi ca lupii flămînzi fără colţi. Numai datorită lor nedreptatea şi asuprirea sînt atît de neîndurătoare. Ei sînt braţul ce loveşte la un semn, la o vorbă, fără să clipească, fără să cugete. E drept, printre jandari sînt şi oameni de omenie, dar ce folos, că şi ca Oarcă sînt destui !

Cînd s-a lăsat negura de nu mai vedeam nimic în jurul meu — lamba se stinsese — am auzit vorbă mai tare în odaia ealaltă. Vorbeau de o şatră de ţigani, care-şi întinseseră corturile în marginea pădurii. Erau opt căruţe cu lăieţi. L-am auzit pe sergent poruncindu-le la ai lui să nu-i piardă din ochi. Şi mi-am dat sama curînd că nu

mai rămăseseră în odaie decît el şi Mihnea Cîrnu, cel ce mă lovise cu parul în cap. Se vede că aduseseră băutură să se cinstească pentru izbînda lor, că i-am auzit ciocnind cănile. Apoi am deslușit şi vorbele.

— Care va să zică sîntem oameni bogaţi ! a zis Oarcă.

— Sîntem, a răspuns glasul răguşit al celuilalt. De n-aş fi fost eu, n-ai mai fi pus mîna pe ea.

— Se poate, da' dacă n-aş fi fugărit-o eu, nici tu n-ai fi ajuns s-o pocneşti cu paru-n cap.

— Asta aşa-i. Hai noroc !

— Noroc...

Au trecut un ceas... două ! Ei beau, ciocnind şi îmbiindu-se. Ascultam, să nu pierd o vorbă. Însă uneori coborau glasul şi nu mai desluşeam nimic. Au început să cînte :

Foaie verde şi-o lalea,
Uite-o ici, uite-o colea,
Fără fuste, fără ie,
Cum o făcu maică-sa...

Au izbucnit într-un rîs lăbărţat. I-am auzit sărutîndu-se. M-a cuprins deznădejdea : am dus mîinile la gură şi am început să rod frînghia. Însă mi-am dat sama curînd că n-aş fi putut-o dovedi nici cu un cuţit, atît era de tare. Nodul nu se putea desface nici el cu dinţii. Am încremenit, ascultînd.

— Şi după aia ? a întrebat unul din ei.

— După aia, hm... o hîc... zicem c-a vrut să fugă şi-a trebuit să tragem...

— Şi Vizantea ?

— Ehe, are grijă boierul de el, nu scapă.

— Păcat de răsplată, c-o ia altu' !

Au început a behăi şi a guiţa, prăpădindu-se de rîs şi sughiţînd. Vorbeau de mine. Cuvinte neruşinate, murdare. Nu se-nţelegeau care să mă siluiască întîi. Eu mă trezisem cu totul, şi gîndurile îmi alergau prin cap ca-ntr-un vîrtej. Alături am auzit deodată un răcnet şi un trup ce se prăbuşeşte. În aceeaşi clipă, Cîrnu s-a întins cît era de lung pe duşumea, dinaintea uşii mele. Oarcă s-a aplecat

și l-a privit lung, șovăitor. În mînă ținea scaunul cu care-l pocnise-n ceafă. Un scaun greu, din lemn negeluit. Cîrnu zăcea nemișcat, cu ochii închiși, cu obrazul plin de sînge. Sergentul a ridicat pe neașteptate scaunul și cu o lovitură năprasnică i-a sfărîmat țeasta. M-am cutremurat.

Iată-l stînd acum dinaintea mea. Își lărgise brăcinarul. Lamba din odaia cealaltă abia mai lumina și ea. A adus o lumînare groasă, a aprins-o și, cu ea în mînă, ba ridicînd-o, ba lăsînd-o în jos, o mișca la dreapta și la stînga, în vreme ce mă cerceta cu ochii lui mici, rînjind. Duhnea a băutură și a nădușeală. A lipit lumînarea de poliță, după care s-a-ntors și s-a așezat dinaintea mea.

— Ehe! Acu' eu sînt stăpînu' tău... Ești vita mea... dacă vreau, te-njunghii... dacă vreau... te-mpușc. Dar dacă ești supusă, oi mai vedea.

A-ntins mîna și mi-a rupt ia. Își plimba mîinile pe mine fără grabă. Mîini mari, grele, cu degete groase și scurte, murdare, asudate. Și m-a cuprins o ură sălbatică — așa cum n-o mai simțisem niciodată. Gura mi s-a umplut de fiere — capul și inima, de ură și furie, o furie nebună, îngrozitoare, ce-mi încorda tot trupul de mă durea. O ură chinuitoare. Am ridicat piciorul și l-am izbit cu deznădejde. S-a răsturnat cu scaun cu tot. A rămas o clipă pe podea, uimit. Apoi s-a ridicat și s-a apropiat de mine. S-a oprit dinaintea mea, uitîndu-mi-se neclintit în ochi. S-a dat puțin în lături.

— Îl vezi pe Cîrnu? Uită-te la el! E mort. Tu l-ai ucis, cînd ai vrut să fugi, și eu, cercînd să te prind, văzînd că-mi scapi, te-am împușcat. E?

L-am scuipat în obraz. Nu s-a șters, de parcă nu se petrecuse nimic. S-a-ntors pe călcîie și s-a dus în odaia cealaltă. În trecere, s-a împiedicat de trupul încremenit al celui răpus și i-a dat un picior. L-am auzit bînd. Și-a turnat cîteva căni și le-a dat pe gît pe nerăsuflate. Au cîntat cocoșii. Cîntau a doua oară. Dacă se făcea ziuă, scăpam. Dar mai era. Cine să vină la post acum, noaptea?! S-a-ntors și a început să mă pălmuiască. După ce a obosit, a zis, împleticindu-i-se limba în gură:

— Crezi că mi-e frică de tine ? O să-ți arăt acuși că nu mi-e frică de tine...

Am încremenit. A-nceput să-mi desfacă nodul de la frînghie și mi-am simțit mîinile libere. Le-am strîns de cîteva ori să le dezmorțesc. Mi-a pus mîinile-n piept, încercînd să mă răstoarne. Și-atunci m-am încordat, l-am izbit cu genunchiul în bărbie și-am sărit în picioare. Trezit deodată, s-a ridcat și m-am pomenit cu el dinaintea mea. Am repezit piciorul și l-am lovit — s-a cocîrjat cu un urlet de vită-njunghiată ; l-am plesnit cu putere, cu latul palmei, peste gîtlej, apoi în locul unde se unește gîtul cu umărul, după care l-am trăsnit cu genunchiul unde-l doare pe om mai tare. L-am văzut prăbușindu-se moale pe podea. Fără să pierd o clipă, am sărit, am scos pistolul din lăcașul lui de piele, l-am îndreptat asupra lui și... nu, n-am putut. Ura clocotea în mine, dar n-am putut. Zăcea nemișcat, ca mort. N-am putut să ucid un om fără apărare. Ar fi fost un lucru împotriva firii. I-am scos cheia din buzunar, am suflat repede în lumînare, am sărit peste trupul lui Cîrnu și am pornit către ușa dinspre curte. Dar înainte de a pune mîna pe clanță, aceasta a început să se deschidă încet, împinsă de afară de o mînă nevăzută. Am văzut un picior de femeie, o fustă, și înăuntru a intrat Gherghina Floarei."

„Ehei, fată, fată, ciudată e lumea asta ! Cînd te afli la strîmtoare, şi nu mai ştii încotro, răsare-aşa un om, pe care abia-l cunoşti, şi de-ai căzut, te-ajută să te ridici, de eşti rănit, te oblojeşte, de eşti întristat, te mîngîie, te-a nedreptăţit careva, cată să-ţi facă dreptate, iar de te-a asuprit, cată să te scape. E omenia din sufletu' semenului tău, care-l pune mai presus de toate vieţuitoarele pămîntului şi te face să-l iubeşti. Gherghina şi Floarea s-au dovedit a fi din neamul ăsta de oameni.

— Hai iute ! a şoptit fata. Unde-i Oarcă ?

— S-a culcat...

Am ieşit în fugă din curte. Cocoşii au cîntat a treia oară ; cînd am intrat în pădure, se crăpa de ziuă. Pe o cărare ne-a întîmpinat Pintea fierarul, unchiul Gherghinei, care m-a dus la bordeiul lui. «Aşa, a zis el, după ce a-nchis uşa-n urma noastră. Cui i-ar trăsni prin minte să te caute aici, la curte !» Mi-a adus o troacă să mă spăl de sînge şi mi-a dat să mănînc. Am aflat de la el că Floarea părăsise satul să se ducă în întîmpinarea tatălui său, de care ştia că trebuie să pice din zi în zi. Voia să-l grăbească. Gherghina se ascunsese într-o tainiţă cunoscută numai de ea şi de maică-sa şi nu ieşise de acolo, pe ferite, decît cînd auzise pe uliţă răcnetele celor ce mă hăituiau. S-a nimerit să dea cu ochii de moş Nicoară, care tocmai voia să se strecoare din sat — în forfota ce se stîrnise din pricina mea pe el îl uitaseră. Fata s-a luat după dînsul şi i-a aţintit calea pe-o potecă a pădurii. El a ghicit de îndată cine este. Gherghina l-a-ntrebat unde se duce. «Să-l vestesc pe Mihai Vizantea», a răspuns el. «Pe picioare ? a-ntrebat ea, năpasta alargă mai iute ca vîntul !» «Ai tu un cal bun de fugă ?» «Am» Şi i-a dat

un cal de-al bunicului ei, care-şi întinsese corturile în coasta pădurii. Cele două femei şi bulibaşa hotărîseră să mă scape din ghearele lui Oarcă. Gherghina nu a apucat bine să-şi sfîrşească povestea celor petrecute pe cînd mă aflam la post, că s-a deschis uşa, şi înăuntru a intrat... Mihai ! O, fată ! Cînd l-am văzut, mi-a năvălit sîngele la inimă, şi ochii, de nu m-aş fi stăpînit, mi s-ar fi umplut de lacrimi. De-acuşi nu-mi mai păsa de nimic. Mihai era lîngă mine !

— Ce-i, Zamfiro ?

N-am răspuns. Parcă-mi pierise glasul. El s-a aşezat alături, punîndu-şi mîna pe umărul meu. Atingerea palmei lui îmi dădea putere, de parcă beam apă vie, şi-ntr-ajutor îmi sar tată-meu, pămîntul, şi maică-mea, pădurea. Mi-am venit iute-n fire şi i-am povestit tot ce se petrecuse. Pe măsură ce m-asculta, ochii i se înnegurau.

— Mda ! a zis el, cînd am sfîrşit. Cîrnu şi-a primit plata. Au mai rămas Ştefan Oarcă şi boierul. Amîndoi ţi-au vrut viaţa !... Moş Petre !

— Poruncă !

Abia atunci mi-am ridicat ochii la moşneag. Bună treabă făcuse bătrînul !

— Unde-i omul care ne-a îndrumat prin pădure încoace ?

— Constandin ?

— El.

— Pe-aici, prin preajmă.

A sărit Gherghina :

— Spune-mi mie, bade, ce vrei ?

— Tu eşti fata Floarei, de care mi-a povestit moşul ? a-ntrebat-o tată-tău, întorcîndu-se către ea. Da' n-a aşteptat răspunsul şi-a urmat : Tu eşti. Cine alta ar putea fi ? N-o să-ţi uit binefacerea.

— De vorba asta o să-ţi aduc odată aminte, bade Mihai.

— Să-mi aduci, fată. Acu' vreau să vorbesc cu bunicu-tău.

— Să mergem, a zis ea.

Dar s-au oprit tocmai cînd voiau să iasă pe uşă. Dinspre casa boierului s-auzea zgomot mare, tropot de copite, strigăte şi hărmălaie.

— Stați aci, ne-a suflat Pintea, strecurîndu-se afară. Mihai, moș Petre și cu mine ne-am pregătit armele. Gherghina a ieșit și ea în fugă să-i vestească pe-ai ei. Afară, zarva creștea. Acum se deslușea forfotă și în curtea slugilor, și glasul vătafului, zorind oamenii.

— Să meargă și grăjdarii, sînt tineri și iuți, a zis Pintea.

— Să meargă. Noi doi rămînem de pază la conac.

Tropotul cailor și pașii oamenilor ce se-ndepărtau s-au stins. Liniștea nu era retezată decît doar cînd și cînd de strigătele pierdute dinspre pădure. Așteptam, cu urechea trează. Prin ochii lui Mihai treceau străfulgerări aspre. Obrazul i se îmblînzea numai cînd îi cădea privirea pe mine. În sfîrșit, s-a-ntors Gherghina. Ne-a spus că Vînju hotărîse o nouă răsplată, de încă trei sute de lei, pentru cei ce m-or aduce la el vie sau moartă. Auzise de șatră și, cunoscîndu-i pe țiganii lăieți ca oameni lacomi de aur, isteți, neîndurători și pricepuți în cotrobăirea codrului, îl chemase la conac pe bulibașă și-i făgăduise o răsplată și mai mare, dîndu-i poruncă să cutreiere pădurea cu ai lui în căutarea mea, faptă la care bunicul Gherghinei se învoise bucuros. Vînju pornise și el pe urmele mele, însoțit de oamenii lui de pază și de slugile sale. Abia aflasem noi toate astea, că a intrat înăuntru Pintea, cu alte vești. Ruxandra Stîrcea trimisese în ajutorul boierului zece dintre lefegiii săi, comandați de omul care mă recunoscuse pe ulița satului. Cînd sluga își venise-n fire după ce-o culcasem la pămînt, sărise-n spinarea calului și o luase în goană turbată către Craiova, unde se afla stăpîn-sa, ducîndu-i vestea prinderii mele. La porunca ei, acesta se grăbise îndărăt cu cei zece, urmînd să sosească și ea fără întîrziere la conacul lui Vînju. Am mai aflat că Ștefan Oarcă se deșteptase din amorțire mai devreme decît nădăjduisem și dăduse alarmă. Dîrdîind de furie, își adunase jăndarii de pe unde se găseau și se înfățișase dinaintea boierului. Îi raportase că-mi desfăcusem legăturile de la mîini, nu se știe cum, îi atacasem din spate fără veste, îl ucisesem pe Cîrnu, iar pe el, Oarcă, îl lovisem atît de tare, că-și pierduse simțirea și se prăvălise la pămînt. «Cei ce-o urmăresc să fie cu ochii-n patru, încheiase el, fiindcă muierea mi-a furat pistolul și e ca o

fiară turbată». «Dacă tu ai fi fost cu ochii-n patru, n-ar fi scăpat, cîine!» urlase domnul Vinju, pierzîndu-şi răbdarea, şi-l izbise peste obraz cu o vînă de bou. Şi-a venit şi bunicul Gherghinei.

Straşnic bărbat! Doar ceva mai scund decît Mihai; era mai lat în spate, părînd mai grec, cu pieptul şi burta ieşite-n afară. Barba şi pletele, înspicate doar, luceau, unse cu său. Mustăţile stufoase, lungi, se lăsau pe colţurile gurii, încîlcindu-se cu barba. Privirea ochilor negri, cu pleoape groase, parcă umflate, cădea pe tine grea, neclintită şi sfredelitoare. Din îmbrăcămintea lui mi-au rămas ochii la brîul lat, de piele, bătut în ţinte mari, de aramă, rînduite în şerpuituri şi colţuri ciudate. Din el răsărea mînerul unui cuţit. În mînă ţinea o vînă de bou, împletită, lungă. Din toată înfăţişarea lui se vedea omul care ştie să poruncească şi să se facă ascultat.

— M-ai chemat, Vizante?

— Te-am chemat. Ascultă?

Şi în vorbe scurte şi repezi, Mihai i-a spus ce pusese la cale, părînd a nu se îndoi o clipă că omul îl va urma. Şi, cu adevărat, bulibaşa, pe numele lui, Dumitru Vîrsan, fost rob al unui boier din Moldova şi slobozit de vodă Cuza, ascultîndu-l, se lumina la faţă.

— Te-nvoieşti? l-a întrebat Mihai.

— Cum nu m-aş învoi?! Cu amîndoi am o socoteală.

N-a trecut mult şi în lăstărişul de lîngă coliba lui Pintea s-au adunat opt ţigani sub porunca lu' Dumitru Vîrsan. Ei nouă, şi noi, cinci — Mihai, moş Petre, Pintea şi Gherghina, eu — ne-am strecurat către conac să-ndeplinim ce se hotărîse. L-am atacat pe vătaf fără veste, l-am legat fedeleş, i-am astupat gura şi ochii cu o cîrpă şi l-am zvîrlit departe de casă, printre răzoare. Apoi am scos din odăi trei slugi, am înhăţat-o pe soaţa boierului şi i-am înşirat pe toţi lîngă vătaf ca pe nişte butuci. Cînd am legat-o şi pe Sanda, i-am şi şoptit să vină cît de curînd să mă caute, ca să vedem cum ajungem la capăt cu averea pierdută, dîndu-i şi numele unui om de încredere de-al nostru dintr-un sat de dincolo de Desnăţui, care urma s-o aducă la mine. După aceea am năvălit în şopronul cu scule şi-am luat fiecare cîte două-trei făclii. N-a trecut nici o juma de ceas, că frumoasa casă a boierului Vinju

s-a aprins întocmai ca un stejar bătrîn lovit de trăsnet. Încredinţîndu-ne noi că o să ardă toată minunăţia îngrămădită acolo din sudoarea ţăranului, am trecut la acareturi. De cum am sfîrşit şi cu ele, bulibaşa cu ai lui au pierit în pădure, urmaţi de Gherghina, iar noi, ceilalţi, am scos iute din grajd cei patru cai, cumpăraţi de boier de curînd, pe care avusesem grijă să-i înşeuăm mai dinainte şi, ducînd animalele de frîu, ne-am îndepărtat prin pădure către o ripă, unde ne-am ascuns.

Cînd focul a izbucnit pe ferestre, iar flăcările şi fumul au pornit a se înălţa la cer, oamenii din codru au început goana către conac, trecînd şi pe lîngă noi, fără să ne vadă. Credeau, după cum şi nădăjduisem, că eu dădusem foc conacului şi alergau toţi buluc într-acolo să mă prindă şi să stingă focul.

La ripa noastră a picat peste o vreme cel dintîi om al bulibaşăi, apoi al doilea şi-al treilea. Erau dintre cei ce iscodeau pădurea aşa cum se hotărîse, ca să ne înştiinţeze fără-ntîrziere dacă duşmanii noştri se adunaseră în curtea boierului. De la casa în flăcări a venit un şătrar în goană şi ne-a spus că toţi se străduiau, sub porunca boierului, să stingă focul. Erau acolo Oarcă, împreună cu ai lui, lefegiii Ruxandrăi Stîrcea, slugile. Se trimisese vorbă-n sat să alerge toţi, cu mic cu mare, să dea o mînă de ajutor la potolirea pîrjolului. Şătrarul povestea, gîfîind de-alergătură, că stăpînul conacului, după ce dăduse poruncile de cuviinţă vătafului, se lăsase, moale, pe-un ciot de lemn. Îşi pusese capu-n palme şi rămăsese aşa, nemişcat, ca prefăcut în stană de piatră. Părea a nu mai auzi şi a nu mai vedea nimic.

— E vremea ! a zis Mihai, ridicînd ochii la cer. An tare ploios ! a urmat el. Uite că iar se-nnourează ! Dacă plouă, ţine Dumnăzeu cu boierul !

Văzduhul se întuneca pe fiece clipă. De departe s-a auzit un tunet. Am luat caii de căpăstru şi am ieşit din ripă. Am încălecat.

— Măcar de-o ţine dracul cu noi, am mormăit eu.

— O să ţină, Zamfiro, a vorbit tată-tău. Fiecare trebuie să plătească ce-i dator

Ne-am pomenit dinainte-ne cu bunicul Gherghinei.

— Gata ? a întrebat el.

— Gata. Poți să-l aduci. Noi pornim într-acolo.

În vreme ce noi alergam în galop pe cărările pădurii către o poiană îndepărtată de conac, unde se afla un bordei de pădurar, Vîrsan se grăbea către curte. Codrul începuse a geme. Frunze smulse de vînt ne izbeau în față. Din pricina vîrtejurilor și a furiei văzduhului ne găseam drumul cu greu printre copacii cuprinși de frămîntare. Am ajuns, am ascuns caii într-o vîlcea de-aproape și am intrat înăuntru. Se lăsase o umbră deasă, de nu mai vedeai omul decît ca-ntr-un tîrziu de amurg. Și soarta a început a-și picura vrerea, împreunîndu-se cu cerul răzvrătit, cu văzduhul și pădurea. Parcă prin zgomotul furtunii se auzea tropot de copite ! Ascultam toți, cu răsuflarea tăiată. Nu. Fusese doar scîrțîitul vreunui stejar clătinat de vînt. Așteptam, cu ușa dată-n lături. Mihai stătea de după prag, mai în umbră, drept și nemișcat. Cîte-un fulger îi lumina pistoalele din brîu și hangerul. Un șătrar, adus parcă de-o pală de vînt, s-a ridicat dinaintea noastră.

— Sergentul vine, a suflat el. A plecat de la curte singur, ca să ia numai el banii puși pe capul Zamfirei. Bulibașa i-a spus că aceasta e-ncolțită de-ai noștri în colibă. Oarcă ne-a făgăduit — de se petrec toate cu bine — cincizeci de lei din răsplată.

Iată-i ! Două umbre de oameni călări. Au descălecat și au legat animalele de-un copac. Vîrsan și Oarcă s-au apropiat.

— E singură ? a întrebat sluga stăpînirii, cu glas răgușit.

— Singură și istovită.

— Să stai afară pînă ce te voi chema.

— Stau.

Și jăndarul a trecut pragul.

— Bine-ai venit, sergent Oarcă, a zis Mihai.

— Cine ești tu ? ! a urlat acesta, ducîndu-și mîna la șold să-și scoată pistolul.

Dar n-a apucat. Pintea i l-a smuls chiar înainte de-a-l atinge.

— Mihai Vizantea, a răspuns tată-tău, fără să se mişte din loc.

— Vînzare ! Vînzare ! a răcnit omul, aruncîndu-se îndărăt şi năpustindu-se afară.

— Stai, cîine ! a mormăit Vîrsan şi, ţinînd-u-i calea, l-a ţintuit locului.

A fulgerat. I-am văzut pe Mihai şi pe Oarcă stînd faţă-n faţă.

— Daţi-i un hanger ! a poruncit tată-tău.

Nimeni nu s-a mişcat.

— Daţi-i un hanger ! a ridicat Mihai glasul, abia simţit, da' străbătut de-un clocot de mînie.

Vîrsan şi-a smuls cuţitul lung din chimir şi l-a băgat sergentului în mînă.

— O, cum ţi-aş tăia eu ţie beregata, jigodie rîioasă ! a suflat el cu năduf.

Jăndarul a cuprins prăselele cuţitului, tremurînd.

— Acum apără-te, a spus Mihai. Să vedem cum lupţi cu bărbaţii ; cu femeile s-a văzut ce poţi.

Oarcă a ridicat cuţitul, dar în aceeaşi clipă s-a sucit pe călcîie şi-a luat-o la goană către pădure. Însă doi şătrari i-au luat arma şi l-au adus îndărăt.

— Ucigaşi ! Ucigaşi ! urla cel ce sfărîmase capul lui Cîrnu.

— Luptă-te ! Luptă-te şi apără-ţi zilele ! a răsunat şi glasul lu' Mihai. Dacă mă dovedeşti, îţi dăruiesc viaţa. Auziţi, voi, toţi cei ce sînteţi aici ? De mă răpune, îl lăsaţi să plece slobod şi nevătămat. Ai auzit, Zamfiro ?

— Am auzit.

— Tu chezăşuieşti făgăduiala mea, femeie ! Şi, întorcîndu-se către Oarcă, a urmat : Vezi ? Nimeni nu-ţi va clinti un fir de păr din cap.

— Ucigaaaaşi ! urla acesta. Ucigaaaaşi !...

Urletul lui, ce nu mai avea nimic omenesc în el, se împletea cu fulgerele, cu tunetele şi cu vuietul furtunii. Părea că urlă un lup turbat legat în lanţuri. Atunci, Mihai i-a-nfipt mîinile-n centură, cu o smucitură năprasnică l-a ridicat în văzduh şi l-a trăsnit de pămînt. Capul sergentului s-a izbit de o buturugă şi s-a crăpat ca un dovleac ce-ţi pică din mînă."

XIV

„Departe de acolo, între Motru și Jii, în coasta unor codrii, ce se întindeau către munți parcă-n nesfîrșit, se afla un cătun alcătuit din vreo cincizeci de case. Pădurile erau ale statului, și mai înainte de Cuza ținuseră de-o mănăstire. Cei mai mulți dintre țăranii de aici lucrau în pădure la tăiatul copacilor; ceilalți făceau din lemn tot felul de lucruri de gospodărie, pe care le încărcau toamna-n căruțe și le vindeau prin tîrguri, pînă departe în jos, către Craiova și așezările dinspre Dunăre. Sătucul ținea de un post de jăndari ce se găsea aproape la o zi de drum; și pentru că aici nu se petrecea mai niciodată nimic, rar vedeai vreun om de-al stăpînirii pe ulițile lui.

În așezarea asta trăia un om de-i zicea Miron Găvan. Mihai îl cunoștea din războiul cu turcii. Miron, greu rănit în timpul unui atac, fusese scos de tată-tău din învălmășeală și dus în spinare, cu primejdia vieții, la cel dintîi post de ajutor. După încheierea păcii, ei s-au mai întîlnit uneori pe drumurile satelor și ale tîrgurilor, pînă cînd, într-o zi, Găvan l-a înduplecat pe taică-tău să lase pentru scurtă vreme cărăușia și să-l însoțească în satul său, de care vorbea cu neobosită-nsuflețire. Așezarea i-a plăcut lu' Mihai peste poate, nu numai prin frumusețea împrejurimilor ei, dar și pentru că acolo nu se simțea mîna grea a unui boier. Oamenii nu aveau stăpîn; într-o parte, către miazăzi, se întindea o moșie mănăstirească — ce mai rămăsese din expropiere — în partea cealaltă, către miazănoapte, după cum am mai spus, pădurea. Țăranii de aici își aveau pămînturile lor, se mulțumeau cu puțin și-și duceau viața-n pace.

Aici, la Miron, ne-am aciuat noi după ce dădusem foc conacului boierului Vînju. Traiul pe care-l dusesem de-o vreme-ncoace mă obosise — nu e ușor să te dedai cu viața rătăcitoare, plină de primejdii, împiedicîndu-te la tot pasul de oamenii stăpînirii. Îi obosise și pe ceilalți și simțeam cu toții nevoia să mai răsuflăm. Stînd acolo, în casa prietenului nostru, gîndeam uneori că sîntem ca niște dulăi, care, după o încăierare crîncenă cu fiarele pădurii, se trag într-un loc ascuns și-și ling rănile. Da' pierderea desăgii ne ardea ca o rană deschisă și neobiojită. După vreo trei zile, în loc să ne odihnim, ne îndîrjeam și mai mult, neastîmpărul găsindu-și un loc și mai mare în inimile noastre. Frumoase erau plaiurile din părțile acelea, însă eu mai mult bănuiam frumusețea lor decît o vedeam ori o simțeam. Nici codrul cu tainele lui, nici nopțile cu lună, nici apusurile minunate de soare ce-mbrăcau munții împăduriți ca într-un văl fermecat, nimic nu ne bucura. Pînă-n ziua cînd am văzut-o din nou pe Sanda. Într-o după-amiază, curînd de la sosirea noastră în cătun, ne-am pomenit cu tovarășul nostru de încredere din așezarea de lîngă Desnățui. Nepoata boierului Vînju descinsese la el și voia să stea de vorbă cu mine, așa cum ne înțelesesem. Am ajuns la ea chiar în seara aceea, și cînd m-a văzut, m-a cuprins în brațe și m-a sărutat ; fata asta ți se lipea de suflet. Era o noapte fără lună, pe cerul negru doar stelele sclipeau. Stăteam în odaia a doua, curată, a prietenului nostru, cu ferestrele închise și pe întuneric, vorbind încet să nu ne audă nimeni.

— E bine că mi-ai dat prilejul să te văd, Zamfiro, a spus ea. Am aflat între timp unele lucruri și am niște bănuieli pe care merită să le știi. Să începem cu Alexandru Vartan. Îl cunosc. Acum zece ani a moștenit de la tatăl său o moșie de peste o mie de hectare. De îndată ce s-a văzut cu ea, a dat-o în arendă unui grec și a plecat la Paris. S-a întors în țară abia acum doi ani, după ce, ipotecînd moșia bucată cu bucată, a pierdut-o, rămînînd doar cu o sfoară de pădure și cu o casă de pădurar, unde s-a stabilit, pămînturile lui intrînd în stăpînirea lui Ianu Cristopulos, arendașul grec. Și fiindcă nu se pricepe la nimic, trăiește din mila altor moșieri, neamuri ori prieteni. El a trecut prin pădure spre căsuța lui chiar a doua

zi dimineața, după ce l-ați atacat voi pe unchiul meu. S-ar putea să fi găsit desaga. De ce? Pentru că, după cum am aflat ieri, Alexandru Vartan vrea să cumpere o moșie de pe lîngă Calafat de vreo trei sute de hectare. Faptul că o poate cumpăra dă de bănuit că a găsit desaga. Însă a mai trecut prin pădure cineva.

— Cine?

— Ruxandra Stîrcea.

Am tresărit, ca și cum mă lovise peste obraz sfîrcul unui bici. Părea că-s blestemată să-mi iasă-n cale oricum m-aș suci!

— Cînd a trecut pe-acolo? am întrebat eu.

— În ziua cînd ai venit tu la curte cu căruța sfărîmată.

— Da, da, am văzut-o și eu, pe șoșea, însoțită de lefegii.

— S-a oprit la noi, la conac, numai vreo jumătate de oră, deși trimisese vorbă că va rămîne cel puțin trei zile. Voia să facă cercetări în legătură cu tine și ai tăi. Rugăminții mătușii mele, care ține mult la ea, au fost zadarnice: a plecat spre Craiova. Părea foarte grăbită. Și ieri mi-a răsărit pe neașteptate în minte întrebarea: «Pentru ce se grăbea?» Și mi-am răspuns: «Poate fiindcă găsise desaga prin cine știe ce întîmplare și voia să ajungă cît mai iute la Craiova s-o pună la adăpost».

— Dac-o fi să fie la ea, cum s-o mai luăm îndărăt? I am murmurat eu, dezamăgită.

— Asta se va vedea după ce ne convingem că o are.

— Greu lucru să afli...

— Greu, dar nu cu neputință. Eu sînt prietenă cu ea, sau ceea ce se cheamă «prietenă». Am fost de multe ori în casa ei... De ce te urmărește cu atîta înverșunare, Zamfiro? m-a întrebat dînsa deodată.

— Pe lîngă altele, poate și de teamă să nu izbutim a dovedi că și-a ucis bărbatul, dac-ar fi să ne prindă jăndarii, am răspuns eu. Dacă s-ar cerceta cinstit și cu de-amănuntul, s-ar vedea că hangerul cu care a fost răpus Stîrcea și se află acum în mîna stăpînirii e chiar al bărbatului ei.

— Ea!

— Ea. N-o să se liniștească pînă ce n-o scăpa de noi.

— M-am temut totdeauna de ea, a murmurat fata într-un tîrziu. Are uneori o privire atît de rece şi de crudă! Oh, să ştii că sînt în stare să fac orice, ca să-i smulgem desaga, de-o fi la dînsa. Bine, peste vreo două zile mă duc acasă, la Craiova. Adresa mi-o ştii; să vii şi tu, te-aştept. Pînă atunci vreau să dau o fugă pe-aici, pe-aproape, pînă la un alt unchi al meu, un unchi pe care l-au jefuit ai tăi de curînd.

— Îţi pare rău?

— Nu, a răspuns ea fără şovăire, cu un glas aspru, pe care nu i-l mai auzisem pînă atunci.

— Şi eşti boieroaică, rudă cu el!

— Rudă? Da, însă o rudă pe care au batjocorit-o cum au vrut. Sînt, după mamă, din neamul Stoieneştilor, legat de cei mai mulţi dintre boierii olteni. Ei bine, de mi-ar sta-n putere, mi-aş jefui neamurile pînă la ultimul galben şi ultima sfoară de moşie.

— Tu, o copilă! am spus eu, uimită.

— Copilă? Se poate, însă numai după ani. Ca să-ţi dai seama de ce m-am înţeles atît de repede cu tine, ascultă: Mama s-a îndrăgostit de un profesoraş sărac, l-a luat de bărbat împotriva vrerii părinţilor ei, şi aceştia au desmoştenit-o. Rămasă văduvă de timpuriu, ea a ajuns sluga rudelor bogate, iar cu anii, am ajuns şi eu rudă-slugă. Am dus trai plin de umilinţă printre cei ce-şi petrec viaţa-n belşug, călătoresc, văd ţări străine, se-mbracă după moda Parisului. Am trecut din casă-n casă, făcînd de mică tot felul de servicii şi-am aflat că te vinzi unui bărbat, ca să-l înşeli cu altul sau cu alţii, că simţămintele cîntate de poeţi sînt rare-n lumea în care totul se măsoară cu banul. Am aflat că de multe ori o căsnicie nu se încheie între două iubiri, ci între două averi, sau între tinereţea în floare, săracă, şi bătrîneţea, bogată. Cînd, la paisprezece ani, un unchi m-a făcut femeie, nu m-am împotrivit. Taina dragostei o cunoşteam pe de rost din fragedă copilărie, doar eram ştafeta de încredere a rudelor mele, femei şi bărbaţi, în legăturile lor oprite, făţişe ori tăinuite. Unchiul era bogat şi m-a răsplătit. Din noaptea aceea am ştiut că trupul meu e singura mea scăpare şi am renunţat la orice demnitate, la cinste, la dragostea adevărată, ca să-i jefuiesc pe-ai mei fără cruţare.

— Și i-ai jefuit?

— I-am jefuit și-i jefuiesc...

Am auzit-o suspinînd prin întuneric și-am gîndit că Sanda Vălceanu este o fată nefericită.

Ne-am despărțit chiar în noaptea aceea, urmînd s-o caut în Craiova peste cîteva zile, în care timp ea va încerca să descopere într-un fel sau altul dacă desaga noastră se afla sau nu în stăpînirea Ruxăndroaiei. Curînd, Mihai și ceilalți s-au așternut la drum către casa boierului Vartan, iar eu am luat-o spre Craiova, după ce mai înainte ne înțelesesem să țin legătura cu ei prin omul de încredere al lu' Zdreanță, Ghiță Ologu, de la bariera Bucovățului, prin care urma să primesc vești de la ei și, la nevoie, să le trimit și eu știri.

Cînd am ajuns la Breasta, am ocolit în jos, prin stînga satului Sărbătoarea, m-am apropiat de Jii, am intrat în pădurea de pe dealurile Bucovățului și am tras la un pădurar, anume Dumitru Frunză, un bun cunoscut al lu' Geamănă, unde am lăsat calul. În după-amiaza aceea mă aflam în dreptul casei de pe strada Bucovăț a Sandei Vălceanu. Am sunat la poartă, că avea clopoțel cu țipirig, și-a ieșit o femeie de vreo șaizeci de ani, dădaca fetei, care m-a poftit înăuntru, rugindu-mă să aștept, că stăpîna ei se afla în oraș după niște cumpărături. Curînd, a răsărit și Sanda-n prag. Parcă intrase în odaie primăvara cu toate miresmele ei! Ne-am sărutat, și după ce bătrîna ne-a adus dulceață și cafea, a ieșit și ne-a lăsat singure.

— Ai aflat ceva? am întrebat eu repede.

— Nu încă, a răspuns ea, dar am făcut un pas mare înainte: am cîștigat-o de partea mea pe fata-n casă a Ruxandrei Stîrcea, făgăduindu-i o sută de lei. Trebuie să mai avem cîteva zile răbdare.

Văzînd obrazul meu dezamăgit, a sărit la mine și m-a sărutat iar, îmbunîndu-mă:

— N-o să te plictisești în Craiova. Ai mai fost pe aici?

— Nu.

— O să ai ce vedea. Îmi pare atît de bine că ai venit! O să rămînem singure, fiindcă doica pleacă la țară, la nepoții ei, pentru cîteva zile. Hai să-ți arăt casa. Fru-

masă! Era mai mare decît părea pe dinafară. Avea o odaie de mîncare luminoasă, în mijloc cu o masă cu-mpînzătoare, rotundă, de stejar; de tavan atîrna o lampă de gaz, burduhănoasă, aurie și lucioasă de-ți lua ochii. Nu mai vorbesc de covoarele de pe jos, de ferestrele luminoase și de dulapurile, tot de stejar, lucrate cu mare meșteșug. Apoi m-a dus în dormitor. Acolo am văzut un pat lat, acoperit cu o velință vișinie de catifea, de-i zice „cuvertură", pe el cu perini și cu două păpuși mari ca niște plozi adevărați. Păpușile astea, dacă le apăsai pe burtă, chiăiau ca un țînc și spuneau «mamă». De-a dreapta și de-a stînga patului era rînduită cîte o măsuță cu o lampă micuță de gaz, acoperite cu căciulițe colorate de sticlă. La ferestre atîrnau perdele de pluș, printre care soarele se strecura anevoie. Oglinda mare de dinaintea patului cu măsuța prelungă din fața ei, dulapul, covoarele de pe jos, care-ți înăbușeau pașii, de credeai că mergi pe labe de pisică, toate se pierdeau în umbre pline de taină. De cum intrai în casă, lipită de odaia de mîncare, se mai afla o cameră «de primire», iar într-o parte mai erau bucătăria și o încăpere mai mică pentru doică. Ajunse aici, am dat de doică, îmbrăcată de drum.

— A venit Sofronie cu căruța, a spus ea. Îmi pare rău că te las singură.

— Fii liniștită, doar știi că mă descurc. Și de gospodărie o să îngrijească Maria în lipsa dumitale.

S-a suit în căruță și-a plecat. Sanda m-a privăt, zîmbind.

— Acum sîntem singure, a spus ea, bucuroasă. Vino să-ți arăt curtea și grădina.

Am ieșit afară. În fundul curții, în același rînd cu odăile, înecat în verdeață, am văzut un șopron încăpător, înăuntru cu o trăsură. Curtea era împrejmuită cu un zid vechi, de cărămidă, înalt și îmbrăcat în iederă, iar din ea pornea în pantă o grădină de cel puțin un pogon și jumătate, mărginită de un bulevard lat, ce ducea de la Lunca spre parcul Bibescu. De altfel, toate casele de pe strada aceea aveau grădini mari ca a Sandei, găsindu-se într-o mahala mai acătării a orașului. O bună parte din noapte am stat de vorbă cu Sanda. Pe fereastra deschisă intra mireasma tufelor de trandafiri de dinaintea casei;

te credeai undeva la țară ! Pînă tîrziu a răsunat orăcăitul broaștelor, ce umpleau cîmpul dintre grădini și bulevardul umed, presărat pe ici, pe colo cu băltoace. Fata, care parcă-și depăna gîndurile tare, ca pentru sine, mi-a povestit de viața ei, de aceea a boierilor, de petrecerile din București și Craiova, de negustorii pe spinarea țărănimii și a sărăcimii orașului, de slujbași și muncitori, care duceau un trai plin de lipsuri și griji. Dinainte-mi s-au deschis porțile unei lumi necunoscute, și eu ascultam, mută și uimită de cîte mi se dezvăluiau, gîndind că Dumnezău nu rînduise lumea cu dreptate. Atunci am înțeles-o eu mai bine și pe copila asta, cu obida și ura ei, ce i se băgaseră-n suflet din fragedă tinerețe. Amărăciunea și răzvrătirea sa o făcuseră să înțeleagă amărăciunea și răzvrătirea altora...

A doua zi dimineața am pornit împreună să facem cumpărături ; în seara aceea avea oaspeți. E de mirare cum se potrivesc uneori lucrurile, ca să ajungi la un capăt de drum, ori să te-mpiedici, să cazi și să pierzi pentru totdeauna ce-ai rîvnit ! Dar să ți le povestesc, copila mea, pe toate, pe rînd, ca să afli întocmai ce s-a petrecut :

Am intrat cu ea în băcănia cea mai mare din oraș și a poruncit să-i trimită acasă tot felu' de bunătăți, de poame și băuturi de pe la noi și din țări străine, unde e tot anul cald. După aceea ne-am dus pe-o uliță din mijlocul orașului, de pe lîngă strada Unirii, la un negustor de-i spune „giuvargiu".

Avea omu' ăsta în prăvălia lui atîtea podoabe scumpe, de-ai fi zis că, de-ar vrea, ar putea cumpăra toate pămînturile dintre Jii, Dunăre și munți. «Ehe ! Păcat că nu ești moșier, am gîndit eu, căscînd ochii la inelele, cerceii, brățările de aur bătute-n pietre scumpe, la șiragurile de mărgăritare și la ce se mai afla acolo, că ai vedea tu pe dracu' !» Stăpînul prăvăliei — un bărbat cu păr sur, negricios la față, îmbrăcat ca un domn — de cum a zărit-o pe Sanda, a sărit de după tejgheaua lui ca zvîrlit în sus de un arc. Era armean, cu ochii negri, lucitori, și nas ca de uliu. A făcut o temenea adîncă înaintea fetei și a poftit-o pe scaun. Pe mine nu mă lua-n samă, de parcă nici nu mă aflam acolo.

— Ai ceva nou ? l-a întrebat Sanda.

— Am, a răspuns el.

Şi-a dat fuga la un dulap năltuţ. A deschis uşa de fier, lată de-o palmă şi jumătate, cum n-am crezut c-o s-apuc să văd, şi-a scos de-acolo o cutie lungă şi neagră. I-a ridicat capacul şi s-a apropiat cu respect de Sanda. Şi ce să vezi ! Dinăuntru s-a revărsat afară o scînteiere de-ţi lua ochii ! Era un colan de pietre scumpe de le zice «briliante». Ea l-a luat în mînă, l-a ridicat în zare, l-a prefirat printre degete, mîngîindu-l şi zîmbind dulce, ca în vis, cu ochii pierduţi şi cu obrazul îmbujorat.

— Cît costă ? l-a întrebat ea, punîndu-şi-l la gît.

— 40 000 de lei, a răspuns acesta.

— Îmi place. Tot ce iei peste suma asta e-al meu, da ?

— Se-nţelege, sărut mîna ! a zis el, ploconindu-se iar pînă la pămînt.

Eu, cu toate că aş fi vrut tare mult să ştiu cine putea să scoată pentru aşa ceva atîta bănet, cînd la noi la ţară o familie de pălmaşi săraci trăia cu 50 de bani pe zi, n-am întrebat-o pe Sanda.

Abia ne-am întors acasă, că ne-am pus pe gătit bucate. Gătea fata asta de te cruceai ! Am ajutat-o să pregătească gustări, fripturi, prăjituri şi tot ce se cuvenea, am aşternut masa şi-am pus băuturile la gheaţă. Tot gătind, pregătind şi rînduind, s-a lăsat seara. Am aprins lămbile. În odaia de mîncare, de-i zice «sufragerie», razele lămbii învăleau totul într-o pînză roşcată, în vreme ce odaia de dormit se scălda într-o umbră ca de amurg, cînd înghite negura cele de pe urmă raze de soare. Ne înţelesesem ca eu să servesc la masă. După numărul tacîmurilor ştiam că or să fie trei musafiri, dar cine anume, nu, şi Sanda nu mi-a spus.

Şi-a venit cel dintîi. Un bărbat înalt, slab, îmbrăcat ca un cioclu, cu chelie, în ochiul stîng cu un geam de ochelar, de-i zice „monoclu". Păr sur, ca al unui om de cincizeci de ani. I-am luat mănuşile, pardesiu' şi giubenu', le-am agăţat în cui, şi pe el l-am dus în odaia de primire. Acolo şedea Sanda, cu o carte-n mînă, întinsă pe o canapea, înveşmîntată ca o călugăriţă, cu o rochie neagră, lungă pînă-n călcîie, închisă la gît cu doi năsturei, cu părul legat la ceafă cu o panglică.

A venit al doilea: Rotofei, scund, cu fața bucălată de bătrîn viclean, cu părul și mustața cănite. Purta o pălărie, «melon» i se zicea, și-i ședea pe cap ca țucălul coanei Stîrcea.

Al treilea, potrivit de nalt, părea și el trecut de cincizeci de ani. Ca să-și acopere chelia, își trăsese o mînă de fire de păr de la urechea dreaptă către cea stîngă, pe care le lipise de pielea capului cu cine știe ce.

Trei bărbați copți. Aceștia erau oaspeții Sandei.

Au stat de vorbă cuviincios ba de una, ba de alta, și peste vreun ceas au trecut în odaia de mîncare și-am început a servi masa. Află, fata mea, cu prilejul ăsta, că prețul unui singur fel de mîncare ar fi ajuns să hrănească un țăran cu plozii lui vreme de trei săptămîni. Și-au mîncat oaspeții ca la praznic. Numai Sanda ciugulea doar de ici, de colo cîte ceva. Ea-i tot îndemna, și la mîncare, dar mai cu osebire la băut. Ședea acolo, pe scaunul ei, dreaptă și serioasă, puțin mai răzlețită de oaspeți, care și ei erau destul de departe unul de altul, că masă mare ca asta nu mai văzusem pînă atunci. Și pe măsură ce beau, boierii se înveseleau. Au început a rîde și-a rînji, a povesti snoave și ce se mai petrecea prin neam, că erau rude între ei, și toți, rubedenie cu Sanda. Însă între un pahar și altul, aminteau și de răutatea vremilor și a țăranului. Cel cu geamul de ochelar se plîngea că nu scosese anul trecut de pe moșia și pădurea lui nici cincizeci de mii de lei. Că țăranii s-au îmrăit și muncesc de mîntuială, iar administratorul mai fură și el pe cît poate. Altul se văita de prețurile scăzute ale grîului și de scumpetea transportului pe Dunăre. «Cum poți să duci viață demnă doar cu 70 000 de lei pe an?!» spunea el. Numai rotofeiul tăcea.

— Ce-ți pasă! a grăit atunci unul dintre ei. Pe lîngă moșie mai ai și trei mori și un atelier mare de fierărie.

Da' de grîji au vorbit puțin, că la Sanda veniseră să petreacă. Ușurel-ușurel, domnii s-au înfierbîntat. Stăpîna casei a adus o cutie de gramofon: o mașină cu pîlnie mare, colorată, care cîntă. Și a început a dănțui, pe rînd, cu fiecare, lipindu-se de ei fără părtinire. În vreme ce unul se-nvîrtea cu ea-n brațe, ceilalți doi beau, și tot așa mereu, pînă ce li s-a suit vinul la cap, și ochii s-au pus

pe sclipit ca la pisici. Bătrîni, bătrîni, dar vezi-că bucatele bune cu care se îndestulaseră toată viață îi păstraseră ca pe-un ou stătut, scos afară-n pragul iernii, de stă și nu se mai strică cine știe cît. Cel cu monoclu, pe cînd Sanda se învîrtea cu rotofeiul prin casă, a prins a sări prin odaie de unul singur. «Bravo, Artur! Bravo, Artur!» s-au grăbit a striga ceilalți doi, bătînd din palme, în sunetele muzicii. Și domnul Artur, încurajat, se frînge de șale, pocnindu-și și el palmele, bițiindu-se și aruncîndu-și picioarele lungi în lături și înainte, întocmai ca o gloabă cînd îi bagi mînerul biciuștii sub coadă. Geamul de ochelar i se zbătea pe piept, agățat de o sfoară neagră, pulpanele hainei îi fluturau ca bătute de vînt, chelia și obrazul îi luceau, pline de năduşeală.

Și-unde-l văd pe cel înalt că sare și el lîngă ăl cu monoclu și pornește a se frămînta ca apucat! Firele de păr înțepenite de pielea capului se dezlipiseră și-i cădeau peste urechea dreaptă, săltînd și fluturînd, iar din gura căscată i se zăreau din cînd în cînd trei dinți de aur. Rotofeiul nu s-a lăsat nici el mai prejos. A sărit în mijlocul odăii, frămîntîndu-și burta și dosul, de parcă dăduse strechea-n el.

În vremea asta, Sanda avea grijă de gramafon să nu amuțească o clipă și le mai întindea oaspeților din cînd în cînd și cîte un pahar de vin plin ochi, pe care aceștia îl sorbeau dintr-o înghițitură. Hărmălaia se făcea tot mai mare. Temîndu-mă să nu răstoarne ceva, am golit masa de farfurii, tacîmuri și mîncăruri, lăsînd numai paharele de vin, păhărelele de băuturi de le zice «licher», un vas de flori și încă vreo cîteva lucrușoare. Am făcut rînduială și m-am dus la bucătărie să-nvîrtesc la mașina de-nghețată. Tot învîrtind la ea, am tresărit deodată de liniștea ce se lăsase. Nu se mai deslușea decît cîntecul gramofonului — un cîntec tărăgănat ce creștea și descreștea, pierzîndu-se uneori parcă înghițit de o văgăună fără fund, ca să se ridice iar, ademenitor, ca o chemare plină de făgăduinți. Curioasă, am dat fuga și-am deschis ușa. Sanda dănțuia singură, cu cei trei în jur, zgîindu-se la ea...

Pesemne că dănțuia mai de mult așa, că gramofonul a hîrîit și-a amuțit. S-a lăsat tăcerea, o tăcere adîncă, domolită doar de hîrșîitul alcătuirii cu pilnie, ce lucra în

gol. Sanda s-a dus la gramofon și l-a pus din nou să cînte. Acum, din pîlnia lui au izbucnit niște sunete prelungi, tînguitoare și atîțătoare; trupul gazdei a tresărit, s-a-ncordat, stăpîna casei a făcut trei pași iuți, a apucat fața de masă și, cu o mișcare neașteptată, a tras-o către dînsa. Tot ce se afla pe aceasta s-a prăbușit pe podea, sfărîmîndu-se. Apoi, fata a sărit pe masa lucioasă ca o oglindă.

Ei bine, în clipa asta s-a petrecut un lucru la care nici oaspeții, nici eu nu ne-am fi gîndit niciodată. Sanda și-a smuls veșmîntul negru de pe ea, rămînînd doar cu o țesătură mai ușoară și mai străvezie decît pînza de păianjen, prinsă la mijloc cu o cingătoare lată de aur.

Și-a-nceput iar a dănțui. În trupul ei păreau să-și fi găsit lăcaș toți tartorii iadului. Ca să-ți spun cum dănțuia, nu mi-ar fi cu putință. N-aș avea cum! Eu, ca muiere ce sînt, nu-mi mai puteam dezlipi ochii de pe dînsa. Bărbații ședeau pe scaune în jurul mesei. Ochii lor, ca strachinile, gura, ca niște văgăuni gata să te-nghită. Le curgea sudoarea pe față și pe gît. Palmele, așezate pe masă, erau leoarcă de năduşeală. Părul celui ce și-l lipise de chelie atîrna acum, încremenit, către umărul drept. Rotofeiul se făcuse la față ca pătlăgeaua roșie gata să pice din vreji de coaptă ce e. Toți trei se clătinau pe scaune, beți, fără să piardă femeia din ochi. Dansul a ținut pînă s-a sfîrșit cîntecul. Cînd mașinăria s-a oprit, Sanda Vălcanu s-a lăsat jos, în mijlocul mesei, așezîndu-se turcește, cu picioarele încrucișate sub dînsa.

— Vin! a cerut ea.

Eu o priveam încremenită. A sărit unul dintre boieri, s-a dus, clătinîndu-se, la dulapul pe care se aflau sticlele de băuturi și paharele. A adus cîteva și le-a așezat pe masă, a adus clondire de vin și băuturi tari și le-a pus alături. Iar s-a dus, iar s-a-ntors cu cîte ceva, părînd că nu mai știe să facă decît asta.

— Destul! Stai jos! i-a poruncit Sanda.

Și el s-a așezat, ascultător, pe un scaun, privind-o țintă, ca vrăjit. Unul dintre ei a umplut paharele. Sanda l-a ridicat pe-al său, zicînd:

— În sănătatea stăpînului meu! și l-a dat peste cap.

Oaspeții și-au băut și ei paharele dintr-o înghițitură.

— Licitația începe de la 30 000 de lei, a răsunat glasul

domol al fetei. Am văzut un colier care costă mult mai mult și vreau să-l am. Cine mi-l dăruiește, a cîștigat femeia — pe mine.

— Eu... eu te iau de nevastă, a îngăimat cel cu geamul de ochelar.

— De nevastă ? ! Oh, unchiule, vrei să-ți ici o nevastă ca mine, fără să te coste nimic !

— Eu...

— Cine dă mai mult ? a întrebat Sanda.

O priveau toți, aiuriți.

— Doar de asta ați venit ! Tu, unchiule Artur, te știi de mine de cînd eram de paisprezece ani. Tu, nene Jorj, s-a-ntors ea către cel cu părul descleiat, ești un și mai vechi adorator al meu. Ziceai că-mi cumperi un iaht să fac cu el înconjurul lumii. Aveam pe atunci doar treisprezece ani. Numai tu, unchiule Octav, i-a spus ea rotofeiului, privindu-l adînc în ochi, te-ai deșteptat mai tîrziu, abia de cîteva luni. Noroc că trenul n-a plecat. Trenul e-n stație. Cine se suie-n el ? Nu are decît un singur pat...

Nimeni nu mișca. Stăteau, de parcă erau prefăcuți î stană de piatră. Eu, în pragul ușii întredeschise, nu mai îndrăzneam nici să răsuflu.

— Ori n-ați văzut femeia bine ? ! Cum se poate ? ! E din neamul vostru. Cîți unchi nu m-au cunoscut ! Ehe ! Și voi, ca și ceilalți, mă cunoașteți din ziua cînd m-a afundat popa-n cristelniță. Acum nu se află dinaintea voastră decît ce-ați văzut atunci — doar în «ediție mărită». Numai voi trei dintre unchii mei nu v-ați înfruptat din fructul oprit, care e Sanda Văleanu. Înainte, unchișorilor ! Cine se-nfruptă din el, nu pierde raiul, ci-l cîștigă. Cel dezamăgit poate să-și ia darul îndărăt și să plece. Sînt o femeie cinstită și credincioasă. Niciodată nu am avut decît cîte un bărbat și nu mi-am trădat neamul niciodată.

— 35 000, s-a auzit un glas sfios, răgușit.

— Cine dă mai mult ? Nenea Jorj a dat 35 000 ?

— 40 000.

— Uită-te bine la mine, unchiule Artur. Dacă mă pierzi acum, cine știe cînd îți vine rîndul. Poate at nci cînd n-o să mai fii în stare să ai o femeie decît în vis...

— 45 000 ! a lălăit Artur.

— 50 000 ! a sărit rotofeiul, cu un glas de parcă lătra un câine.

— 55 000 !

Tăcere.

— Nimeni nu dă mai mult ?! Poate nu cunoașteți bine marfa !

A sărit în picioare, și-a smuls vălul de pe ea și s-a-nvîrtit pe călcîie, cu trupul licărind în lumina roșie a lămbii.

— 60 000 ! a strigat cel cu morile și atelierul mecanic.

— Atîta costă colierul ! a vorbit Sanda. 60 000 o dată !... 60 000 de două ori !... 60 000 de trei ori ! Unchiul Octav a cîștigat femeia. Înainte de a te duce la bijutier să-mi cumperi colierul, să-i urezi mătușă-mi Aglaia, nevasta ta, cele mai bune dorințe de sănătate din partea nepoatei sale, Sanda. Să ceri bijutierului colierul pe care l-am ales. Acum să bem în sănătatea noului stăpîn !

A ridicat paharul. Dar în picioare nu mai rămăsese decît rotofeiul. Ceilalți doi — poate de băutură, de încordare ori de părere de rău — se muiaseră în scaune și se lăsaseră ușurel jos, sub masă, unde au început a sforăi, scăpați de orice grijă. Însă nici cumpărătorul nu a mai avut putere să ducă paharul la gură. A întins, moale, mîna după femeia din fața lui, apoi a adormit și el, cu fruntea pe masă. Fata și-a trecut palma peste păr, în neștire, și s-a lăsat jos, unde s-a făcut ghem, cu genunchii la gură și capul în piept".

„A doua zi dimineața, după ce Sanda l-a vestit pe «giuvargiu» să ceară pentru podoabă 60 000 lei, m-a purtat prin tot felul de magazine, «ca să treacă vremea», cum spunea ea. Nu-și găsea locul. După masă era poftită de Stîrcioaia la «fifocloc», ceasul cînd s-adună boieroaicele la taifas și bîrfeală, în vreme ce beau cafea ori ceai și mîncă zaharicale. Nu mai fusese de mult pe la ea și-aștepta cu nerăbdare să-i intre iar în casă, cu nădejdea c-o descoperi vreun semn după care să afle ce-i cu desaga noastră. Însă ziua a trecut fără nici o ispravă; la «fifocloc» nu s-a ales decît cu pălăvrăgeala, iar fata-n casă nu aflase nici ea nimic de folos. În ziua a treia de cînd mă găseam în Craiova m-am dus la Ghiță Ologu, omu' de-ncredere al lu' Zdreanță de la bariera Bucovățului, să-ntreb de n-o fi venit cumva vreo veste de la Mihai.

Omu' ăsta de-ncredere era păpușar. Mi-a deschis o fetiță de vreo paisprezece ani, nepoata lui. Pe el l-am găsit în fața unei mese pline de păpuși; își ținea piciorul de lemn întins într-o parte, și cînd am intrat, tocmai trebăluia la o Babă-Cloanță. Un bărbat de vreo cincizeci de ani, cu obrazul plin de zbîrcituri. Știam că meseria lui îl ducea dintr-un loc într-altul și, aflîndu-se tot pe drumuri, ajunsese, cu vremea, să cunoască mulți nemulțumiți și răzvrătiți și căpătase încrederea multora. I-am dat bună ziua, spunîndu-i că m-a-ndreptat la el Zdreanță. Cînd mi-a auzit vorbele, a lăsat păpușa din mînă și s-a ridicat de pe scaun, pe față cu un fulger de zîmbet. M-a poftit să stau pe pat, că nu avea în casă decît masa, un scaun, patul, într-un colț cu culcuș de paie, pe care dormea pesemne el, trei polițe de-a lungul pereților, pline cu

păpuși și unelte și, atîrnată de un cui, o pînză mare, curată, roșie și lucitoare, se vede perdeaua pe care-o-ntindea cînd își juca păpușile prin iarmaroace.

— Prietenii lu' Zdreanță sînt și prietenii mei, a zis el.

— Iar ai lui, ai noștri, am răspuns eu.

— Care-i durerea?

— Nu-i nici o durere...

— Oho! Atunci e bine, că eu numai de dureri aud. Numai păpușile mele sînt fericite. Și Baba-Cloanța, și Dracul, ba chiar și Ileana Cosînzeana, cu toate c-o răpește cînd și cînd un zmeu. Haiducii mei scapă totdeauna de potere, popa nu-i decît oleacă batjocorit de Tîndală și Păcală, boierul s-alege cîteodată cu o ciomăgeală, dar nu-l doare, că are dos de cîrpă. Eu vînd, fată, amăgiri, ca să-i fac pe oameni să rîdă, ori să viseze, să mai răsufle, că cel puțin între păpuși lucrurile se petrec altfel decît în viață. Sărmanul se mulțumește pînă una-alta cu atît: cu o fărîmitură de amăgire, care-l face să creadă un sfert de ceas că e și el om. Că-s păpușar, ți-o fi spus Zdreanță...

— Da, mi-a spus.

— Și cu ce treburi pe la mine?

— Eu sînt Zamfira.

— Zamfira Vizantea! a strigat el. «Săi, Vizanteo, ce mai stai?! Hai, Zamfiro și Mihai, hai, măi fraților, pe cai!»

Îi rîdeau ochii și toată fața. S-a dus repede la masă, bocănind cu piciorul lui de lemn, a luat două păpuși — o femeie și-un bărbat — îmbrăcate cu țoale țărănești și înarmate pînă-n dinți, începînd să le joace-n mîini. Am auzit un glas gros, chipurile al lui Mihai: «Hai, nevastă, să spintecăm un boier să vedem, oare burta dumnealui, plină numa' cu fripturici și zaharicale, o fi ca a noastră, a țăranilor de rînd?» «Hai» a răspuns un glas pițigăiat, chipurile al meu. Am rîs amîndoi.

— Am fost vestit c-o să vii, lele Zamfiro, a spus el apoi. Ai vreo vorbă de trimis?

— Nu, dar pentru mine n-a sosit nici o știre?

— Pîn-acuși nu.

— Cai și oameni de legătură de unde ai?

— Din Valea Vlăicii — mahalaua țigănească.

— Sînt oameni de-ncredere?

— Chiar de i-ai jupui de vii nu suflă o vorbă.

Am plecat din Grădinari. Sanda se pregătea să se ducă la negustorul de podoabe și m-a luat cu ea. Armeanul abia a văzut că-i intră pe ușă, că i-a sărit înainte, plecinându-se mai abitir decît oricînd și rînjind fericit, cu gura pînă la urechi.

— L-a cumpărat ? a întrebat ea.

— Mi-a dat patruzeci de mii, făgăduind ca restul să mi-l aducă mîine.

Sanda s-a așezat pe scaun, lîngă tejghea și i-a cerut negustorului să-i mai arate o dată podoaba. Acesta a deschis dulapu' ferecat în fier și i-a pus dinainte cutia cea neagră și lungă. Dar Sanda Văleanu abia a ridicat capacul, că a scos un strigăt de uimire.

— De unde ai colierul ăsta ? ! a întrebat ea.

— Am greșit ! a spus iute negustorul, închizînd repede capacul și băgînd cutia îndărăt, în dulap. Acesta este al dumneavoastră ! Se aseamănă cutiile și...

— Frumoasă podoabă ! a murmurat Sanda, fără să se uite la colanul care era ca și al ei.

Armeanul a înțeles că vorbește de podoaba pe care-o văzuse întîi, dar a tăcut, făcîndu-se că nu aude.

— Cît costă ?

— Ce anume ?

— Șiragul de briliante pe care mi l-ai arătat din greșeală.

— Nu e de vînzare.

— Nu ?! Atunci ce rost are în prăvălia dumitale ?

— Vă rog să mă iertați, dar...

— Sau poate e vîndut ?

— Nu-i vîndut, domnișoară Văleanu, și nu-l pot vinde în țară.

— Atunci înseamnă că e de vînzare, dar în străinătate ?

Omul se întunecase la față. Tăcea.

— Voi vorbi cu doamna Stîrcea. I-am oferit pe el acum un an un preț bun și nu înțeleg de ce...

— Așadar, știți ? !

— Știu.

— A moștenit de la soțul ei o mulțime de bijuterii, despre care nu vrea să se afle. Împozitele... bîrfelile... zice dînsa, și s-a hotărît să le vîndă în străinătate.

— Mai ai și altele de la ea?

— Nu, numai pe aceasta și... vă rog, domnișoară Văleanu... vă rog din suflet să nu-i spuneți că ați văzut-o la mine! Dacă ar afla, și-ar pierde încrederea și dus ar fi renumele meu de om care știe să păstreze o taină. Mi-aș pierde clientela și... doar și între noi e o taină...

— Fii liniștit, cum aș putea să-ți fac eu rău! a zis Sanda, zîmbind împăciuitoare. Doar ne cunoaștem de atîția ani! De cînd am cumpărat prima dată un inel pentru cinci galbeni.

— Mulțumesc, n-o să uit bunăvoința dumneavoastră niciodată!

Am ieșit din prăvălie, și după cîțiva pași ne-am oprit, uitîndu-ne una la alta.

— Colanul e... am suflat eu. Dar n-am apucat să sfîrșesc, că ea a răspuns:

— Al unchiului Vinju. Făcea parte din podoabele lui.

— Atunci....

— Ruxandra are desaga.

Am răsuflat adînc:

— În sfîrșit!

Sanda m-a privit lung, parcă fără să mă vadă, apoi a spus în șoaptă, încruntîndu-se:

— Acum, cînd se pare că sîntem aproape de țel, mă tem că n-o să ne alegem cu nimic, chiar dacă...

— De ce? am întrebat eu.

— Dacă a depus banii la bancă și-a vîndut și o parte din bijuterii peste graniță, atunci... în Craiova sînt trei bijutieri...

Mi-am pierdut răsuflarea.

— După ce am pătimit, am alergat, ne-am străduit, făcîndu-le pe toate cu primejdia vieții, să s-aleagă ea cu folosu'! Și cu cei pentru care umblăm cu viața pe palmă ce-o să fie?! am suflat eu. Ei nu, asta nu!...

Mă temeam. Bucuria că dădusem de urma averii pierdute se îneca în teama că n-o să mai găsim nimic.

— Să mergem, se uită lumea la noi! a murmurat Sanda.

Am luat-o iar în lungul străzii, acum fără să mai scoatem o vorbă.

— Trebuie să-l vestesc pe Mihai ! am şoptit deodată.

— Cum ?

— Am eu un om...

— Du-te chiar acum. Să nu pierdem o clipă! Cine ştie!

N-am aşteptat să-mi mai zică o dată ; am luat-o aproape-n goană către bariera oraşului, l-am găsit pe păpuşar şi l-am rugat ca trimisul să-i spună din partea mea lu' Mihai doar atît : „Vino ! Am găsit ce căutăm !"

Parcă-mi ardea pămîntu' sub picioare ! Am dat fuga-n-dărăt, la Sanda, s-o înştiinţez că nu mă mai întorc pînă ce nu vine omu' meu. Mi-am petrecut noaptea la păpuşar. S-a crăpat de ziuă, şi ceasurile au pornit a se scurge încet, atît de-ncet, de parcă se oprise vremea-n loc ! Pînă-n sară, Mihai nu sosise încă. Nici trimisul nu se-ntorsese. «Poate că nu l-a găsit ! gîndeam eu. Ori s-o încăiera cu jăndarii pe vreundeva !». Am ieşit în curte. Era o noapte neagră, liniştită. Broaştele porniseră să orăcăie ca de obicei. Casa păpuşarului se afla doar la vreo cinci sute de paşi de barieră. Vedeam de departe lumina unui felinar din drum, dintre cele ce se aprind seara de lampagiu şi se sting tot de el a doua zi în zori. Am luat-o într-acolo încet, cu urechea trează. Dintr-o curte se auzea o mandolină, un fel de cobză îndrăgită de tineretul de la oraş. Sunete dulci şi line, ce picurau prin beznă, purtate de o adiere uşoară, călduţă, de vînt. Pe măsură ce mă apropiam de felinar, cu picuratul mandolinei se împleteau tînguirile unui taraf de lăutari de la circiuma ce se afla chiar acolo, în coasta unei simigerii. Un ţigan îi zicea un cîntec de dragoste, cu ofuri şi alean — poate la urechea unui muşteriu doborît de dorul vreunei fete. Am trecut de crîşmă prin snopul slab de lumină şi-am intrat din nou în întuneric. Strada se pierdea în cîmp, de unde începea o şosea lată, ce se afunda în negură. Broaştele tăcuseră. Ţîrîiau greierii ; ici şi colo, pe marginea şanţului, s-aprindea cîte un licurici. Era şoseaua pe care trebuiau să intre în oraş ai mei. Ce se va petrece după venirea lor nu ştiam ; cum o să ajungem în stăpînirea desăgii, nici asta nu ştiam. Nu-mi mergea mintea. În clipele acelea aşteptam... o aşteptare grea, ca bezna din

jur, ca tăcerea nopții, ca singurătatea. Am auzit scîrțiind un car; a trecut pe lîngă mine. La lumina slabă a felinarului din spate am văzut că e plin cu oale, străchini și ulcele smălțuite. Pesemne un olar din Oboga. Sub car mergea în pasul boilor un ciine ciobănesc, lățos, cu botu-n pămînt; omul de pe maldărul de paie din față ședea nemișcat, parcă încremenit de cine știe cînd. Dar l-am auzit oprind la barieră; fără doar și poate, ca să aștepte acolo zorile, ca mai toți țăranii care veneau cu marfă la oraș. «Ruxandră Stircea, Ruxandră Stircea! Chiar de n-om mai găsi nimic la tine, aș vrea să mai stăm o dată de vorbă... o singură dată!» Am tresărit; auzisem pași ușori. Păreau să fie doi bărbați, care veneau către mine prin întuneric. «Poate-o găsim la Ghiță Ologu», zicea unul.

— Mihai!

— Zamfira!

S-au oprit; erau tată-tău și Zdreanță.

— Unde vă sînt caii?

— La pădurar, lîngă al tău.

— Și ceilalți firtați?

— Tot acolo.

Am trecut pe la barieră, am luat-o pe strada Bucovăț, am intrat în Grădinari și am sunat la poarta Sandei. Ne-a deschis numaidecît și ne-a băgat înăuntru. I se citea pe față bucuria că-i călcăm pragul. A așternut pe dată masa; a alergat la bucătărie, a adus brînză, friptură, salată, poame și-o sticlă de vin din cel boieresc.

— Mîncați, a zis dînsa. Drumul a fost lung și greu.

Mihai, înainte de a se atinge de bucate, a vorbit, privind-o lung:

— Dacă mi-ar fi spus careva că-n ceata mea e să intre și-o boieroaică, aș fi rîs.

— Mi-e colivia prea strîmtă, bade Mihai, a murmurat fata, uitîndu-i-se deschis în ochi.

— Și-ai dat ușița-n lături, ca să zbori?

— Da.

— Zborul ăsta nu-i fără primejdie.

— Nu mă tem.

— Vrei să fii și să rămîi de-a noastră?

— Așa aș vrea, dacă mă primești, bade...
— Te-ai gîndit bine?
— M-am gîndit.
— Dacă ni te-alături, de noi nu te mai poți dezlipi. Știi asta?
— O aflu acum.
— Și?
— Și vă spun la toți trei că niciodată nu mă voi despărți de voi.
— Să nădăjduim, fată, a spus Mihai după o vreme de gîndire, că în ciuda vîrstei tale fragede, vorbele sînt ale unui om întreg. Față de ceilalți, mă pun eu chezaș pentru tine...
— Împreună cu mine! am sărit eu.
— ...Și să nu uiți niciodată, a vorbit Mihai mai departe, că zbuciumul nostru e pentru alții, și zbaterea noastră nu este o joacă, ci o hîrjoană cu moartea.
— N-o să uit.
Mihai a ridicat paharul și a închinat, zîmbind:
— Atunci să bem în sănătatea ta, copilă, cu urarea ca tu să nu ai niciînd a te plînge de noi, și nici noi să nu-ți găsim vreodată pricină de poticnire.
Ne-am ospătat și-am început sfatul. Am căutat drumul cel mai bun, pe care să pornim la treabă. Lăcașul Ruxandrei Stîrcea nu era conac, se afla în oraș, înconjurat de alte case, cu oameni mulți în jur, cu sergenți de stradă, care cutreierau noaptea ulițile. Aici nu-ți dădea mîna să năvălești, ca la țară, în odăile unui boier; un strigăt, un zgomot de armă putea pune pe urmele tale o liotă-ntreagă. E drept, Ruxăndroaia nu avea nici un lefegiu lîngă ea, îi trimisese pe toți în urmărirea noastră, la conacul lui Vîrju, însă în gospodăria sa, în afară de fată-n casă, care era în slujba Sandei, se mai aflau bucătăreasa și un grădinar; acesta din urmă locuind împreună cu familia lui într-o căsuță mai mică, spre fundul grădinii, dar nu prea departe, ca să nu poată auzi un strigăt sau vreo larmă din casa cea mare. Și-apoi pe fata-n casă n-o puteam atrage în tainele noastre. Se-nțelesese ea cu Sanda, dar aceasta o făcuse să creadă c-o spionează pe stăpînă-sa pentru treburi mai mărunte, muierești, cum se iscă-ntre cucoane. Pe de altă parte, pe

Ruxăndroaia o cunoşteam prea bine, ca să credem că de-om năvăli în casă asupra ei, o să ne meargă uşor. Ştiam ce-i poate pielea, nu era o muiere ca oricare alta; la o adicătelea, zgripţuroaica asta făcea cît doi bărbaţi zdraveni, dacă nu chiar cît trei, dacă ne gîndeam la viclenia şi ura sa. Vremea trecea fără folos; nu găseam nimic potrivit, cînd l-am auzit pe Zdreanţă spunînd:

— Fata-n casă merită să se ţină un bărbat de fustele ei?

L-am privit toţi, nedumeriţi. Cea dintîi care şi-a dat sama de ce e vorba, a fost Sanda. S-a uitat la el o vreme lung, printre gene, şi-apoi a zîmbit:

— Merită şi nu prea, a răspuns dînsa. E îndesată, cam rotunjoară, iar la obraz, destul de...

— Urîtă? i-a luat Zdreanţă vorba din gură.

— Prea urîtă poate că nu, dar uriţică şi cam proastă. Cucoanele îşi iau adesea fete-n casă urîte şi proaste; întîi, ca să nu-i ademenească pe bărbaţii lor, al doilea, ca frumuseţea şi inteligenţa lor să sară şi mai mult în ochii celor ce le trec pragul.

Zdreanţă s-a luminat la faţă.

— E tocmai ce ne trebuie nouă! a strigat el. Urîtele cad mai repede-n plasă decît cele frumoase. Şi unde mai pui că mie — fie-mi cu iertăciune — îmi plac grăsanele. Mă dau în vînt după ele şi-alta nu, iar dacă mai e şi proastă, atunci e muierea după care tînjesc eu de cînd mă ştiu!

Am rîs toţi. Zdreanţă avea prin satele dintre Turnu Severin şi Craiova vreo trei ibovnice. Ai fi zis că descoperise vorba fermecată, care deschide portiţa din sufletu' femeii. Am văzut odată pe una uitîndu-se în gura lui cum s-or fi uitat muierile pe vremuri în gura lui Isaiia, care vestea venirea lu' Cristos.

— Cum ajung eu să-i cad sub ochi? a întrebat el.

— Da, da, a murmurat Sanda ca pentru sine. Poate că aşa vom izbuti mai uşor decît ne închipuim! L-a mai cîntărit din ochi pe Zdreanţă vreo cîteva clipe, apoi a urmat: Bucătăreasa Ruxandrăi e bătrînă, şi-n locul ei face cumpărăturile fata-n casă. O cheamă Florica. Mîine dimineaţă mergi cu mine la Piaţa Veche şi ţi-o arăt. Vii şi tu cu noi, Zamfiro?

— Nici vorbă că vin!

Mihai ședea tăcut, privindu-ne pe rînd, cam nedumerit.

— Se pare că eu nu mai sînt de nici un folos! a murmurat el.

— Deocamdată nu, bade Mihai, a spus Sanda, iar Zdreanță:

— Nea Mihai, lasă-ne să-ncercăm întîi cum știm noi, și de n-om izbuti, facem ce zici dumneata.

— Fie! Hai atunci chiar acu' la Ghiță Ologu. Tu rămîi acolo pînă dimineața, iar eu mă duc în pădure la ai noștri. Dac-aveți vreo veste pentru mine, trimiteți-o prin păpușar, care-o să-l găsească pe moș Ursu în orice clipă la marginea dinspre șosea a codrului de pe dealul Bucovăț, la locul de-i zice «Curmătura».

Ei au plecat de îndată la Ghiță Ologu, iar eu am rămas de mi-am petrecut noaptea cu Sanda. Cînd ne-am deșteptat dimineața, Zdreanță ne aștepta în trăsura din șopron. Cum făcuse, cum nu făcuse, peste noapte găsise niște haine nemțești și încălțări pe măsura lui. Am ajuns toți trei la piață — eu, în chip de fată-n casă, cu un coșuleț la braț — tocmai cînd începuse forfota. Negustorii își deschiseseră aproape toți prăvăliile, țăranii își desfăcuseră marfa pe tarabe, ori jos, pe pămînt, pe cîte-o rogojină sau ștergar mai mare. Într-o parte se aflau carele, cu boii dejugați dinaintea unui maldăr de nutreț; olari, curelari, vînzători de podoabe, de mărunțișuri, de lapte și brînzeturi, bragagii, negustorași de acadele, zgomot de glasuri, cîte-un strigăt, schelălăiturile unei jigodii, pe care-o călcase vreunul pe coadă, mugetul trist al vreunui bou, praf, miros de pîine caldă abia scoasă din cuptor... Zdreanță se ținea de noi la vreo trei pași în urmă. Am cumpărat, colindînd piața în lung și-n lat, ici niște morcovi, colo niște cartofi, un chil de mere...

— Uite-o! a zis Sanda deodată, îndreptîndu-se către o fată cu un coș în mînă, care se tocmea cu o țărancă pentru cîteva legături de ceapă verde.

— La cumpărături, Florico? a întrebat-o Sanda.

— Săru-mîna, domnișoară, după cum vedeți, a răspuns ea, întunecată. Au scumpit oamenii ăștia marfa, de nu te mai poți atinge de ea! Zi, leică! O lași cu zece bani?

— Ruxandra ce face ?

— Bine, săru-mîna. Aşteaptă croitoreasa, că ştiţi doar, peste trei zile e zaiafet mare la coana Elvira Podeanu.

— Da, sînt invitată şi eu. Ascultă, Florico, ce croitoreasă vine ?

— A din strada Unirii, Dorina, deee !

— Aha ! Să ştii că mi-ai făcut un mare serviciu, spunîndu-mi asta !

Fata a zîmbit mulţămită.

— Că doar vorba-i vorbă ! a şoptit Florica cu subînţeles. O dai sau n-o dai ? s-a repezit ea apoi la ţărancă.

Am plecat mai departe, dar n-am pierdut-o din ochi. Zdreanţă s-a luat după dînsa. L-am văzut oprind un băieţaş de vreo zece ani, desculţ, cu capul gol, c-o cămăşuţă murdară pe el şi cu nişte pantalonaşi cîrpiţi ; un bagabond, cum vezi mai peste tot prin pieţe şi tîrguri. Zdreanţă i-a pus ceva în palmă, arătîndu-i-o pe faţă, care-şi umpluse coşul şi era pe cale să se ducă acasă. Băiatul s-a repezit în goană către ea, s-a prefăcut că se-mpiedică, a lovit-o peste braţ, coşul din mîna fetei a zburat cît colo, şi toate cumpărăturile s-au împrăştiat pe jos. În vreme ce băiatul pierea după un colţ, şi Florica suduia, furioasă, Zdreanţă s-a repezit şi-a adunat zarzavaturile şi poamele de pe caldarîm. În scurtă vreme, au plecat împreună, el, cu coşu-n mînă, iar ea, cît era de grăsană, săltînd bucuroasă pe lîngă dînsul, ca o capră care ştie c-o duci la pădure să mînce frunză după pofta inimii.

În două zile, Zdreanţă o încîntase pe fată. În ziua a treia, seara, era zaiafetu' la coana Elvira Podeanu. Şi-a-nceput hora !

Ruxandra Stîrcea a ieşit pe poartă cu trăsura cam la vreo jumătate de ceas de la căderea nopţii. Casa ei se afla pe o străduţă de lîngă Parcul Bibescu, nu prea departe de bulevardul ce ducea către Luncă şi malul Jiului, iar aceea a cucoanei Podeanu, în capătul celălalt al Căii Unirii, în cartieru' „protopendadei". Grădinaru', fiind şi vizitiu, nu mai rămăsese în locuinţa Stîrcioaiei decît fata-n casă, şi în căsuţa slugilor, nevasta grădinarului ;

bucătăreasa lipsea și ea, fiindcă fusese învoită să se ducă la o nuntă.

De cum s-a văzut singură, Florica s-a dus în grabă și-a deschis portița de l-a dat drumu-năuntru noului ei ibovnic — Zdreanță. În vremea asta, Sanda plecase și ea la zaiafet, hotărîtă să n-o piardă din ochi pe Ruxăndroaia, și eu rămăsesem în Grădinari, abia mai găsindu-mi locu' de nerăbdare.

Lampagiul aprinsese de mult felinarele pe stradă; noaptea se lăsase, călduță, peste orașul luminat cînd și cînd de luna ce se ițea din norii călători. Rar deslușeam prin noapte fluierul vreunui sergent de stradă. Ședeam la fereastra deschisă, trăgînd cu urechea în întuneric, cu nădejdea că voi desluși, în sfîrșit, pașii lu' Zdreanță. De grijă și încordare, inima pornise a-mi bubui în piept, lăsîndu-se la-ntrecere cu tic-tacul ceasului din părete al Sandei. Vremea trecea, larma se stingea treptat, pe uliță rar dacă mai auzeai umbletul vreunui trecător; vecinii din dreapta și din stînga, care pălăvrăgiseră îndelung pe la portițe, se dusecră și ei să se culce. Se așternuse liniștea, înghițată doar de răsufletul surd, ușor ca o părere, al orașului, ce nu amuțea niciodată. Niște pași grei și grăbiți de pe uliță m-au făcut să sar de pe scaun. Nu, nu putea fi Zdreanță! Era bocănit de cizme! Apoi un fluierat ascuțit a sfîșiat noaptea, și orașul s-a însufleții pe neașteptate. Prin beznă am desluși glasuri, porunci, tropot și nechezat de cai. Am dat fuga la portiță; larma venea dinspre strada Bucovăț și se-ntindea către barieră. Zdreanță?! Nu cumva o fi dat greș, l-or fi dibuit, și Ruxăndroaia pusese pe picioare toată poliția Craiovei? Vecinii ieșiseră și ei afară. Au trimis un băiat să aducă vești. Cînd dinaintea mea, la poartă, a oprit o trăsură, și din ea s-au dat jos Sanda și unchiul Octav — cel ce-o cîștigase cînd aceasta se scosese-n vînzare.

— Sărut-mîna! am zis eu repede (boierul mă știa ca fată-n casă, sub numele de Leana).

La porunca domnului Octav, vizitiul s-a dat jos de pe capră, a deschis poarta, a băgat trăsura-n curte, a deshămat caii și i-a adăpostit în grajdul de lîngă șopronul de care-am vorbit.

— Dă-le cailor de mîncare, i-a zis boieru', şi întoarce-te acasă. Îi spui cucoanei Aglaia că treburi grabnice mă cheamă afară din oraş, că nu ştiu cît voi lipsi, dar îi voi trimite curînd veste despre mine. Dacă-ntreabă unde mă aflu acum, spune-i că m-am oprit cu trăsura la o circiumă de la barieră, ca să te duci s-o înştiinţezi de lipsa mea, şi că sînt însoţit de un domn.

— Ţăles, să trăiţi!

— Şi nici o altă vorbă, că te jupoi de viu!

— Chiar de-ar fi să mă jupoaie alţii de viu, cucoane, să zic, şi nu zic vorba aia!

— Grăbeşte-te să n-apuce nevastă-mea să se culce!

Am pregătit într-un suflet masa, dar Sanda a luat doar o sticlă de vin, una de «licher», nişte dulciuri şi le-a dus în odaia de dormit, unde se-nfundase boieru' de cum terminase cu vizitiul, fiind se vede obosit de la zaiafetu' coanei Podeanu. Cu Sanda n-am apucat să vorbesc nesupărată decît după ce domnul Octav s-a văzut în aşternut, cu sticla lîngă el.

— Ce se petrece pe străzi? am întrebat eu, neră-bdătoare.

— Banca oraşului a fost jefuită de hoţi, a răspuns ea repede. Se pare că au furat o sumă foarte mare de bani. Prefectul, care se afla şi el la Elvira Podeanu, a dat poruncă pe loc să se pună în stare de alarmă toată poliţia oraşului. Au fost închise toate barierele, şi la ordinul comandantului de regiment din localitate, colonelul Scorţeanu, care se găsea şi el acolo, împreună cu aghiotantul său, două companii s-au desfăşurat pe marginile oraşului, să nu lase să se strecoare afară nici măcar umbra unui om.

— Şi... şi Zdreanţă?!

— Taci! Ascultă! a urmat ea cu însufleţire. Ruxandra Stîrcea, cînd a auzit de jaf, l-a-ntrebat pe prefect, dacă hoţii nu spărseseră cumva şi safeurile băncii (astea sînt nişte firide îmbrăcate-n oţel, în care-şi păstrează boierii podoabe, înscrisuri şi bani), şi la răspunsul acestuia, că nu se atinseseră de ele, ca a răsuflat uşurată. Ce înţeles să dau bucuriei sale, încă nu ştiu. Oricum, nădăjduiesc că dacă i-o fi trecut prin gînd să-şi pună prada la adăpost în safeu — să n-o fi pus pe toată. Acum mă-ntreb: ce-a

făcut Zdreanță ? A avut vreme să pună mîna pe banii și pe bijuteriile ce se află în locuința Ruxandrăi ?

— S-a dus acasă ?

— Da, ca de altfel, mai toată lumea. A auzit afară zgomot și mi-a suflat iute : După pas trebuie să fie Marin, vizitiul. Du-l la bucătărie, dă-i să mănînce puțin și să bea mult, din băuturile cele mai tari. Vorbim mai tîrziu...

A intrat în odaia de culcare. Eu am înțeles ce voia : să-l îmbăt turtă pe Marin, lucru pe care l-am și făcut. Într-un ceas l-am băgat sub masă. Cînd l-am auzit sforăind de se scutura bucătăria, am ieșit afară și am luat-o către fundul grădinii. Pe acolo trebuia să vină Zdreanță. L-am așteptat, pășind încet în sus și-n jos prin iarba jilavă. Dinspre bulevard se auzea uneori tropot de cai, și abia simțit, zăngănit de arme. Pesemne soldații !

Eram încolțiți din toate părțile !"

XVI

„Mi-am pierdut răbdarea și m-am întors în casă. Voiam să vorbesc cu Sanda. Părea că nu-mi spusese tot ce știa, ori tot ce voia. Trecînd pe dinaintea odăii de dormit, i-am auzit glasul, dulce și mîngîitor : «Ce frumos ești !», și pe el, mormăind ceva plin de mulțămire. Oricît eram de amărîtă, am zîmbit : îl înfofolea. Parcă-mi venea a zice : «Țara piere, și baba se piaptănă !», da' n-am zis. «O știu eu, Sanda, ce face», am gîndit, începînd a nădăjdui că, într-un fel sau altul, o să ieșim și din capcana asta. Mi s-a părut că aud afară un fîșiit și m-am repezit la ușă. Era Zdreanță. La lumina lămbii din antret am văzut că duce în brațe o lădiță destul de mărișoară, ferecată cu fier.

— Ai găsit-o ?

— Da.

— Ai deschis-o ?

— Nu se poate deschide. N-am cheia ; e la coana Ruxandra.

— Atunci nu știi dacă înăuntru e...

— Nu știu. Da' ce e cu trăsura asta-n curte ?

— Sssst ! Vino-n șopron să stăm acolo de vorbă.

Ne-am ghemuit în trăsura Sandei și i-am povestit repede și pe scurt tot ce aflasem de la ea.

— Da, a zis el. Orașul e împănat de poliție și armată. Abia am putut răzbate nevăzut încoace.

— Și nici măcar nu știm dacă-năuntru o fi ce căutăm ! am suflat eu cu năduf. Unde-ai găsit lădița ?

— În masa de lucru a răposatului Stîrcea. O masă grea, de stejar. Abia am izbutit să sparg ușa. Cînd am

sărit zidul grădinii cu ea, pe poarta de fier tocmai intra și coana Ruxandra.

— Și cu fata ce-i ?

— Am legat-o cobză. O să spună c-a atacat-o unu' gras, cu mustăți și plete.

— Stîrcioaia o fi nebună de furie. Acu' o alerga prin oraș după prefect !

— O zice c-a-ncolțit-o hoții ; n-are cum gîndi că sîntem noi, pe noi ne știe departe. O șterg cu lădița la Ghiță Ologu. Mă strecor eu pîn-acolo. Că aici, cu vizitiul și boierul, de m-or vedea, se-ncurcă treaba.

— Stai să vorbesc întîi cu Sanda. Cine știe ! Poate c-a născocit ceva.

Și cu adevărat născocise.

Fata ieșise din dormitor după mine. Cînd am intrat din nou în casă, m-aștepta în odaia de mîncare. I-am spus de întoarcerea lu' Zdreanță, și ochii i s-au aprins.

—E bine, a murmurat ea, ascultă...

Copila asta părea să aibă minte de firoscos !

A doua zi în zori, cînd s-a deșteptat, vizitiul domnului Octav s-a ridicat cu greu în capul oaselor și-a dat cu ochii de Zdreanță, care ședea la masa din bucătărie lîngă el, cu un clondir de țuică alături.

— Tu cine mai ești ? a-ntrebat Marin cu gura-ncleiată, bălăbănindu-se pe scaunul pe care izbutise, anevoie, să-și pună dosul.

— Fratele fetei din casă.

— Aha !

— Ce zici ? Bem o țuică să ne dregem ?

Cînd a auzit că-i vorba să se dreagă, Marin a-ntins mîna după paharul mărișor, plin, de dinaintea lui, pe care Zdreanță avusese grijă să-l umple din vreme, l-a luat și l-a dat peste cap dintr-o suflare.

— Mai bem una ? l-a întrebat «fratele meu», în timp ce-i umplea iar paharul.

— Bem.

— Să trăiești !

— Așijderea !

Pe masă, mai către margine, se aflau o sticlă de vin adus din Grecia și una de «licher» rubiniu, ajunsă pe meleagurile noastre tocmai din țara franțujilor, amin-

două puse acolo din vreme cu socoteală. Zdreanță i-a umplut un pahar c-o amestecătură de vin, «licher» și țuică, pe care Marin s-a grăbit să-l bea, însetat, de parcă nu pusese pe limbă pic de udătură de mai bine de-o săptămînă.

Afară, soarele se ridica încet-încet pe cer; orașul se deșteptase, străzile se însuflețiseră. Sanda a ieșit pentru o clipă în sufragerie.

— E beat? a întrebat ea.

— Turtă! am răspuns eu, care văzusem prin ușa crăpată a bucătăriei tot ce se petrecuse înăuntru, potrivit înțelegerii cu Zdreanță.

— Acum ne-mbrăcăm. Poruncește-i lui Marin, din partea unchiului Octav, să se pregătească de drum. Din clipă-n clipă trebuie să sosească și doica de la țară.

L-am zgîlțiit pe Marin de umeri, și el și-a ridicat pleoapele cu greu:

— Ha?!

— Scoală și pune caii la trăsură! Boieru' e gata de drum, i-am strigat eu în ureche.

A tresărit, s-a scuturat ca un ciine plouat, s-a ridicat greoi în picioare și-a ieșit pe ușă, clătinîndu-se. Zdreanță s-a luat după el, și după ce l-a văzut intrînd în grajd, s-a așezat jos, pe-o buturugă, aproape de trăsura boierului Octav. În clipa aceasta a oprit în uliță, dinaintea porții, căruța lu' Sofronie, care o aducea pe doică.

— Bine-ai venit, mătușă! a întîmpinat-o Sanda, îmbrățișînd-o. Plec la moșie cu unchiul Octav. Uite-o și pe noua fată-n casă. O cunoști, s-a hotărît să rămînă la noi să-ți fie de ajutor.

— Bine te-ai gîndit, măicuță, s-a-ntors bătrîna către mine. O să ne-nțelegem noi și-o s-o duci ca-n sînu' lu' Avram.

— Acum o iau cu mine.

— Bine faci. Să vă-ntoarceți sănătoase, a mai zis doica, așezîndu-se pe un scaun și suflînd greu, că era cam grasă și ostenise de zdruncinătura căruței.

— Gata? Ce face Marin? A înhămat caii la trăsură? Bine-ai venit, doică!

— Bine v-am găsit, săru-mîna!

Boierul, îmbrăcat, proaspăt, întinerit cu cel puțin zece ani, dar parcă mai scund și mai rotofei decît oricînd, a ieșit în curte după vizitiu. A dat cu ochii de Zdreanță, care s-a ridicat respectuos în picioare și l-a salutat cu o plecăciune adîncă.

— Tu cine ești ?

— Fratele fetei din casă.

— Bine, unde e Marin ?

— În grajd, l-aduc îndată...

Însă nu a apucat să facă nici trei pași, că vizitiul a ieșit pe ușa grajdului cu un cal de funie. Mergea cu capul rezemat de gîtul animalului, împleticindu-se și icnind.

— Iar te-ai îmbătat, porcule ?! a răcnit domnul Octav. Cu cine plec eu acum la drum ?! O să te trimit îndărăt în sat, să tragi pe dracul de coadă și...

— Ce e, unchiule ?

— Uite, netrebnicul ăsta e beat mort ! Nu mai putem pleca !

— Ia stai, unchiule ! a zis Sanda, prefăcîndu-se că-și amintește de ceva. Leana, noua mea fată-n casă, parcă-mi spunea că fratele ei se pricepe la cai ca nimeni altul ! Da, uite că ești aici, a urmat ea, apropiindu-se de Zdreanță. Știi să mîi caii ?

— Cum să nu știu, domnișoară ! Doar am slujit șapte ani ca vizitiu la un boier din Moldova. Și-avea numai cai din cei aduși din țări străine.

— Ce zici, unchiule, dacă l-ar înlocui el pe Marin ?

— Și cu nătîngul ăsta ce fac ?!

— Îl lași aici în grija doicii pînă ce se dezmeticește, apoi să vină după noi la pavilionul de vînătoare.

— Mda ! Bine. Cum te cheamă, flăcăule ?

— Lisandru.

— Vrei să te bagi vizitiu la mine ?

— Nu pot, cucoane, că am și eu pămîntu' meu, casa și muierea mea...

— Măcar numai pentru călătoria asta ; o să fii răsplătit împărătește, a sărit Sanda.

— Îți plătesc trei galbeni, a zis boierul. Și, fără să mai aștepte răspunsul, i-a poruncit să scoată bagajele din casă

și să le lege bine cu frînghii la spatele trăsurii, după care să înhame caii.

Așa am plecat noi cu trăsura unchiului Octav: Zdreanță mînînd caii, eu, alături în chip de fată-n casă, boierul și Sanda pe pernele moi din spatele nostru, sub coșul ridicat al trăsurii. Mai aveam un hop: bariera.

— Opreșteeee!

— Hooooo! a strigat Zdreanță, trăgînd de hățuri.

Ajunsesem. Ne-au înconjurat șase polițiști și doi soldați cu armele în mînă. Un ofițer de poliție și-a băgat capul sub coșul trăsurii, dar și-a dus repede mîna la chipiu.

— Am onoarea!

— Ce e, domnule Bogdan? l-a întrebat unchiul Octav.

— E ordin, a răspuns acesta, ca toți cei ce ies din oraș să fie percheziționați. Dar se-nțelege că pe dumneavoastră ordinul acesta nu vă privește.

— N-ați dat de nici o urmă pînă acum?

— Nu încă, dar nu scapă ei — afară numai dacă s-ar preface în muște!

«Se vede că Ruxandra Stîrcea nu descoperise încă ușa spartă de la masa de lucru!» mi-am spus eu, ușurată.

— La revedere, domnule Bogdan!

— Am onoarea și călătorie plăcută, domnule!

Zdreanță a dat bici cailor și am pornit în goană către podul de peste Jii. Cînd am ajuns la „Curmătură", Sanda a oprit trăsura sub cuvînt că vrea să se ducă oleacă în pădure, a pierit printre copaci și, la întoarcere, i-am citit în ochi că vorbise cu moș Ursu.

Din clipa aceea nu m-a mai urmărit decît un singur gînd: «Se află în lădița ferecată cu fier ce căutam noi? Apucase Ruxandra Stîrcea să vîndă podoabele prin mijlocirea celorlalți „bijuteri"? Pusese ea banii la adăpost în vreo firidă de la bangă, de-i zice safeu?» Și mai era ceva, n-apucasem să mai stau de vorbă cu Stîrcioaia, să-i spun numa' atît: «Coană Ruxandră, coană Ruxandră! Ajuta-v-ar Dumnezău — ție și ălor ca tine — să trăiți numa' un an cum trăiește sărăcimea noastră de la țară, luptînd cu viața, de parcă s-ar lupta cu o haită de lupi flămînzi în ziua de Bobotează! Ca să vedeți și voi cum îi!»

— Hiiii! îndemna Zdreanță caii, mai arzîndu-le și cîte un sfîrc de bici.

Treceam în fuga mare pe drumuri pustii, care șerpuiau prin cîmpuri de grîu, ce se plecau de vînt în valuri, ca o apă fără de hotar, ori prin lanuri de porumb crescut măricel, cu verdele lor închis și cîntecul frunzelor în bătaia văzduhului ca șopotul riului de munte printre pietre. Covoarele verzi se pierdeau departe — departe, împreunîndu-se cu albastrul cerului. Pămînturile boierilor?! Oare o veni odată vremea cînd s-o zice: «Pămînturile acestea toate sînt ale noastre, ale tuturor?» Mai știi! Poate-o veni! Așa spune fratele Sibianu...

Peste vreo opt ceasuri am ajuns la casa de vînătoare din pădure. Se afla într-o poiană, împrejmuită de stejari bătrîni. Frumoasă, cu șase odăi, făcută în întregime din trunchiuri de copaci geluiți, ce se-mbucau unele într-altele și erau mult mai groase decît cărămida. Alături, la o aruncătură de băț, mai în codru, se găsea casa pădurarului, care locuia acolo cu nevasta, fiind și paznicul sălașului boieresc.

Pădurarul și soția sa ne-au ieșit în fugă în întîmpinare să-l primească pe stăpîn, și în timp ce el îi ajuta lu' Zdreanță să deshame caii și să-i bage la adăpost, femeia lui îmi stătea la îndemînă să duc bagajele în casă.

— Acum, Leano, poți să pleci și tu acasă cu fratele tău, mi-a spus Sanda.

Ne aflam în odaia de primire, luminoasă și încăpătoare. Zdreanță primise cei trei galbeni făgăduiți. Fusese darnic boierul! Se vedea că-i înfofolit rău!

— Cînd te-ntorci? m-a întrebat unchiul Octav.

— După ce se face maică-sa bine, că e bolnavă, a răspuns Sanda în locul meu, Leana se-ntoarce la mine, la Craiova, în Grădinari.

— Fratele tău pare om cinstit și foarte priceput! a mai zise boierul. M-aș fi bucurat să intre-n slujba mea. Aș fi avut și eu un om de nădejde la cai și la drum.

Am prins în ochii Sandei un zîmbet fugar și, curînd, eu și „fratele meu" ne aflam departe, în adîncul pădurii. Zdreanță ducînd în mînă cuțărul meu de lemn, în care nu mai era nimic alta în afară de lădița ferecată cu fier a coanei Ruxandra. Mergeam către locul de întîlnire hotă-

rît de Sandă și moș Ursu, cînd fata se dăduse jos «Curmătură», în coasta pădurii Bucovățului.

În noaptea următoare ședeam toți adunați în casa lu Miron Găvan, prietenu' lu' Mihai și-al nostru din cătunul dintre Motru și Jii. Am spart lada și-am găsit în ea, judecînd așa, din ochi, aproape toată averea ridicată de noi din taina boierului Vînju ; nu lipseau decît șiragul de «brilante» de la «bijuteru'» Sandei, sfeșnicile de aur și tacîmurile de argint.

Așa am putut să le facem o țîr' de dreptate țăranilor de prin satele presărate pe meleagurile noastre dintre Turnu Severin și Craiova...

Asta este, copila mea, povestea încleștării noastre cu boier Vînju și coana Ruxandra, iar ce s-a mai petrecut după aceea o să-ți istorisesc altă dată, că viața noastră a fost și este în necontenită frămîntare, ce n-o să se sfîrșească decît în ceasul cînd pămînturile noastre n-or să mai fie în stăpînirea ciocoilor."